

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH BİLİM DALI
TARİH ANA BİLİM DALI

1640-1650 YILLARINDA ÜSKÜDAR'DA
KURULAN VAKIFLAR

FATMA KARABACAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof.Dr. İsmail KIVRIM

KONYA-2023

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH BİLİM DALI
TARİH ANA BİLİM DALI

1640-1650 YILLARINDA ÜSKÜDAR'DA
KURULAN VAKIFLAR

FATMA KARABACAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof.Dr. İsmail KIVRIM

KONYA-2023

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

FATMA KARABACAK

İMZA

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma KARABACAK		
	Numarası	19810501011		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	TARİH ANABİLİM DALI		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. İsmail KIVRIM		
Tezin Adı	1640-1650 yılları arası Üsküdar vakıfları			

Vakıflar, Topluluk halinde yaşayan kişilerin birbirleri ile yardımlaşma ve dayanışmalarını sağlamlaştırmak adına, barış ve refah içerisinde birlikte yaşayarak, manevi değer ve düşüncelerinin daha net bir şekilde oluşturulup geliştirilmesine yardımcı olan müesseselerdir. Vakıflar, belli bir toplumu meydana getiren fertlerin maddi manevi ihtiyaçlarının giderilmesinde etkin rol oynayan kurumlar olmuştur. Müslüman toplumların da sosyal ve kültürel hayatlarında büyük bir rol oynayan hayır kurumlarının başında vakıflar gelmektedir. Osmanlı Devleti bünyesinde de vakıf kurumları önemli bir yer edinmiştir. Vakıf kurumları, Osmanlı Devleti'nin sosyal, ekonomik ve kültürel tarihinin anlaşılması açısından çok önemli bir kaynak görevi görmektedir. Bu çalışmamızda da vakıf kurumlarının ehemmiyetinden bahsedilmeye başlanılarak, Üsküdar'a ait olan 1640-1650 yıllarını kapsayan 101 adet vakfiyenin transkripsiyonu ve değerlendirmesi ele alınmıştır. XVII. yüzyılın ilk çeyreğini kapsayan bu belgelerle 1640-1650 yılları içerisindeki Üsküdar vakıfları hakkında belgeler incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Üsküdar, Vakıf, Vakfiye,

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Fatma KARABACAK		
	Student Number	19810501011		
	Department	History		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)		
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Ismail KIVRIM		
	Title of the Thesis/Dissertation	FOUNDATIONS ESTABLISHED IN USKUDAR IN THE YEARS 1640-1650		

Foundations are institutions that help people living in a community to create and develop their spiritual values and thoughts more clearly by living together in peace and prosperity in order to strengthen their cooperation and solidarity with each other. Foundations have been institutions that have played an active role in meeting the material and spiritual needs of the individuals who make up a certain society. Foundations are the leading charitable institutions that play a major role in the social and cultural life of Muslim communities. Foundation institutions have also taken an important place within the Ottoman Empire. Foundation institutions serve as a very important resource in terms of understanding the social, economic and cultural history of the Ottoman Empire. In this study, the importance of foundation institutions was started to be mentioned and the transcription and evaluation of 101 foundations belonging to Üsküdar covering the years 1640-1650 were discussed. XVII. with these documents covering the first quarter of the century, documents about the Üsküdar foundations in the years 1640-1650 have been tried to be examined.

Keywords: Ottoman Empire, Üsküdar, Foundation, Foundat

TABLolar LİSTESİ	iv
GRAFİKLER LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	v
ÖN SÖZ	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

I-VAKIF MÜESSESELERİNE GENEL BİR BAKIŞ

A-Vakıf ve Vakıf Kurumunun Tanımı	18
B- Osmanlı Toplumunda Vakıf	20
C- Vakfı Oluşturan Unsurlar	22
1-Vakıf.....	23
2-Vakfedilen Mallar ve Vakıftan Yararlananlar	24

II-GERÇEKLEŞTİRİLEN HİZMETLERE GÖRE VAKIFLAR

A- Dini Eğitim ve Kültürel Hizmetler	25
1- Cami ve Mescit Vakıfları	25
2- Hangah ve Zaviye Vakıfları	27
3- Su Vakıfları	27
B- Sosyal ve Sağlık Alanda Hizmetler	28
C- İktisadi ve Ticari Alanda Hizmetler	28
D- Bayındırlık ve Belediye Hizmetleri	29
E- Sosyal Güvenlik ve Dayanışma Hizmetleri	29

İKİNCİ BÖLÜM

1640-1650 YILLARI ÜSKÜDAR VAKIFLARI

A- 1640-1650 Yılları Üsküdar Vakıfları	31
1- Üsküdar Vakıflarının Mahallelere Dağılışı	34
B- Üsküdar Vakıflarının Kurucuları ve Sosyal Statüleri	35
1-Vakıf Kurucularının Unvanları	35

II- VAKIFLARIN GELİR KAYNAKLARI	37
A- Binalar	37
1-Ev.....	37
2- Bağ, Bahçe.....	39
3-Dükkân	39
4-Değirmen:.....	40
5-Han	41
B-Vakıf Gelirlerinin Kullanım Şartları	42
C-Yönetim Sistemi	46
1-Mütevelli	46
2-Nâzır	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I-VAKFEDİLEN MALLARA GÖRE 1640 1650 ÜSKÜDAR VAKIFLARI

A-Menkul Vakıflar	49
1-Para vakıfları	50
2-1640-1650 Üsküdar Para Vakıfları.....	55
3- Kitap Vakfı	62
4- Avârız Vakıfları.....	65
B- Gayri-Menkul Vakıflar	68
1- 1640-1650 Üsküdar Gayrimenkul Vakıfları.....	69
C-Amaçlarına Göre Vakıflar	74
1-Hayri Vakıflar.....	76
2-Aile (Evlatlık) Vakıfları	78
3-Yarı Ailevi Vakıflar.....	79

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I-1640-1650 ÜSKÜDAR VAKIFLARI VAKFIYE ÖZETLERİ.....81

SONUÇ.....	152
KAYNAKÇA	155
EKLER:.....	160

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: 1640-1650 Üsküdar Şer'iyye sicilleri ve Vakfiye adetleri	4
Tablo 2: 1640-1650 yılları arasında Üsküdar'da kurulan vakıfların mahallere göre dağılımı	34
Tablo 3: 1640-1650 yılları arasında Üsküdar'da kurulan para vakıfları.....	57
Tablo 4: Tokatî Şeyh Mahmud Efendi'nin vakfettiği kitap listesi.....	64
Tablo 5: Vakfedilen gayrimenkuller ve adetleri	73

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: 1640-1650 yılları arasında Üsküdar'da erkek ve kadınların kurduğu vakıf adetleri	31
Grafik 2: 1640-1650 Yılları Arasında Üsküdar'da Kurulmuş Vakıfların Tasnifi	75

KISALTMALAR LİSTESİ

b.	: bin
Bk.	: Bakınız
bt.	: bint-i
çev.	: Çeviren
der.	: Derleyen
DİA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
ed.	: Editör
H.	: Hicri
haz.	: Hazırlayan
İA.	: İslâm Ansiklopedisi
Krş	: karşı
M.Ö	: Milattan önce
s.	: Sayfa
S	: Sayı
TD	: Tarih Dergisi
trc.	: Tercüme
ÜŞS	: Üsküdar Şer'iyye Sicili
VD	: Vakıflar Dergisi

ÖN SÖZ

Vakıf, İslam dinine göre insanların malını ve mülkünü Allah yolunda harcaması, muhtaç insanların ihtiyaçlarını gidermek ve onlara yardım etmek amacıyla ortaya çıkmış ve bu dini kabul eden devletlerde kurumsal bir hale gelmiştir. Türk-İslam Devletlerinin her safhasında karşımıza çıkan vakıf yapıları sosyal hayatı düzenleyen, dayanışmayı ve yardımlaşmayı sağlamlaştıran en önemli yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Devlet ve toplumlar için en önemli kurumlardan biri olan vakıf müessesesi, uzun yıllar boyunca her açıdan incelenerek araştırma konusu haline gelmiştir. Üç kıtaya hâkim olan Osmanlı Devleti'nde ise vakıflar en uç noktalara kadar yayılarak, bütün Osmanlı toplumunu kapsamıştır. Bütün olarak bayındırlık, din, eğitim ve şehircilik hizmetlerinin yürütülmesinde en önemli unsur olarak karşımıza çıkan vakıf kurumları sayesinde cami, mescit, mektep, medrese, kütüphane, hastane, misafirhane, imarethane, zaviye, kabristan, yol, su, hamam, çeşme, sebil ve dahi sayamayacağımız pek çok sosyal tesisin yaptırılarak insanların hizmetine sunulmasına vesile olmuştur.

Bu çalışmamızda 1640-1650 yılları arasında Üsküdar Şer'iyye Sicillerinde tespit edilen 101 vakıf incelenmiştir. Hayır sahibi Üsküdarlılar, ev, dükkân, bahçe, han, ham, oda, değirmen ve para vakfederek, şehirde bulunan cami ve mescitlerin aydınlatılmasına, tamirlerine ve görevlilerinin maaşlarının verilmesine katkıda bulunmuşlardır. Ayrıca Kur'an-ı Kerim okutulması, mahalle avarızına ve göz ağrısı çekenler yardımcı olmuşlardır.

Çalışma giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Girişte kısa Üsküdar tarihi ve çalışmanın kaynakları olan Üsküdar şer'iyye sicilleri hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde vakıf kurumunun tarihi gelişim ve değişiminden itibaren, Osmanlı Devleti içerisindeki durumunu, ikinci bölümde vakıf kurucuları, vakfedilen mevkuflar, kullanım şartları ve yöneticiler ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise menkul ve gayrimenkul vakıfları ile para, avarız ve kitap vakıfları ile amaçlarına göre kurulan vakıflar verilmiştir. Dördüncü bölümde ise, tespit ettiğimiz 101 vakfın özetleri verilmiştir.

Çalışmamızı meydana getirirken yardımlarını gördüğümüz pek çok insana teşekkür borçluyum. Bu konuda vakıflar hakkında bilgi ve görüşlerinden yararlandığım danışmanım Prof. İsmail Kıvrım'a, ayrıca Prof. Dr. Cemal Çetin'e ve Dr. Öğrt. Üyesi Şükriye Pınar Özyalvaç'a çalışmalarım müddetince bana sabretmenin ötesinde destek olan aileme teşekkürlerimi iletmeliyim. Ayrıca burada anılması gereken lakin bir sebeple unutulmuş olan herkesten öncelikle özür diliyor ve hepsine ayrı ayrı şükranlarımı arz ediyorum.

Fatma KARABACAK

Konya- 2023

GİRİŞ

Tarih boyunca Üsküdar semtinde, Bithynialılar, Asurlar, Fenikeliler, Frigler, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Emevi ve Abbasiler, Danişmendliler ve Osmanlılar gibi birçok ulus ve halk topluluğu yaşamış ve çeşitli dönemlerde burada varlıklarını devam ettirmişlerdir¹. Üsküdar semtinin, ilk ismi “altın şehir” anlamına gelen Khrysopolis’dir². Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesinde, Üsküdar’ın bilinen ilk isminin aslında “Eskidar” olduğu söylenmiştir. Eskidar kelimesinin ise zamanla kullanımdan kaynaklanan yanlış bir telaffuz sonucu “Üsküdar” şeklini aldığını belirtmektedir. Evliya Çelebi, Kadıköy kurulduktan sonra, Üsküdar’ın evleri Kadıköy’ün kurulan yeni evlerinin yanında eski ve küçük kaldığını ve isminin buradan geldiğini belirtmektedir³. Evliya Çelebinin “Eskidar” diye bahsettiği Üsküdar içerisinde Abbasi Halifesi, Harun Reşid’in konağını burada inşa ettiği, Seyyid Battal Gazi’nin, haremmini burada kurarak bir süre kaldığını söylemektedir. İslam medeniyetlerinden önceki medeniyetlerin de izlerini barındıran Üsküdar’da Atina kralı Alkiyades MÖ 410’da Ispartalıların, donanmalarını burada mağlup etmiş ve Sızık deniz zaferinden sonra Üsküdar’ın çevresini kale surlarıyla çevirmiştir.⁴ İstanbul’un güzide beldelerinden birisi olan, Üsküdar semti, savaşlara ve çeşitli akınlara sebep olabilecek, dışarıdan gelebilecek herhangi bir düşman tehlikesine karşı geçiş noktası konumunda yer alması, ticaret amacıyla gelen kervanların geçiş noktasının üzerinde bulunması, bir liman şehri olma özelliği yanında Anadolu’ya geçişin başlangıç noktası konumunda olması ve askeri özellikleri bakımından Üsküdar, her dönem için önemli bir konumda olarak sağlam bir prestije sahip olmuştur. Özellikle, Roma Devleti’nin ikiye ayrılmasıyla oluşan Bizans Devleti, bünyesinde de Üsküdar önemli bir askeri üs ve özellikle kervanların uğrak yeri, bir ticaret merkezi olarak kullanılmıştır⁵. Fatih Sultan Mehmet’in 1453 yılında İstanbul’u fethetmesiyle birlikte İstanbul ve bütün semtleri Osmanlı Devleti bünyesine girmiştir.

Bu süreçten sonra Üsküdar’da, birçok anıtsal yapılar, çeşmeler, han, hamam, medreseler ve vakıflar başta olmak üzere birçok sosyal ve dini yapılar inşa edilmeye başlanmıştır. Vakıflar, şehrin ihtiyacına binaen kurularak, şehrin, idari, ekonomik,

¹ Beste Nur Aydın, “19 yüzyılda Osmanlı Kentlerinde Dönüşümün Üsküdar Üzerinden İncelenmesi” *Meltem İzmir Akdeniz Akademisi Dergisi*, Aralık, 2020, s. 51.

² İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi*, C. I, İstanbul 1976, s. 3.

³ Niyazi Ahmet Banoğlu, *Tarihi ve Efsaneleriyle İstanbul Semtleri*. Ed. Tahsin Yıldırım, İstanbul. s. 56.

⁴ Tahsin Yazıcı, “Üsküdar”, *İA*, C. XIII, İstanbul 1993, s. 120.

⁵ Eremya Çelebi, Kömürciyan, *İstanbul Tarihi: XVII. Asırda İstanbul*, (hz. Kevork Pamukciyan. çev. Hrand D. Andreasyan) İstanbul 1988, s. 278

sosyal ve kültürel alanda gelişip kalkınmasında büyük bir role sahip olmuştur. Vakıflar, özellikle Üsküdar'ın ekonomik ve sosyal gelişimini, 15. yüzyıl başlarından itibaren, Osmanlı'nın son dönemine kadar durmadan semtin gelişmesini⁶ ve ilerlemesini sürdürerek varlığının devamını sağlamışlardır. III. Murat'ın annesi Afife Nur Banu Sultan tarafından yaptırılan Valide Cami'yi (1570) örnek verebiliriz. İbadet etmek, için cami olmasının yanı sıra, medrese, tekke, dârüşşifa, dâru'lhadis, dâru'lcurrâ ve eğitim amacıyla sıbyan mektebi olarak tesis edilmiş olmasıyla beraber külliye özelliği taşıyan çok teşekküllü bir yapıdır. Yine Kanuni Sultan Süleyman'ın kızı Mihrimah Sultan için yaptırdığı, Mihrimah Sultan Külliyesi⁷ (1547) örnek verilebilir. Bu külliye de cami, medrese, sıbyan mektebi, imaret, han ve yanında suyuolları ile çeşme ve tuvalet gibi yapılardan oluşmaktadır. Hanedan mensupları ve yönetici bürokratların kurduğu vakıflar, şehirlerin yapı ve mimarilerinin büyük bir kısmını meydana getirerek sosyal hayatın hemen hemen tamamına nüfuz ederek Üsküdar'ın gelişmesine katkı sağlamışlardır⁸.

Kaynaklar

Bu çalışmanın ana kaynağını, 1640-1650 yılları arasında 16 adet Üsküdar Şer'iyye sicillerinden tespit ettiğimiz 103 adet vakfiye oluşturmaktadır (bk. Tablo 1). Üsküdar Şer'iye Sicilleri, İslam Araştırma Merkezi Arşivi'ndeki Üsküdar defterleri vakfiyeler kataloğudur.

Üsküdar Şer'iyye Sicilleri

Şer'iyye sicilleri, Osmanlı Devleti'nde merkez ve taşrada her tabakadan insan arasındaki hukuki ilişkilere dair kayıtları içerir. Şer'iyye sicil defterleri, kadı sicilleri, kadı defteri, zabt-ı vakâyi', zabt-ı dava cerideleri ve mahkeme kayıtları isimleriyle anılır⁹.

Osmanlı tarihinin, özellikle şehir tarihi çalışmalarının en önemli birinci el kaynakları arasında yer alan şer'iye sicillerinde tarihin hemen her kolu ile ilgili pek çok belge bulunmaktadır. Örneğin aile hukuku açısından; nişanlanma, nikâh, mihr, boşanma,

⁶ Murat Gül, *Modern İstanbul'un Doğuşu: Bir Kentin Dönüşümü ve Modernizasyonu*, (çev. F. Büşra Helvacıoğlu), İstanbul, 2015, s.25.

⁷ Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, Ankara 1965, s. 47

⁸ Adnan Ertem, "İstanbul Vakıfları", *İstanbul: Şehir ve Medeniyet*, (haz. Şevket Kâmil Akar), İstanbul 2004, s. 328-329.

⁹ Yunus Uğur, "Şer'iyye Sicilleri", *DİA*, XXXIX, İstanbul 2010, s. 8.

nafaka, miras, vasi ve nâzır kayıtları, insanlar arası ilişkiler açısından şetm (küfür), hırsızlık, zina, fiil-i şenî‘, iftira, cinayet, darp ve yaralama kayıtları, mahallede komşular arasındaki ilişkiler açısından avarız, aklama, şuf’a, mesken ya da yol anlaşmazlık kayıtları, iktisadi hayat için ev, bağ, bahçe, tarla, ağaç ve bostan satışları ile narh kayıtları, alacak zimmet, borç, vergi, iflas vb. kayıtları, dinî ve sosyal yapılar için imam, müezzin, müderris, mütevellî ve ferraş gibi görevli atamaları ya da tamir ve keşif kayıtları, vakfiyelerin tescili, muhasebesi, bir kısım vakıfların idaresi, vakıf evlâdiyet ve tevliyet kayıtları, gayrimüslimlerle ilgili kayıtları ilk akla gelenler olarak sıralayabiliriz.

Ayrıca devlet merkezinden gönderilen ve merkezî yönetimle taşra idaresinin ilişkilerini içeren ferman, berat, buyruldu, tezkire gibi belgeleri de unutmamak gerekir. Bütün bu kayıtlar da ait oldukları yerleşim yerlerinde, farklı konumlarda bulunan insanların hayatlarını veya hayatlarından birtakım kesitleri günümüze taşımaktadır.

Osmanlı Mahkemelerinin hukuki ve idari faaliyetlerini belgeleyen kadı sicilleri arasında en düzenli koleksiyonlardan birisi de Üsküdar kadılığına aittir. Bu kadılığın faaliyetleri sonucunda oluşan siciller, Yavuz Sultan Selim döneminden Cumhuriyet’in kuruluşuna kadar geçen süre içerisinde Üsküdar’ın dört yüz yıllık tarihini bütün zenginlikleriyle ortaya çıkaran büyük bir hukuk külliyyatını teşkil eder. Üsküdar sicillerinin ilki 919/1513 yılından başlamakta son sicil ise 1342/1923-24 yılına ait defter bulunmaktadır. Söz konusu siciller İstanbul Müftülüğü Şer’iyye Sicilleri ile Meşihat Arşivi’nde muhafaza edilmektedir. Bu iki arşivde 1074 sicil mevcuttur. Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde sicil sayısı bakımından Üsküdar’dan daha zengin ikinci bir mahkemenin mevcut olmadığını söyleyebiliriz. Fakat şunu da ilave etmek gerekir ki siciller için en tahrip edici felaketlerden biri olan yangınlardan Üsküdar sicilleri de etkilenmiş ve Şer’iyye Sicilleri Arşivi’ne devrinden önce Üsküdar sicillerinin bir kısmı yanmıştır. Üsküdar sicilleri için hazırlanmış bir envanter defterinde Üsküdar mahkemesinin yanan sicillerine ait kısa malumat aşağıda iktibas edilmiştir:

Üsküdar Mahkeme-i Şer’iyyesindeki 1240 ila 1261 senelerine ait sicillâtın 3 Muharrem 1263 senesinde vukû‘ bulan bir yangında yanarak zâyî‘ olmuş bulundukları 642 ve 708 nolu sicillerdeki meşrûhâtan anlaşılmaktadır.

Üsküdar sicilleri ihtiva ettiği belge türlerine göre hüccet, ilâm, vakıf, kismet sicili gibi çeşitli adlarla kataloglara kaydedilmiştir. Bunlar arasında hüccet ve ilâm sicilleri kadıların yargı (kaza) faaliyetleri ile idari faaliyetlerine ait şerî belgeleri ihtiva eder.

Kadıların yargı faaliyetlerinin dışındaki idari görev ve yetkilerine ait kayıtlardan bir kısmı da hüccet ve ilâm sicillerinden bağımsız olarak muhtelif defterlerde toplanmıştır¹⁰.

Tablo 1: 1640-1650 Üsküdar Şer'iyye sicilleri ve Vakfiye adetleri

No	Sicil No	Adedi
1	192	2
2	193	9
3	194	4
4	196	16
5	197	1
6	198	2
7	199	5
8	200	8
9	201	6
10	203	6
11	204	4
12	205	9
13	206	5
14	207	1
15	208	15
16	209	8
Toplam		101

¹⁰ *İstanbul Kadı Sicilleri Üsküdar Mahkemesi 1 Numaralı Sicil (H. 919- 927 / 1513- 1521)*, haz. Bilgin Aydın- Ekrem Tak, İstanbul 2008, s. 19-20.

BİRİNCİ BÖLÜM

I- VAKIF MÜESSESELERİNE GENEL BİR BAKIŞ

A-Vakıf ve Vakıf Kurumunun Tanımı

Vakıf kelimesi: “vakf”, “habs (hubs)” veya “sadaka” kelimeleri ile zikredilmektedir. Bir vakıf sözcüğü “vukuf” veya “evkaf” olarak zamanla evrilerek, “vakfetmek” kelimesine çevrilerek bir eylem konumuna dönüşmüştür.² Vakıf kelimesi, anlaşıldığı üzere kendine ait bir mülkü hayır amacı güdülerek kamu yararına, insanların faydalanması gayesiyle bağışlama işlemidir. Malını bağışlayıp, vakfı yapan kişiye “vâkıf” bağışlanan mala ise “mevkuf” denilmektedir. Bağışlanma işleminin gerçekleşmesi için malını vakfedecek kişinin hür ve akıl sağlığı yerinde olması gerekmektedir³. Bu şartlar sağlanmadığı takdirde vakıf işlemi gerçekleşmemektedir.

Vakıf kurumları, özellikle İslam camiasında Allah’ın rızasını kazanmak gayesiyle gerçekleştirilmektedir. İslam medeniyetlerinden önce de bazı medeniyetlerde de⁴ kendi hukuk ve sosyal yapılarına uygun olarak halkın gerekli ihtiyaçlarını gideren vakıf kurumlarına benzer, sosyal yardımlaşma ve iyilik çalışmalarının bulunduğu bilinmektedir. Mezopotamya’da Babililere, Avrupa’da Romalılara⁵, Anadolu’da Hititlere, Türkistan’da Uygurlara ait birtakım hukuki belgelerin olduğu tespit edilmiştir.⁶ İslam camiasında, Kur’an-ı Kerim’in ayetleri ve hükümleri önemli bir yer teşkil ettiğinden yardımlaşma ve dayanışma duyguları bu ayetlerle yorumlandığından, vakıf kurumlarına yardımlar genelde bu manevi duygular içerisinde gerçekleştirilmiştir. Yardımlaşma ve dayanışmayı simgeleyen hayır kurumları, direk olarak vakıf

¹ İbn Manzûr, “Vkf” *Lisanûl Arab*, (I-XIV), C. IX, Beyrut, 1990, s. 360; Hacı Mehmet Günay, “Vakıf”, *DİA*, C. XLII, İstanbul, 2012, s. 475.

² Ahmet, Akgündüz, *İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, İstanbul 1996.s. 29.

³ Günay, “Vakıf”, *DİA*, s. 475-476.

⁴ Bahaeddin Yediyıldız, “Vakıf- Tarih”, *DİA*, C. XLII, İstanbul 2012, s. 479.

⁵ M. Fuad Köprülü, “Vakıf Müessesesinin Hukuki Mahiyeti ve Tarihi Tekâmülü”, *VD*, C. II, Ankara 1942, s. 7-9.

⁶ İsmet Kayaoğlu, “Râhatoğlu ve Vakfiyesi”, *VD*, S. XIII, Ankara, 1981, s. 25.

kelimesi ile geçmese de Kur'an-ı Kerim ve Sünnetlerde birçok yerde dayanışma ve hayır yapmanın, malını din kardeşinle paylaşmanın mahiyetinden bahsedildiği için diğer birçok medeniyetlere göre daha önemli bir konumda ele alınmıştır. Kur'an-ı Kerim'de, birçok yerde birlik beraberlik içerisinde olunmasını, insanların birbiri ile malını mülkünü paylaşması gerektiğine dair ayetler nakledilmektedir⁷. Böylelikle İslam topluluklarında İslam'ın ilk yıllarından, sonraki dönemlerine değin özellikle, hayır işlemlerinin ve kamu hizmetlerinin sağlanmasının en yaygın şekli⁸ vakıf kurumları olmuştur.

Vakıf kurumları, Türk-İslam tarihinin kültürel, ekonomik ve sosyal hayatı içerisinde önemli bir yer teşkil etmiştir. İslam camiası içerisinde ilk vakıf teşkilatı yapılanmasına baktığımızda, İlk Türk İslam Devleti olan Karahanlılar dönemi hükümdarı olan Tabgaç Bugra Han'ın yaptırdığı bir medrese ile vakıf müesseseleri sürecine rastlanılmaktadır⁹. Karahanlılardan sonra gelen İslam devletlerinde de özellikle Selçuklular¹⁰ başta olmak üzere, Harzemşahlar, Eyyubiler, Mısır Türk-İslam Devletleri, Anadolu Selçuklu ve Suriye Memlükleri ve Osmanlı Devleti gibi sosyal statüleri yüksek devletlerde vakıf teşkilatlanmasına rastlanılmıştır. Türk-İslam kültür mekanizması içerisinde vakıflar önemli roller üstlenmişlerdir. Osmanlı Devleti'nde özellikle gelişerek son derece önemli bir yere ulaşan, vakıf kurumları en üst¹¹ seviyeye ulaşarak zirve dönemine yaşadıkları görülmektedir. Vakıf kurumları, dini esaslar üzerine temellendirilmiş, hayır amacı üzerine şekillendirilmiştir. Sağlık, eğitim,

⁷ İçinizden hayra çağırın, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun, işte onlar kurtuluşa erenlerdir. Âl-i İmrân 3/104; İyilik ve takvâ konusunda yardımlaşın, günah ve haksızlık yolunda yardımlaşmayın. Allah'tan korkun çünkü Allah'ın cezası çetindir. Mâide 5/2; Erkek ve kadın müminler birbirlerinin yardımcısıdır, iyiliği emreder halkı kötülükten vazgeçirmeye çalışırlar, namaz kılarlar zekât verirler, Allah'a ve peygamberlerine itaat ederler. Allah'ın rahmet edeceği insanlar, bunlardır. Şüphe yok ki, Allah üstündür, hüküm ve hikmet sahibidir. Arâf 7/157, 199; Tevbe 9/71; Ey Oğulcuğum! Namazı dosdoğru/gereğine uygun olarak kıl, iyiliği emret, kötülüğü engelle. (Bu esnada) başına gelecek (musibet)lere sabret. Çünkü bunlar (Allah'ın emrettiği) kesinlikle (ve kararlılıkla) yapılacak işlerdir." Lokman 31/17.

⁸ Bahaeddin Yediyıldız, "Vakıf", *İA*, C. XIII, Eskişehir 1997, s. 153.

⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Orhan Bey Vakfiyesi", *Belleten*, 1941, V/19, s. 281-282; Ali Himmet Berki, "Vakıf Kuran İlk Osmanlı Padişahı", *VD*, S. V, s. 127-128.

¹⁰ Şehabettin Tekindağ, "Medrese Dönemi", *Cumhuriyetin 50. Yılında İstanbul Üniversitesi*, İstanbul 1973, s. 11.

¹¹ Yusuf Halaçoğlu, *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, Ankara 1995, s. 155.

ticaret, ulaşım ve kent hayatının, alt yapı hizmetlerini içererek sosyal bir devlet olmanın yanında özellikle toplum içerisindeki bireylerin barınma, beslenme gibi temel ihtiyaçlarının giderilmesinde yardımcı olarak bu hizmetlerden faydalanan kişiler ve hizmet veren kurumlar arasında, bir ilişki bağı sağlayarak bu kurumlara sosyal bir özellik sağlanmıştır¹². Vakıfların, sosyal ve iktisadi hayatın tam merkezinde bulunduğu onların çeşitliliğinden anlaşılmaktadır. Vakıf teşkilat yapısı içerisinde özellikle belediye ve bayındırlık hizmetleri doğrudan devlet hazinesinden değil de vâkıfların vakfettiği bu vakıf kurumlarının gelirleri ile gerçekleştirilmiştir. İncelen vakıf eserlerinde yoksullardan yetim çocuklara, evlenecek ihtiyaç sahibi genç kızların çeyizlerini hazırlamaktan, süt çocuklarına süt temini sağlamaya, eğitim gören öğrencilere burs temini sağlamada ve işsiz olan kimselere iş temini sağlamaya, sokakların temiz tutulmasından, çeşme ve hamam temini gibi birçok alanda oldukça geniş bir hizmet anlayışının olduğu gözlenmektedir¹³.

Vakıf müesseseleri, yardımlaşma ve hayırseverlik duygusunun yanında, eğitim ve öğretim hizmetleri, sağlık hizmetleri, sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri gibi belediyelere ait çalışmalar, esnaf teşkilatları ve askerî hizmetler gibi birçok alandaki faaliyetlerin sürekliliğini sağlamışlardır¹⁴.

B- Osmanlı Toplumunda Vakıf

Osmanlı Devleti'nde vakıf sistemi, kendinden önceki birçok devlette görüldüğü gibi sadece dini bir kurum olarak kalmayarak devletin sosyal, kültürel, ekonomik gibi birçok faaliyet alanına yayılarak devlete ait kamu hizmetlerinin görülmesini sağlayan bir amme müessesesi mahiyeti¹⁵ kazanmıştır

¹² Adnan Erten, “Osmanlıdan Günümüze Vakıflar”, *VD*, S. 36, Ankara 2011, s. 26.

¹³ Ziya Kazıcı, *İslami ve Sosyal Açısından Vakıflar*, İstanbul 1985, s.172.

¹⁴ Akgündüz, *Vakıf Müessesesi*, 2006, s. 447.

¹⁵ Bülent, Köprülü, “Tarihte Vakıflar” *AHEM*. C. VIII, S.3, Ankara 1974, s. 495.

Osmanlı Devleti, kuruluşundan itibaren Selçuklu Devleti'nde bulunan vakıf kurumları gibi kurumlar inşa etmeye girişmişlerdir¹⁶. Nitekim Osmanlı Devleti, kuruluş devri padişahı olan Orhan Bey (1324-1362) döneminde yaptırılan ilk vakıf kurumu, 1324 yılında Sakarya ilinin Pamukova ilçesi, merkez bucağına bağlı bir yerleşim yeri olan Mekece'de bir hankah (tekke, zaviye) ve İznik'te bir medrese kurmasıyla başlamıştır. Bu hankah ve medresenin ihtiyaçları ve giderlerinin karşılanması amacıyla gerekli miktarda gayrimenkul de bırakılmıştır.¹⁷ Orhan Bey'den sonra, Yıldırım Bayezit de Bursa ilinde birçok vakıf müessesesi konumunda, eserler bırakmıştır.¹⁸ Fatih Sultan Mehmet ise özellikle İstanbul'un fethinden sonra İstanbul'da kayda değer birçok vakıf kurumu inşa ettirmiştir¹⁹. Kuruluş döneminden itibaren gerçekleştirilen fetihler doğrultusunda, elde edilen ganimetler vakıf kurumlarına aktarılmıştır. Özellikle, bu vakıf kurumlarının varlığı Osmanlı Devleti'nin yeni fethettiği topraklardaki halkın gönlünü kazanmak ve şehrin imar ve iskânını, devlet bütçesinden herhangi bir ücret çıkmadan halletmeleri doğrultusunda vakıflar Osmanlı'ya çok büyük bir avantaj sağlamışlardır. Osmanlı Devleti, topraklarını bu vakıf kurumları sayesinde daha da genişletmişlerdir. Aktarılan bu gelirler sonucunda ve yeni vakıfların kurulması sayesinde vakıf kurumlarının zirve dönemini yaşaması sağlanmıştır²⁰. Vakıflarda vakfedilen ürün ve malların ise bir diğer kişiye satılması ve devredilmesi yasaklanarak özel bir mülk haline dönüşmesi yasaklanmıştır. Kurulan bu vakıflardaki mallar satılıp alınamadığı için kurumlar devamlılık ve süreklilik içerisinde uzun süre varlıklarını sürdürmüşlerdir. Padişahların ve zengin devlet adamlarının yanında, padişah eşleri, kızları ve aile efradındaki hanım sultanlar da birçok değerli vakıf kuruluşunda, birçok hayır işleri

¹⁶ İsmail Kurt, "Vakıflar Müessesesi XV. Ve XVI. Asır Vakıfları", *XV. Ve XVI. Asırları Türk Asrı Yapan Değerler Milletlerarası Sempozyum Bildiriler 1996*, (haz. Abdülkadir Özcan) İstanbul 2003, s.505.

¹⁷ Uzunçarşılı, "Orhan Bey Vakfiyesi", s. 281-282.

¹⁸ Kazıcı, *Sosyal Açısından Vakıflar*, s. 58.

¹⁹ Yediyıldız, "Vakıf", s. 153.

²⁰ Halaçoğlu, *Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, s. 156.

içerisinde yer alarak, şehri baştan ayağa yenileyerek gelişmesine katkı sağlayarak vakıf kurumları inşa ettirmişlerdir.

Osmanlı Devleti bünyesinde bir şehrin kurulması ve geliştirilmesinde tamamlayıcı bir öge olan mescit, mektep, cami, medrese, han, hamam, imarethane, tekke, zaviyeler, kütüphaneler, misafirhaneler, hastaneler, çeşmeler, yollar, köprüler, kervansaraylar gibi birçok yapının ve bu yapılarda sağlanan hizmetlerin akışını ve devamlılığını sağlayan kurum genellikle vakıf müesseseleri olmuştur. Vakıf kurumları, kentleşmenin ve bir toplumun gelişmesinin önemli unsurlarından birisi olarak gün geçtikçe vakıf müesseselerinin hizmet alanı²¹ daha kapsamlı bir şekil almıştır. Vakıf kurumları, Osmanlı Devleti'nin ekonomik, dini ve sosyal yapı olarak gelişip büyümesinde etkin bir rol üstlenmiştir.

Osmanlı Devleti, sosyal bir devlet değildir. Dolayısıyla eğitim, bayındırlık, sağlık gibi alanlara doğrudan bütçeden bir gelir ayırması beklenemezdi. Bu alandaki boşluğu da vakıflar doldurmuştur. Vakıflar sayesinde, eğitim, bayındırlık, sağlık gibi alanlara doğrudan bütçeden bir gelir ayırmayarak bu hizmetlerin giderlerini vakıf kurumları aracılığıyla sağlamışlardır. Bu durum ise Osmanlı Devleti, içerisinde vakıf kurumlarının gündelik hayat içerisinde ne kadar aktif olduğunun bir göstergesidir. Osmanlı içerisinde vakıf kurumlarının önemini dillenen şu sözlerle de görmekteyiz. Vakıf kurumları, sayesinde bir kişi vakıf bir evde doğar, büyür ve yine o evde ölür ise vakıf bir tabuta konur ve bir vakıf mezarlığa gömülür²² denilmektedir. Osmanlı Devleti, içerisinde bu sözlerle de vakıf kurumlarının ehemmiyetinin büyüklüğü tekrar gözler önüne serilmektedir.

C- Vakfı Oluşturan Unsurlar

Vakıf kurumları, toplumun azami ölçüde fayda sağladığı kurumlar olmuştur. Vakıf kurumu vakfedecek olan hayırseverlerin şahsi beyanlarının,

²¹ Mustafa Ö, Taşkesen, “Osmanlı Döneminde Sosyal Refah Sistemi Olarak Vakıflar”, *İş ve Hayat*, 2017, S. 3, s. 62.

²² Esat Arsebük, *Medeni Hukuk, Başlangıç ve Şahsın Hukuku I*, İstanbul 1938, s. 279.

kadı huzurunda vakfettiği mallarının özelliklerini işleyişini ve şartlarını, gelecek zamanlarda değişmemesi ve kaybolmaması amacıyla,²³ yazılı bir şekilde oluşturularak,²⁴ kaydedildiği belgelere vakfiye adı verilmiştir. Vakfiye, vakfın bünyesinde tüzel bir kişilik kazanmasında etki sağlayan hukuki bir metin ve belge değerindedir. Vakfiyeler, toplum yapısını ve yaşayış biçimini yansıtan belgelerdir ve toplum için büyük bir öneme sahip durumdadırlar. Vakfiyelere, baktığımızda ise ilk satırlarında evveliyatla vakıf kurucusunun ve dini amaçlarının neler olduğu önemle vurgulanmaktadır. Vakfiyelerin kurucusu ve amaçlarından sonra, vakfiyelerin büyük kısmını oluşturan satırlarda ise vakfa bağlı kuruluşların nasıl yönetileceği, bağışlanan mal ve ürünlerin nasıl işletileceği²⁵ gibi bilgilere yer verilmiştir. Vakfiyelerde, vakıf idarelerine sınırlı olarak bırakılmış hareket alanı içerisinde; vakfın amacı, niteliği ve işleyiş tarzı ile vakfa tahsis edilen gelir kaynakları, vakfın sunmayı amaçladığı hizmetler, yapılacak yardımlar ve bu suretle öngörülmüş harcamaların miktarları ve hangi alanlarda olacağı gibi beyanlar belirtilmektedir.

Vakıf kurumlarının kurulması ve vakfiyelerin oluşması için ise esas alınan üç unsur vardır. Birincisi vakfeden kişi, ikincisi vakfeden kişinin kendi asli irade beyanı, üçüncüsü ise vakfedilen mal ve vakıftan kimlerin yararlanacağı gibi unsurlar esas alınmaktadır.

1-Vâkıf

Vakfeden, İslam hukukuna göre, ayırt etme gücüne sahip, bulûğ çağına erişmiş ve rüşt sahibi olan kişilerin mallarının bir kısmını hayır amacıyla vakfetmesi işini yapan kişidir. İslam medeniyetlerinde, mallarını vakfeden bir vâkıfın²⁶ birtakım özelliklere sahip olması gerekir. Bu özellikler ise şunlardır;

²³ Yediyıldız, “Vakıf”, s. 24

²⁴ Ali Himmet Berki, *Vakfa Dair Yazılan Belgeler Vakfiye ve Benzeri Vesikalarda Geçen İstilah ve Tabirler*, Ankara 1966, s. 57; M. Tayyib Gökbilgin, *Osmanlı Müesseseleri Teşkilatı ve Medeniyet Tarihine Genel Bakışı*, İstanbul 1977, s. 92; Mübahat Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, İstanbul 1994, s. 359.

²⁵ Halim Baki Kunter, “Türk Vakıfları ve Vakfiyeleri Üzerine Mücmel Bir Etüd”, *VD*, S. I, Ankara 1938, s. 107.

²⁶ Kazıcı, *Sosyal Açıdan Vakıflar*, s. 42-43.

- Vakfeden kişinin, hür olması gerekir. Hür olmayan kişiler haklarını serbestçe kullanamazlar. Vakıf müessesesi de tam mülkiyet hakkını gerektirdiği için vakıf muamelesini yapamazlar.
- Vakfını bağışlayacak kişinin iyiyi kötüyü, doğruyu yanlış ayırt edebilecek akli melekeleri sahip olması gerekir. Küçük çocukların, akıl hastalarının vakıf kurması düşünülemez.
- Vakfedecek kişi yetişkinlik düzeyine erişmiş olmalı ve belirli bir olgunluk seviyesine ulaşmış olmalıdır,
- Vakfeden kişinin vakfedeceği mallarının kullanımı kendisine ait olmalı, mallarının üzerinde borç olmamalıdır,
- Vakfeden kendi rızasıyla, zorlama ya da tehdit gibi herhangi bir durum olmadan hür iradesiyle mallarını vakfetmesi gerekir.

İrade Beyanı

Bağışlanacak bir malın hukuki manada bir nitelik kazanması için vakfedenin kişisel beyanına gerek duyulur²⁷. Bu doğrultuda vakfiyede malını vakfedecek kişinin, vakfettiği o malının hangi hayır işlerinde kullanılacağını ve ne şekilde hangi şartla mallarını bağışladığı ve kimin yöneteceği anlatılır. Başlangıçta, sözlü olarak vakfiye işleme yapılsa da bu vakfiyeler daha sonra bazı aksaklıklar sebebiyle yazılma gereksinimi²⁸ duyularak vakfiyeler ortaya çıkmıştır. Kurulan vakıfların, ebedi olma durumu aranmaktadır. İrade beyanlarında çelişkili beyanlar esas alınmaz. Bir kimse yaşarken irade beyanı ile vakıf bağışlayabileceği gibi ölürken de bir kimse vasiyet yoluyla mal veya ürünlerini hayır amacı güderek vakfedebilmektedir. Mallarını bağışlayan kişi bağışladığı bu vakıftan kimlerin ve nasıl yararlanacağı hususunda hukuka aykırı bir hüküm olmamak kaydıyla vakıf için istediği şartı koyabilirler.

2-Vakfedilen Mallar ve Vakıftan Yararlananlar

Müslüman kimselerin bağışlayacağı malların kendine ait olması ve üzerinde herhangi bir borç bulunmaması gerekmektedir. Vakıf yapacak

²⁷ Ömer Hilmi Efendi, *Ahkamü'l-Evkâf*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1307, s.18.

²⁸ Ömer Hilmi Efendi, *Ahkamü'l-Evkâf*, s.28.

kimseler gayrimenkul, menkul ve para cinsinden olacak şekilde mallarını vakfederler. Vakfedilen bu mallar daha sonra herhangi bir kurum veya kişinin mülkiyetine giremez ve alınıp satılamazlar. Kurulan vakıflar, ebedi ve süreklilik esasıyla varlıklarını teşkil ederler²⁹. Vakıflardaki ana gaye vakıfların devamlılığını sağlayarak, vakıfların sürekliliğini sağlamaktır. Osmanlı Devleti içerisinde Şer’i ve örf’i hukuk olmak üzere iki tip hukuk sistemi bulunmaktadır. Şer’i hukukun kaynağı Kuran ve sünnet ve icma’dır. Örfi hukuk ise padişahın hüküm ve iradesine dayanarak³⁰ ortaya çıkan fermanla ilan edilen kural ve kaidelerdir. Vakıf kurumları ise Şer’i hukuk kuralları esas alınarak tesis edilmektedir. Vakfedilen vakıf eserleri arasında mescit, cami gibi dini; medrese, dârül-kur’an gibi eğitim; tekke ve zaviye, barınma ve toplanma yerleri, imaret gibi fakirlere yemek dağıtılan mekânlar, bimâristan, darüşşifalar gibi sağlık kuruluşları ön plana çıkmaktadır. Vakıftan yararlanacak kimseler genellikle irade beyanında şartlarla birlikte belirlenmektedir. Hayır, amacı güdülerek vakfedilen vakıflardan ihtiyacı olan fakir, fukara, aç, yetim muhtaç olan bütün kimselerin ihtiyaçları doğrultusunda bu kurumlardan faydalanması sağlanır.

II- GERÇEKLEŞTİRİLEN HİZMETLERE GÖRE VAKIFLAR

A- Dini Eğitim ve Kültürel Hizmetler

1- Cami ve Mescit Vakıfları

Cami, İslam devletlerinin Allah’ı anmak, ona şükretmek, kulluk vazifelerini yerine getirmek gayesiyle inşa ettikleri bir araya toplanarak namaz kılıp ibadet ettikleri, yapılara verilen isimdir.³¹ Camiler, Cuma ve bayram namazlarının kılındığı ibadet yerleridir. Camilerden daha küçük bir şekilde mahalle içerisinde ibadet için inşa edilen minaresi bulunmayan yapılar ise mescit olarak anılmaktadır. Cami ve mescitler, İslam medeniyetleri için kutsal

²⁹ Ömer Hilmi Efendi, *Ahkamü’l-Evkâf*, s.24

³⁰ M. Akif, Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, İstanbul 1999 s. 67-68.

³¹ Ahmet, Önkâl- Bozkurt, Nebi, “Cami”, *DİA*, C. VII, İstanbul 1993 s. 46; Baltacı, Cahid, “İslam Medeniyetinde Cami”, *MÜİFD*, S. III. İstanbul 1985, s. 225

ve saygı duyulması gereken olgulardır. Camiler ve mescitler ibadet amacının dışında eğitim öğretim işlevlerini de yürütmüşlerdir³².

Mescitler, daha çok mahalle içerisindeki dini ibadet yerleri olmuş olsalar da şehir merkezinde cami gibi yapılar daha yaygın bir durumdadır. Camiler, toplumun dini duyguları yanında dünyevi sorunlarının da İslâm şeriatına uygun olarak görüşüldüğü bir toplumsal kurum niteliği taşıdığı görülmektedir. Peygamberimiz (s.a.s.) “*Her kim ki Allah için bir mescit bina ederse, Allah ona Cennet’te bu mescidin benzeri bir köşk bina eder*” diyerek yardımseverleri mescit ve cami yaptırmaya teşvik edici bir söylemde bulunduğu bilinmektedir. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde cami ve mescit vakıfları, bütün devlet bünyesi içerisinde ibadetten, halkla toplanma, haberleşme işlevlerinin yapıldığı mekân görevi gördüğü için birçok büyük cami ve mescit yapıları inşa edilmiştir³³. Bu dönemlerde çok fazla cami ve mescit yapıları yapıldığı için bu yapılar zirve dönemini yaşamıştır. Osmanlı Devleti, içerisinde, saray erkânının yanı sıra çeşitli gönüllü hayırseverler tarafından da cami ve mescitler inşa ettirilerek ve buranın ihtiyaçlarının karşılanması sağlanarak halkın kullanımına tahsis edilmiştir. Medreselerde de cami ve mescitler gibi ibadet ve eğitim sağlanan yapılar olmuştur. Medrese, kelimesi, “Derese” fiil kökünden gelmekte olup ders okunan yer, okul anlamına gelmektedir³⁴. Medreseler ise özellikle İslam ülkelerinde eğitim ve öğretim hizmetlerinin sağlandığı ders kurumlarına verilen addır. Medreseler, bütün toplumun eğitim ve öğretimini sağlaması amacıyla açılan müesseselerdir. İlk Müslüman Türk devleti olan Karahanlılarla birlikte medreseler gelişerek eğitim-öğretim desteklenmiştir. Birçok önemli şehir olan Buhara, Semerkant gibi şehirlerde de medreseler kurularak, eğitim öğretim desteklenerek özellikle bu şehirler ilim adamlarını kendine çekerek gelişmeyi ve geliştirmeyi başarmışlardır.

³² Hüseyin Atay, *Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi*, İstanbul 1983, s. 25.

³³ Atay, *Yüksek Din Eğitimi*, s. 25.

³⁴ Hamza, Keleş, *Erzurum Vakıfları-H.988(M.1580-1581) Tarihli Evkaf Defterine Göre*, Ankara 2016, s. 17.

2- Hangah ve Zaviye Vakıfları

Herhangi bir tarikata bağlı dervişlerin, bir şeyhin çevresinde toplanıp bir arada yaşadıkları, gelip geçen herhangi birilerinin buradan yiyecek, içecek ve yatacak yer edinebildikleri yol üzerindeki yapılardır. Bu yapıların başındaki yöneticilerine şeyh ya da derviş denilmiştir³⁵. İslam kültüründe, yardımlaşma ve dayanışma önemli olduğundan bu gibi yapılar inşa edilerek tasavvuf düşünce anlayışı işlenmeye çalışılmıştır. Zaviye, hangah, dergâh gibi yapılar dini tasavvuf düşüncelerinin işlendiği ve halka bu düşüncelerin aktarıldığı, birbirinden farksız yapılardır. Osmanlı Devleti'nde, zaviye terimi 16. yüzyılda derbent ve geçitlerdeki misafirhaneler için kullanılmaya başlandığı bilinmektedir. Tekke ve zaviyeler sosyal yardımlaşma kurumu olduğu için korunma ve haberleşmenin de sağlandığı mekân görevi görmüşlerdir³⁶. Zaviyeler, dini eğitim ve terbiyenin yanında civar köy ve kasaba halkıyla da etkileşim kurularak bir kültür birikimi³⁷ sağlanan yer görevi görmüşlerdir.

3- Su Vakıfları

Sular, suyoluyla beraber hayır amacı güdülerek vakfedildiğinde vakıf sular adını alırlar. Kurulan bu su vakıfları sadece insanların su ihtiyacı için değil, birçok hayvanın da su içebileceği düşünülerek yapılmış yapılardır.³⁸ Geçmişten günümüze kurulan bütün toplumlar su ve suya yakın bölgelerde yaşam alanlarını inşa etmişlerdir. Nitekim su insan hayvan ve diğer canlıların var olması ve yaşamlarını devam ettirebilmesinin en elzem ihtiyacıdır. Osmanlı Devleti'nden önce de Selçuklular'da su vakıfları görülmüştür. Osmanlı Devleti, su ve su yapılarını, vakfedenler içerisinde üst düzey devlet adamları başta olmak üzere, iyilik yapmanın hayır işlemenin en mühim aracı olarak görmüşlerdir. Toplumun, su ihtiyacının karşılanması amacıyla da varlık sahibi

³⁵ Ahmet Yaşar, Ocak, "Zâviyeler (Dini, Sosyal ve Kültürel Tarih Açısından Bir Deneme)", VD, S12, Ankara 1978, s. 256.

³⁶ Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", VD, S. II, Ankara 1942. s. 304.

³⁷ Kazıcı, *Sosyal Açısından Vakıflar*, s. 111.

³⁸ Fikret, Eren, "Osmanlı Dönemi Vakıfları", *V. Vakıf Haftası Kitabı*, Ankara 1988, s. 195-203.

hayırseverler tarafından her mahalleye, her köşe başına birer çeşme inşa ettirilmiştir. Osmanlı Devleti'nde, su dünyevi bir ihtiyaçtan ziyade özellikle ibadet etmenin en önemli bir gereci görülmüştür. Osmanlı Devleti içerisindeki çeşmeler, isimlerini bağışlayanlarından veyahut bulunduğu civar mahalleden almışlardır. Hayır, sahibi kişiler sadece çeşmelerle kalmayıp, çeşmeler yanında su kuyuları yollar üzerinden geçen insan ve hayvanların faydalanması amacıyla sarnıç ve su kuyuları, hamamlar, şadırvanlar da vakfederek insanların faydalanması için kullanıma sunmuşlardır.

B- Sosyal ve Sağlık Alanda Hizmetler

Hastaneler, imaretler, kervansaraylar, yaşlı bakıma muhtaç ve kimsesiz olanların barındıkları yerler, çocuk esirgeme yurtları gibi doğrudan halkın sağlığına yönelik hizmetler sağlayan kurumlar vakıflar müessesesi etrafında faaliyet göstermiştir. Bu surette varlıklı kimseler ile düşkün muhtaç halk arasında dostluk ve birlik bağları kurularak, toplum içerisinde meydana gelebilecek eşitsizliğin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Nitekim aç kalıp cebinde ekmek parası olmayanların açlıktan ölmesi ve hastalıktan bitap düşen kişilerin de tedavi olması sağlanarak halkın rahatlaması sağlanmıştır. Vakıf kurumları, özellikle insanların birlikte bulunduğu toplum içerisinde en yaygın sosyal güvenlik kurumu olarak hizmet etmişlerdir. Tedavi, barınma veya diğer ihtiyaçları için gerekli yardımları varlıklı bir insandan değil de kurumlar vasıtasıyla temin ettikleri için de gurur ve onurları da incinmeden ihtiyaçları giderilmiştir.³⁹

C- İktisadi ve Ticari Alanda Hizmetler

Vakıf müesseselerinin, bünyesi içinde kurduğu han, çarşı, bedesten, dükkân, imalathane gibi yerlerin bir taraftan vakfa gelir getirirken diğer taraftan da ticari ve sanayi etkinlikleri için gerekli olan temel alt yapıyı sağlamakta kalmayarak şehirlerin bayındırlık hizmetlerine katkı sağlamışlardır. Vakıf

³⁹ Turan Yazgan, "Sosyal Hizmet Açısından Vakıflar", *IV. Vakıf Haftası (1-7 Aralık 1986)*, Ankara 1987, s. 253-258; Nermin Berki, "Sosyal Dayanışma Vakıfları", *IV. Vakıf Haftası (1-7 Aralık 1986)*, Ankara 1987, s. 265-268.

kurumları, ülke ekonomisine ticaretten ziraata, imalattan sanayiye, birçok alanda büyük bir katkısı bulunmaktadır. Bir yerden bir yere gitmekte olan yolcular için yolcuların geçiş güzergâhlarında kurulmuş olan hanlar ve köprüler; şehir merkezlerinde bulunan hanlar, bedestenler, bankacılık görevi gören para vakıfları ve bütün buralarda çalışan insanlara sağlanan iş fırsatlarıyla beraber vakıf kurumlarının sosyal, ekonomik ve ticari hayata olan paylarını ortaya çıkarmaktadır.⁴⁰

D- Bayındırlık ve Belediye Hizmetleri

Vakıflar, özellikle insanların birlikte yaşadıkları köy, kasaba ve şehir gibi yerleşim alanlarının teşkilatlanıp gelişmesinde ve altyapı, belediyeçilik gibi hizmetlerin gerçekleştirilmesinde büyük bir öneme sahiptirler. Vakıfların kurmuş olduğu zaviye, çarşı, han hamam dükkân ve imalathane gibi kuruluşlar şehirlerin imar ve iskânına katkıda bulunarak şehrin gelişmesini ve kalkınmasını sağlamıştır. Vakıf kurumları, sayesinde devlet bütçesine el atılmadan ulaşım için yol ve köprü, halkın ihtiyaçları için çeşme, sebil ve suyuolları ve hamamlar inşa ettirilerek halkın faydasına sunulmuştur. Nitekim şehrin alt yapı su ve kanalizasyon işleri, park, bahçe, cenaze ve mezarlık gibi belediyeye ait işler de bu amaç üzerine inşa ettirilmiş özel vakıflar tarafından sağlanmıştır⁴¹.

E- Sosyal Güvenlik ve Dayanışma Hizmetleri

Vakıf kurumlarının, en önemli görevlerinden birisi de toplum içerisinde sosyal düzeni sağlamalarıdır. Vakıflar, bir nevi sosyal güvenlik ve dayanışma işlevini görerek, halkın arasında oluşabilecek sosyal sıkıntıları en aza indirmeyi amaçlamıştır. Özellikle, esnafın, kendi aralarında oluşturdukları, esnaf sandıkları ile ortak sosyal giderlerin karşılanması amacıyla para kaynağı olarak ve finansman açısından sıkıntılı bir süreç içine giren esnaf çevrelerine de

⁴⁰ Bu konu için bk. Bahaeddin Yediyıldız, “Türk Vakıfların İktisadi Boyutu”, *VD*, S. XVIII, Ankara 1984, s. 5-41; Nazif Öztürk, *Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi*, Ankara 1995, s. 25-27; Hasan Yüksel, *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Hayatında Vakıfların Rolü (1585-1683)*, Sivas 1998, s. 164-165.

⁴¹ Daha fazla bilgi için bk. Osman Ergin, *Türk İmar Tarihinde Vakıflar Belediyeler Patrikhane*, İstanbul 1935, s. 35-57.

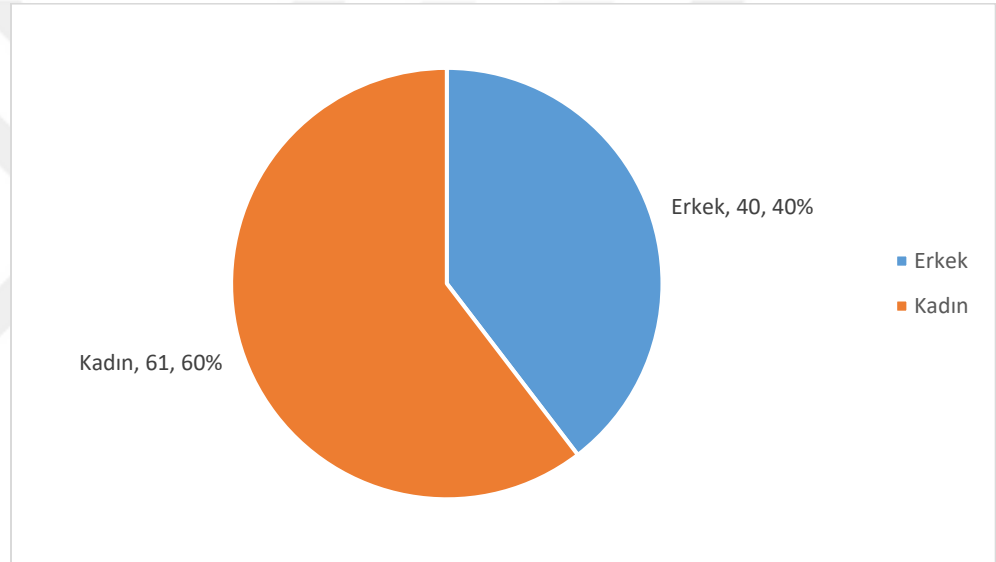
ihtiyaçlarının giderilmesi doğrultusunda yardım sağlama görevi görmüşlerdir. Esnaf camiasının, kendi içlerindeki dayanışma, bünyeleri içerisinde meydana gelen krizlerin sıkıntısız bir şekilde atlatılmasında etkileri büyük olmuştur. Nitekim esnafların kendi aralarındaki bu örgütlü yapılar işsiz kalan esnaf arkadaşlarının da yardımına koşturmuştur ve işsizlik sigortası rolüne bürünmüştür. Osmanlı Devleti, toplum teşkilatı yapısı içerisinde vakıflar bir sosyal yardımlaşma ve dayanışma müessesesi olarak çok geniş bir alanda hizmet vermiştir. Osmanlı Devleti, içerisinde bayındırlık hizmetleri ve imar faaliyetlerinde, vakıflar önemli roller üstlenmiştir. Devlet bu gibi hizmetlerin sağlanmasında doğrudan bir finansman yatırım sağlamamıştır. Varlıklı kimselerin desteğiyle vakıf kurumları inşa edilerek, halkın ve şehrin bütün ihtiyaçları vakıf kurumları tarafından gerçekleştirilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

I- 1640-1650 YILLARI ÜSKÜDAR VAKIFLARI

A- 1640-1650 Yılları Üsküdar Vakıfları

1640-1650 yılları arasında Üsküdar'da, incelediğimiz şer'iyye sicillerinde 101 vakıf bulunmuştur. Grafik 1'de görüldüğü üzere bu vakıfların 40'ı (%40) erkekler 61'i (%60) kadınlar kurmuşlardır.

Grafik 1: 1640-1650 yılları arasında Üsküdar'da erkek ve kadınların kurduğu vakıf adetleri

Bu 101 vakfı yıllara göre değerlendirdiğimizde, 1640 yılında yedi, 1641 yılında yedi, 1642 yılında 11, 1643 yılında dokuz, 1644 yılında 10, 1645 yılında 11, 1646 yılında altı, 1647 yılında sekiz, 1648 yılında yedi, 1649 yılında 14, 1650 yılında üç, 1651 yılında üç ve 1652 yılında beş adet vakıf kurulmuştur. En fazla vakıf 1649 yılında kurulurken, bunu 1642 ve 1645 yılları takip etmiştir. En az vakıf ise 1650 yılında kurulmuştur.

Bu vakıfların en erken tarihlisi 14 Zilkade 1049/7 Mart 1640 tarihinde Mirahur Mahallesi'nden Şah Sultan Hâtun bint-i Süleyman'ın kurduğu 4.000

akçelik para vakfıdır¹. Vâkıfe Şah Sultan Hatun, 4.000 akçeyi onu on bir (%10) akçe hesabı üzere kâra verilmesini, elde edilen geliri, her sene Kur'an-ı azimden üç hatmi şerif okuyan kimseye verilmesini istemiştir. Kuran Kerim hatminden birisini Receb ayının ilk cuma gecesi Allah rızâsı için, birisini de Rasûlü Ekrem için Şaban-ı Şerifin yarısında, diğerini de Ramazan-ı Şerifin 27. gecesi kendi huzûrunda ruhu için okunmasını şart koşturmuştur. Ayrıca Kuran tilâvet edenlerin ve cüzleri okuyanların mahalle imamı olmasını, hatim duasını da Müslümanların huzurunda yapılmasını istemiştir. En son tarihli vakıf ise, 8 Rebiyülahır 1062/19 Mart 1652 tarihinde Mirahur Mahallesi'nden Safiye bint-i Abdullah'ın kurduğu 50 riyalı kuruluşluk para vakfıdır². Vâkıfe Safiye, 50 riyalı kuruluş müteveli tarafından onu on bir akçe (%10) hesabi üzere kâra verilmesi, elde edilen gelirin 500 akçe olup, vâkıfe hayatta olduğu müddetçe elde edilen geliri kendisi tasarruf etmesi ve müteveli olmasını, vefat ettikten sonra, Ali Çelebi'nin müteveli olmasına, senede 140 akçe verilmesini, Mirâhur Cami-i Şerifinin müezzinini evveli olan İsmail Çelebi ibn Ali'ye günlük bir akçe verilmesini, o da her gün yatsı namazından önce üç ihlas okuyup sevabını vâkıfın ruhuna hediye eylemesin, müezzin İsmail'in vefatından sonra adı geçen camii de evveli müezzin olana meşruta olmasını, Müteveli Ali Çelebi'nin vefat ettikten sonra tevliyet-i mezbure adı geçen yerin rey-i hâkimi tarafından atanmasını ve şartlar yerine getirilmezse hâsıl olan meblağın mutlak olarak Müslümanların fakirlerine harcanmasını istemiştir.

Bu vakıfların, kurucuları göz önüne alınınca 101 vakfın 90'ını tek vâkıf kurarken, 12 vakfi altı vâkıf kurmuştur.

Birden fazla vakıf kuran altı vâkıf/vâkıfe ise Gazi Evrenos Paşa evladından Belkıs bint-i Ahmed³, Yusuf Beşe bin Abdülmennan⁴, Rahime bint-

¹ ÜŞS 193/15b.

² ÜŞS 209/63b.

³ ÜŞS 193/50b-51a; ÜŞS 209/10b-11b.

⁴ ÜŞS 193/91b; ÜŞS 193/94 a.

i Mustafa Beg⁵, Âlime Hâtun bint-i el-merhum Şeyhü'l-islam Sunullah Efendi⁶ Saime Hâtun bint-i Ahmed⁷ ve Rûhi Hâtun bint-i Yusuf⁸'tur.

Birden fazla vakıf kuranlara örnek vermek gerekirse, Rahime Hatun bint-i Mustafa Beg'in vakıflarını verebiliriz. Rahime Hatun ilk vakfını 29 Muharrem 1052/29 Nisan 1642 tarihinde kurmuştur⁹. Bu vakfa 112,5 riyâlî kuruş (rayiç olan akçe ile 123.000 akçe) vakfetmiştir. Adı geçen meblağ onu bir akçe (%10) ziyadesi ile mütevellî tarafından kâra verilmesini istemiş, elde edilen geliri Hocapaşa Camii'nde kim imam olursa, ona her gün beş akçe verilip, sabah namazından sonra Yasin'i şerif, öğle namazından sonra Mülk süresi, ikindi namazından sonra Nebe süresini okuyup sevabını, kendi ruhuna hediye eylesini, Receb Efendi hayatta olduğu müddetçe mütevellî olup, senede 500 akçe verilmesi, Receb Efendi'nin vefatından sonra hâkimin hükmü ile vakıf mallarına bakmaya ehil olabilecek kimsenin mütevellî olmasını, meblağdan fazla kalan olursa Müslümanların fakirlerine sarf olunmasını istemiştir. Rahime Hatun ikinci vakfını bir gün sonra 30 Muharrem 1052/30 Nisan 1642 tarihinde tesis etmiştir. Kefçe Mahallesi'nde eşi Mehmed Beg ibn İsmail ile ortak olduğu, evin yarısını vakfetmiştir¹⁰. Vâkıfe Rahime Hatun, evin yarısını hayatta olduğu müddetçe kendinin kullanmasına, vefat ettikten sonra nesilden nesile çocuklarının eşit bir şekilde kullanmasına, onların nesli sona ererse, eşi Mehmed Beg'in oturması ve vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının eşit bir şekilde kullanmasına, onların nesli kesilirse vâkıfenin azat edilmiş kölesi ve eşi Mehmed Beg'in azatlı kölesi ve onların evlatlarının kullanmasını, nesilleri sona ererse, evin yarısı mütevellî tarafından kiraya verilip, elde edilen miktar Medîne-i Münevvere fakirlerine gönderilmesini, ayrıca evin tamire ihtiyacı olursa oturanın tamir ettirmesini istemiştir.

⁵ ÜŞS 196/92a; ÜŞS 196/96a.

⁶ ÜŞS 193/44b; ÜŞS 196/91a.

⁷ ÜŞS 203/17b; ÜŞS 203/20b.

⁸ ÜŞS 204/59ab; ÜŞS 208/10b.

⁹ ÜŞS 196/96a.

¹⁰ ÜŞS 196/92a.

1- Üsküdar Vakıflarının Mahallelere Dağılışı

Vakfiyelere baktığımızda, Üsküdar'da Osmanlı Devleti döneminde hayır sahibi kadınların ve erkeklerin kurdukları vakıfların mahalle ve köylerini öğrenebilmekteyiz. 1640-1650 Üsküdar semti vakıflarının mahallelere göre adedi aşağıdaki tabloda listelenmiştir.

İncelediğimiz 101 vâkıfın üçü köylerde, 98'i şehirde oturmaktadır. Şehirde oturanların altısı Üsküdar'da değil İstanbul'un farklı mahallelerinde otururken (Kirmasti, Fatih, Ayasofya-yı Kebir, Süleymaniye (2) ve Taya Hatun), 83 vâkıf Üsküdar'da ve dokuz vâkıfın mahallesi bilinmemektedir.

Tablo 1'den de görüldüğü üzere en çok vakıf Kefçe Mahallesi'nde bunu Hacı Hatun ve Ahmed Çelebi, Bulgurlu, Hamza Fakih, Selman Ağa ve Valide Sultan Mahalleleri izlemektedir.

Tablo 2: 1640-1650 yılları arasında Üsküdar'da kurulan vakıfların mahallere göre dağılımı

No	Mahalle Ad	Vakfiye adedi	No	Mahalle Ad	Vakfiye adedi
1	Kefçe	9	19	Şeyh Mahmud Efendi	2
2	Hacı Hatun	7	20	Torbalı	2
3	Ahmed Çelebi	4	21	Toygar	2
4	Bulgurlu	4	22	Bağlar	1
5	Hamza Fakih	4	23	Cafer	1
6	Selman Ağa	4	24	Çavuş	1
7	Valide Sultan	4	25	Debbağlar	1
8	Camii kebir	3	26	Hacı Sümbül	1
9	Gülfem Hatun	3	27	Hoca Rüstem	1
10	Hayreddin Çavuş	3	28	İshak Paşa	1
11	Kara Kadı	3	29	Kadıasker	1
12	Sinan Paşa	3	30	Merhum İbrahim Paşa	1
13	Aşçıbaşı	2	31	Murat Beg	1
14	Bazarbaşı	2	32	Pazarbaşı	1
15	Hasan Ağa	2	33	Solak Sinan	1
16	Mehmed Paşa	2	34	Sultan Selim	1
17	Davud Paşa	2	35	Süleyman Ağa	1
18	Mirahur	2	36	Mahallesi Bilinmeyen	9

B- Üsküdar Vakıflarının Kurucuları ve Sosyal Statüleri

1- Vakıf Kurucularının Unvanları

Osmanlı toplumunda bireyler, sahip oldukları mesleki, dinî ve sosyal özelliklere bağlı olarak unvan ya da lakaplarla anılırlardı. Unvan; Bir kimsenin işi veyahut yaptığı hizmete karşılık, bulunduğu durumu belirten ve resmi olarak kişiye verilen¹¹, bir belirteç görevi gören, kendi isminden sonra gelen addır. Kullanılan unvanlar insanların hangi meslek grubuna ait olduğu bu meslek grubu içerisinde ne gibi bir işle uğraştığına dair statülerini net bir şekilde belli eden kavramlar olmuştur. Unvanlar ile insanlara belirli özellik ve yapılarından dolayı takılan lakaplar karıştırılmamalıdır. Nitekim unvanlar, ismin sonuna gelirken, lakaplar ise isimlerin önüne gelerek kullanılmaktadır. Osmanlı Devleti, içerisinde kişiler, bulundukları sosyal ve dini konumları itibarıyla çeşitli lakap ve unvanlar kullanmışlardır.

1640-1650 yılları arası Üsküdar vakıflarını incelediğimizde, hayır sahibi 101 kişi içerisinde hacı unvanlı beş erkek olup kadınlardan bu unvana sahip yoktur. Nitekim toplum, içerisinde Hac ibadetini yerine getirmiş kişilere “Hacı” unvanı verilmiştir. Osmanlı döneminde bir kimsenin ulaşım ve maddi bir güç isteyen hac ibadetini yerine getirmesi bir hayli zordu. Bu açıdan İslami şartlardan birisini yerine getiren hacıların, toplum içerisinde bir saygınlık kazandığı söylenebilir. Yine dokuz vâkıf ağa unvanına sahiptir. Ağa, genellikle köy ve kasabalarda sözü geçen, nüfuzlu, zengin kimselere, büyük, hatırı sayılan, saygı gösterilen, kerem sâhibi halk adamlarına verilmektedir. Ayrıca ağa, halk arasında saygı değer kimselere hitap ederken bey, beyefendi yerine kullanılan ve daha çok ismin sonuna getirilen hitap sözüdür. Ancak Osmanlı Devleti teşkilâtının genişleme ve gelişmesi üzerine ağa, askerî teşkilâtta en çok kullanılan unvan haline geldi. Öyle ki, eyalet ve sancakların askerî valileri olan paşa ve beylerden sonra devletin askerî teşkilâtındaki bütün âmirler, saray teşkilâtındaki kuruluşların başında bulunanların ve hatta bazı mülkî reislerin bu unvanı taşıdıkları görülür. Ağa unvanını taşıyanların çok defa vazifeleri ile tarif

¹¹ D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul 1994, s. 1097.

edilmeleri de bu unvanın yaygın bir şekilde kullanılmasından ileri gelmiştir¹². Erkek vâkıfların dördü dede, ikisi hem hacı hem de dede unvanlıdır. Dede Mevlevilikte çilesini doldurmuş Mevlevî dervişlerine, diğer tarikatlarda ise şeyh adayları durumundaki dervişlere verilen unvandır. Üsküdar’da incelenen dönemde fazla zaviyenin olduğu görülür. Vâkıflarda dördü askeri bir unvan olan beşe sahip iken, okumuş yazmış, ilmi ve irfânıyla tanınmış kimselere verilen çelebi unvanına üç kişi sahiptir. Hayır sahibi iki kişi şeyh unvanına sahiptir. Şeyh, toplum içerisinde bir tarikat kurucusu¹³ olarak bulunan ve kendisine bağlı müritleri olan tarikatın başı görevindeki kişiler için kullanılmıştır. Yine erkek vâkıflardan ikisi Beg, birer olmak üzere kethüda ve derviş unvanına sahiptir.

Kadın vâkıfelerden 42’sinin isimlerinden özellikle saygı ifadesi olarak kadın isimlerinin sonuna getirilir sonra hatun unvanına sahiptir. Ancak bu kadın hayır sahiplerinin babalarının unvanları da önemlidir. Örneğin Belkıs bint-i Ahmed¹⁴ Gazi Evrenos Paşa’nın soyundan gelmekte, Âlime Hâtun’un¹⁵ babası Şeyhülislam Sunullah Efendi’dir. Ayrıca 19 kadının baba ismi Abdullah’tır. Bunların cariyeye olma ihtimali yüksektir. Ayrıca dokuz erkek ve 18 kadın vakıf sahibinin hiç unvanı olmayıp sıradan kişilerdir.

¹² Faruk Sümer, “Ağa”, *DİA*, I, 1988, s. 451-2.

¹³ M. Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I, İstanbul 1993, s. 41.

¹⁴ ÜŞS 193/50b-51a.

¹⁵ ÜŞS 196/91a.

II- VAKIFLARIN GELİR KAYNAKLARI

A- Binalar

1- Ev

Üsküdar'da incelenen dönemde 51 adet ev vakfedilmiştir. Hayır severler tarafından sadece 45 adet vakfedilirken, üçü ev ile para, birer olmak üzere, ev ile bağ, ev ile dükkân ve ev ile oda ve bostan vakfetmişlerdir.

Bu evlerin yedisi sadece menzil olarak kaydedilirken, 44'ü özellikleri ile yazılmıştır. Odalar Arapça ev anlamına gelen beyt olarak yazılmıştır. Yine odanın konumuna göre üst katta ise fevkanî ya da ulvî ve altta ise süfli ya da tahtânî nitelemesiyle belirtilmişlerdir. Bu da evlerin tek katlı veya iki katlı olduğu hakkında bilgi vermektedir. Özelliği belirtilen evlerden 26'sı iki katlı diğerleri de tek katlıdır. Üsküdar evleri genellikle ahşap inşa edilmiştir.

Resim1: Üsküdar Evleri

Çalışma dönemimizde vakfedilen evlerden bazı örnekler verebiliriz. Örneğin, Mülâyim Hatun bint-i Abdullah Ahçıbaşı Mahallesi'nde üç fevkânî oda, altında mahzen, dükkân, bahçesinde çeşme, su kuyusu, meyveli ve

meyvesiz ağaçları olan evini¹⁶, Gazi Evrenos Paşa evladından Belkıs bint-i Ahmed Valide Sultan Camii Şerif Mahallesin’de üç fevkânî oda, dehliz, altında bir küçük ev, ahır, iki tarafında boş arazi ve su kuyusu olan evini¹⁷, Saime bint-i Nasuh Hünkâr Köyü’nde fevkânî iki oda köşkü ve altında mahzeni, şıra hanesi, bahçesi ve kenef olan evini¹⁸, Ahmed Ağa bin Mustafa Cafer Mahallesinde dahiliyesi iki fevkânî oda, fevkânî matbah ve kenef, altında ahır, oda, kenef, önünde bahçesi ve su kuyusu, hariciyesi birbirine bitişik altı tahtânî oda, su kuyusu, kenef, tahtânî sebilhane ve su kuyusu olan evini¹⁹, Safiye Hatun bint-i eş-Şeyh Mehmed Efendi Davut Paşa Mahallesi’nde dahiliyesi üç beyt-i süflî, bir adet beyt-i ulvîyi, sofa, su kuyusu, fırını, kenefi, tûlen 26 zira, arzan 14 zira’ meyveli ve meyvesiz ağaçlarla çevrili, hâriciyesinde bir adet beyt-i ulvî ve bir adet arz-ı hâliye çevrili evini²⁰, Mahmud Ağa ibn el-Merhum Mehmed Hafız Bulgurlu Mahallesi’nde bir içerde bir dışarda bulunan evi, içerde yedi oda, sofa, kenef, kiler, hamam, meyveli ağaçları ve su kuyusu olan bahçe, dışardaki evde altı oda, sofa, bir kenefi müştemil evini²¹, Meryem Hatun bint-i Ali Debbağlar Mahallesi’nde şahnişinli²² ve bir şahnişinsiz iki fevkânî oda cüneynesi²³ ve altlarında ahır ve su kuyusu olan evini²⁴ ve Halil Ağa bin Abdülmuin Kadı Köyde hariciye ve dahiliyesi muhavitani (çevrilmiş) müştemil olup, muhavvata-i dahiliyesi iki bab fevkânî oda, altında matbah ve kenefi, muhavvata-i hariciyesi, iki bab fevkânî oda, üç sofa, hamamı, su kuyusu ve kenef müştemil bir evini²⁵ vakfetmiştir.

¹⁶ ÜŞS 192/72 a-73ba.

¹⁷ ÜŞS 193/50b-51a.

¹⁸ ÜŞS 194-55/b.

¹⁹ ÜŞS 196/39 a-40 a.

²⁰ ÜŞS 196/205a.

²¹ ÜŞS 203/44b-45a.

²² Odaların sokak ve bahçeye bakan cephelerinde dışarıya doğru çıkan, üç tarafı pencereli küçük bir cumba şeklindeki çıkma, şahniş

²³ Cennet, uçmak, bahçe, çok ferah ve havadar yer. Cüneyne cennetin Arapça küçültme edatıyla türetilmiş hâlidir. Küçük cennet, cennetçik, küçük bahçe anlamına gelmektedir.

²⁴ ÜŞS 205/53ab.

²⁵ ÜŞS 209/33b-34a.

2- Bağ, Bahçe

Osmanlı Devleti, toprak sistemine dayalı bir ekonomiye sahiptir. Bu bakımdan ekonomiye katkısı bulunan bağ ve bahçe gibi ufak yapıları da işleyerek hane ekonomisine can vermişlerdir. Bağ, sofralık üzüm, kuru üzüm şarap yapma amacıyla salkımlar şeklinde, üzümlerin ve üzüm yapraklarının yetiştirildiği yere bağ adı verilmektedir. Bahçe, ise içerisinde çeşitli meyveli ve meyvesiz ağaçların bulunduğu yerlerine bütününe bahçe adı verilmektedir.

Üsküdar'da 1640-1650 yılları arasında üç bahçe ve bir adet bağ vakfedilmiştir. Ayrıca vakfedilen evlerin bahçeleri de bulunmaktadır. Bunlar, Rabia Hatun bint-i Hasan, Hasan Ağa Mahallesiinde uzunluğu 54, genişliği 12 zira' olan bahçesini²⁶, Şeyh Mahmud ibn Mehmed, Bulgurlu Mahallesiindeki bahçesini²⁷ ve Hatice Hatun bint-i Oruç, Hamza Fakih Mahallesiindeki bahçesini vakfetmiştir²⁸. Hasib Beşe bin Abdullah, Çengel Köyde hudutları belli olan bağını Samsoncular ocağının için vakfetmiştir²⁹

3- Dükkân

Esnaf veya küçük zanaat sahiplerinin imalat veya satış yaptıkları iş yerleridir. Ayrıca içinde alışveriş başta olmak üzere çeşitli ticaret faaliyetlerinin yapıldığı, kapısı doğrudan çarşıya, caddeye, sokağa veya bir pasaja açılan ve içinde perakende satış veya küçük imalat işleri yapılan yerdir. Dükkân ticaretin yapıldığı en küçük birimdir. Sadece ticarete sahne olabildiği gibi, kimi yerde üretimin de içinde yer aldığı ahşap ya da kâgir malzemedен inşa edilmiş çoğunlukla tek cepheli ünitelerdir. Dükkânlar bir sokağın iki tarafında açık olarak yer aldığı gibi, arasta, han ve bedesten gibi ticari binalarda kapalı olarak da yer alır.

Vakfiyelerde sadece dükkânlardan oluşan bazı menziller bulunmaktadır, bu tür ticari tesisler dışında sivil mimarinin bir parçası olmuş,

²⁶ ÜŞS 194/33b.

²⁷ ÜŞS 205/22ab.

²⁸ ÜŞS 208/22b.

²⁹ ÜŞS 200/39b.

iskân birimleriyle bütünleşmiş dükkânlara da rastlanılır. İncelene dönemde vakfedilen dükkân ve evler ise, Mülâyim Hatun bint-i Abdullah Aşçıbaşı Aynı mahallede üç fevkânî menzil, altında mahzen dükkân³⁰, Rahime Hatun bint-i Mustafa Beg ev ve beş adet küçük dükkân³¹ el-Hâc Mustafa bin Şaban Balaban iskelesinde mahzen, yeni çeşme yakınında iki dükkân³², Mahmud Çelebi bin Mehmed, Solak Sinan Mahallesinde iki adet oda, bir su yolu, iki adet kenef, bir adet bakkal dükkânını, bir börekçi fırını müştemil ev³³ ve Rahime Hatun bint-i Mustafa Kefçe Mahallesinde merhum Hacı Ebubekir veresesı ile ortak birbirine bitişik beş bab küçük dükkân³⁴ vakfetmiştir.

4- Değirmen:

Tarım ürünlerinden olan Buğday-Arpa Çavdar gibi tahılların un ve bulgur yapılabilmesi ve ekmek haline gelebilmesi için işlenen yapılara “değirmen” adı verilmektedir. Osmanlı Devleti de topraklarının çoğunluğunu ekmiş birçok ürün yetiştirmiştir. İnsanlar, topraklarının çoğunu ekip biçtiği için ekonominin, büyük bölümü, toprak mahsullerine yani tarıma dayalıdır. Nitekim Osmanlı Devleti’nde Buğdayın ve Arpa’nın un hâline getirilmesini sağlamak için, suyla çalışan değirmenler inşa edilmiştir. Bu inşa edilen değirmenlere “asıyâb” adı verilmiştir. Bu inşa edilen değirmen adlı yapıları kullananlardan gelirlerine göre vergi temini de sağlanmıştır.

Üsküdar’da incelediğimiz dönemde Camii Kebir Mahallesi’nden hayır sahibi Safiye bint-i Mehmed, su ile çalışan Gökçe değirmeni diye bilinen un değirmenin yarısı vakfetmiştir³⁵. Safiye hatun yaşadığı sürece kendisinin tasarrufta etmesini, vefat ettikten sonra mürebbiyesi Fâtıma Hatun’un tasarrufta bulunmasını, onun vefatından sonra, çocukları nesilden nesile kullanmasını, çocuklarının nesli sona ererse, Medine-i Münevvere vakfı mütevellisi

³⁰ ÜŞS 192/72 a-73ba.

³¹ ÜŞS 196/92a.

³² ÜŞS 196/193b-194a.

³³ ÜŞS 200/15a.

³⁴ ÜŞS 208/85a

³⁵ ÜŞS 209/63a.

tarafından kiraya verilip hâsıl olan meblağın Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesini istemiştir.

5- Han

Şehrin işlek cadde sokaklarında, ticaret yapılan yerlerde yolcuları dinlendirmek ve yollarına devam edebilmeleri adına barınmalarını sağlamak gayesiyle, ticaret yapanların mal ve mülklerini koruyup kollamak için yapılan yapılara verilen addır. Han kelimesi, Farsça bir kelimedir. Han, kavramı kervansaray yerine kullanılmış olsa da yapı açısından ve mimarı yönden farklılıklar söz konusudur. Hanlar, şehrin ticareti için önemli yapılardır. Ekonomi ve iktisadi yönden şehre önemli bir siyasi ve ekonomik hava sağlamışlardır.

İncelediğimiz dönemde Üsküdar vakıfları içinde bir şehir hanı ile 32 oda vakfedilmiştir. Şehir hanını, Valide sultan kethüdası Arslan Ağa bin Kurt³⁶, Karaman Eyaletinde Seydişehir’de birbirine bitişik 48 odalı tüccar hanı ile yanına inşa ettiği mescidi vakfetmiştir. Hanın geliri ile mescidin görevlileri ile aynı kasabada yaptırdığı çeşmelerin ve hanın bakımına sarf edilmesinin istemiştir. Arslan Ağa ayrıca Üsküdar’da Hacı Hatun Mahallesinde, birbirine bitişik iki katlı 19 odan meydana gelen han diyebileceğimiz odaları vakfetmiştir. Bu odaların kiraya verilip gelirini Nalçacı Şeyh Mescidinde Kur’an-ı Kerim okutulmasını ve sevabını akrabaları ile dört halifeye bağışlanmasını istemiş. Ayrıca bu gelirden mescidin görevlileri ile mahalle çeşmesinin bakımının da yapılmasını şart koşmuştur. Bir diğer oda vakfeden hayır sahibi ise, Hacı Mustafa bin Şaban’dır³⁷. Yeni mahallede dört oda vakfetmiştir. Hacı Mustafa odaların kiraya verilmesini, elde edilen gelirden günlük sekiz akçe Bezircizâde Mehmed Efendi zaviyesinde Şeyh Himmet Efendiye verilip, o da her salı günleri öğle namazından sonra zaviyede Müslümanlara vaaz ve nasihat etmesini, ayrıca zaviyeye bitişik sıbyan okulunda muallimlik şahsa da günlük iki akçe verilmesini istemiştir.

³⁶ ÜŞS 206/32b.

³⁷ ÜŞS 196/193b-194a.

Üsküdar'da oda vakfeden bir diğer hayır sahibi de Ayşe Hatun bint-i Hürrem'dir³⁸. Hacı Hatun Mahallesi'nde birbirine bitişik yeni dokuz inşa ettirip vakfetmiştir. Ayşe Hatun'da Merhum Nalçacı Şeyh Halil Efendi mescidinde Kur'an-ı Kerim okutulması ile göz ağrısı çekenlere tutiyan alınıp verilmesini istemiştir.

B- Vakıf Gelirlerinin Kullanım Şartları

Vakfiyelerde, keyfi kullanımların önüne geçmek amacıyla vakıf eserin ne amaçla kullanılacağı açıkça bildirilmektedir.

İncelene dönemde Üsküdarlı hayır severlerin büyük bir çoğunluğu Kur'an-ı Kerim okutup sevabını kendi, anne ve babalarının, diğer İslam büyükleri ile Hazreti Peygamberin ruhuna hediye etmişlerdir. Ayrıca Kuran okuttukları cami, mescit ve zaviyenin görevlileri ile o mekânların aydınlatılmasını da istemişlerdir. Örneğim Arslan Ağa bin Abdüddâim, para vakfedip, elde edilen gelirden günlük ikişer akçe eş-Şeyh Halil Efendi'nin Mahalle-i Cedit'te inşa eylediği mescitte sabah namazından sonra Kur'an-ı Kerimden cüz okuması ve vâkfin ruhuna hibe edilmesi, Günlük bir akçelik yağ satın alınıp, mescidin mihrabında yakılmasını³⁹, bir diğer hayır sever Şah Sultan Hatun bint-i Süleyman 4000 akçe vakfedip, elde edilen geliri her sene Kur'an-ı azimden üç hatmi şerif okuyan kimseye verilmesi, Kuran Kerim hatminden birisini Receb ayının ilk cuma gecesi Allah rızası için, birisini de Resulü Ekrem için Şaban-ı Şerifin yarısında, diğerini de Ramazan-ı Şerifin 27. gecesi kendi huzurunda ruhu için okumasını⁴⁰, bir başka hayır sahibi Âlime Hatun bint-i Sunullah 200 riyalı kuruş vakfedip, elde edilen geliri Hazreti Aziz Mahmud Efendi'nin fukarasından üç kişiye verilmesini, onlar da her gün 205'şer tevhîd-i şerif ve 50'şer Salavât-ı şerife, bir Fâtiha ve üçer ihlas-ı şerif okuyarak vâkıfenin ruhuna hediye eylemelerini⁴¹, bir diğer hayır sever ise Ümmühânî bint-i Veli 320 riyalı kuruş vakfedip, elde edilen kârdan Mahmud

³⁸ ÜŞS 205-25b-26a.

³⁹ ÜŞS 192/86b-87'a.

⁴⁰ ÜŞS 193/15b.

⁴¹ ÜŞS 193/44b.

Efendi hazretlerinin tarik-i aliyyelerine mensup olan dört kişinin her gün Kur'an-ı Kerim'den birer cüz okumalarını, birinin sevabını Resulü Ekrem s.a.v Efendimizin ruhuna, birinin sevabını kardeşi Feyzullah Efendi'nin, diğerinin sevabını da kendi ruhuna hediye etmelerini⁴², yine bir diğer vâkıf Yusuf Beşe bin Abdülmennan 75 riyalı kuruş vakfedip elde edilen 750 akçenin, senelik 600 akçesini, Mustafa Çelebi'ye verilmesine, onun da her gece Mülk süresini okuyup sevabını kendi ruhuna hediye eylesini⁴³, bir başka hayır sahibi Rabia bint-i Hasan Usta 137,5 riyalı kuruş vakfedip, elde edilen gelirden her gün iki kuruşunu Şeyh Mahmud Efendi fukarasından, Kur'an-ı Kerimi okumayı bilen birine verilmesine, bunun karşılığında her gün bir cüz okuyup sevabını kendi ruhuna hediye eylesini⁴⁴, bir diğer hayır sahibi Rahime Hatun bint-i Mustafa Beg 112,5 riyalı kuruş vakfedip, elde edilen gelir Hocapaşa Camii'nde kim imam olursa, ona her gün beş akçe verilmesine, sabah namazından Yasin süresi, öğle namazından sonra Mülk süresi, ikindi namazından sonra Nebe süresi okuyup sevabını, kendi ruhuna hediye edilmesini,⁴⁵ bir diğer vâkıf Hasib Beşe bin Abdullah da bağ vakfedip, elde edilen geliri Samsoncular ocağı bostancılarının nafakalarına sarf olup, yemekten sonra her birinin bir Fatiha üç ihlas okuyup sevabının vâkıfın ruhuna hediye eylemelerini⁴⁶, istemiştir.

Bazı hayır sahipleri cami, mescit ve zaviyelerde vaaz edenlerin ücretlerinin karşılanmasını istemişlerdir. Örneğin, Hâcî Mustafa bin Şaban, mahzen, dükkân, oda ve 250 riyalı kuruş vakfetmiştir⁴⁷. Vâkıf Hâcî Mustafa elde edilen gelirden günlük sekiz akçe Bezircizâde Mehmed Efendi Zaviyesinde Şeyh Himmet Efendiye verilip, onun da her salı günleri öğle namazından sonra zaviyede Müslümanlara vaaz ve nasihat etmesini istemiştir. Bir diğer hayır sahibi de Tokati Şeyh Mahmud bin Mehmed Efendi'dir. Vâkıf Şeyh Mahmud Efendi 300 riyalı kuruş vakfedip, elde edilen gelirden günlük

⁴² ÜŞS 193-86/b.

⁴³ ÜŞS 193/94 a.

⁴⁴ ÜŞS 196/35b-36 a.

⁴⁵ ÜŞS 196/96a.

⁴⁶ ÜŞS 200/39b.

⁴⁷ ÜŞS 196/193b-194a.

beş akçe Davud Paşa Camii'nde beş vakitte vaaz nasihat eden hatibe verilmesini, hayatta olduğu müddetçe cami-i şerifte kendisinin vaazı yapmasını, vefatından sonra, Aziz Mahmud Hüdai hazretlerinin hulafasından yahut tarikat-ı selamiyye münselik olan fukaradan ilim ile amil bir şeyhin eda etmesini, eğer tarik-i mezburede müstahak bir kişi bulunmazsa Hâcî Bayram Veli tarikatından vaaz ve nasihate kadir bir kişinin eda etmesini, şayet bu tarikattan da bir kimse bulunmaz ise, Tarik-i Halvetiye'den vaaz ve nasihate kadir bir kişinin eda etmesini, eğer bu tarikattan da bir kimse bulunmaz ise meşayihden bir kimsenin vaaz edip, her vaazdan sonra vâkıfa dua etmesini şart koştur⁴⁸.

Ayrıca Tokati Şeyh Mahmud bin Mehmed Efendi, 51 cilt kitap vakfetmiştir⁴⁹. Yaşadığı müddetçe olduğu müddetçe kendisinin okuyup istifade etmesini, vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının okumasını, istifade etmelerini, onların vefatından sonra Türbe-i Şerife'de Müezzîn Mehmed Çelebi hafız-ı kütüb olup, talebe ve müderrisine mudili rehn-i kavi ile verilip, bila rehinsiz verilmeyip, mahruse-i merkumeden hariç mudabil kasabat ve kuraya verilmemesini istemiştir.

Bazı hayır sahipleri cami, mescit ve zaviyelerin aydınlatılmasını istemişlerdir. Örneğin Yusuf Beşe bin Abdülmennan 75 riyalı kuruş vakfedip gelirden senede 300 akçesini Selman Ağa Mahallesi mescidinin içinde ve dışındaki kandillerin yakılmasını⁵⁰, Beşir Ağa bin Abdullah da 150 riyalı kuruş vakfederek, elde edilen gelirden 37 kuruşu Fener bahçedeki mescit için yağ satın alınıp bir kandilinde yakılmasını, bal mumu alınıp mescide konulmasını, ayrıca bahçede olan cenaze yıkama kaplarının kalay masrafaları için sarf edilmesini istemiştir⁵¹.

Bazı hayır sahipleri de sebilhane ve mescitlerin su giderlerinin bakım ve onarımı ile görevlilerinin maaşlarının verilmesini istemişlerdir. Örneğin,

⁴⁸ ÜŞS 203/39b-40ab.

⁴⁹ ÜŞS 203/39b-40ab.

⁵⁰ ÜŞS 193/94a.

⁵¹ ÜŞS 196/121a.

Ahmed Ağa bin Mustafa Cafer Mahallesi'ndeki evi, oda ve sebilhane vakfetmiştir⁵². Ahmed Ağa vakfettiği odaların kira gelirinden günlük bir akçe sebilhanede âb-ı keş olan kişiye, yine günlük bir akçe de sebilhanenin kazanlarını dolduran ve bakan kimseye verilmesini istemiştir. Bir diğer hayır sahibi Hâcî Mustafa bin Şaban da mahzen, dükkân, oda ve 250 riyali kuruş vakfetmiştir⁵³. Vâkıf Hâcî Mustafa elde edilen gelirden Üsküdar'da Evliya Mescidi diye bilinen mescidin abdesthanesine su çekene her ay 20 akçe verilmesini istemiştir⁵⁴. Bir diğer vakıf ise Mehmed Ağa bin Sinan'dır⁵⁵. Mehmet Ağa vakfettiği 15 tam altın ve 100 riyâlî kuruşun gelirinden 100 kuruş mütevellîye verildikten sonra, geriye kalanının Bulgurlu köyündeki çeşmenin tamirine sarf edilmesini istemiştir.

Bazı hayır sahipleri de yemek için sarf edilmesini istemişlerdir. Örneğim, Hâcî Mustafa bin Şaban, mahzen, dükkân, oda ve 250 riyali kuruş vakfetmiştir⁵⁶. Hâcî Mustafa her sene Ramazan-ı Şerifin ilk gecesinde Üsküdar'da Şeyh Mahmud Efendi zaviyesi fukarasına keşkek, helva, hoşaf için 600 akçe verilmesini şart koşmuştur. Bir diğer hayır sahibi Belkis Bacı bint-i Abdullah da 300 riyâlî kuruş vakfedip, elde edilen gelirden 23 kâmil üç rub kuruşu, kendisi tarafından yemek pişirip fukaraya yedirilmesini, vefatından sonra Şeyh Mahmud Efendi zaviyesinin mutfağına verilmesini istemiştir⁵⁷. Bir diğer vâkıf da Hacı Mustafa Dede bin Ahmed'dir. Hacı Mustafa Dede 100 riyâlî kuruş vakfedip, elde edilen gelirden beş kuruşuna et ve pirinç satın alınıp ihtiyaç sahibi olan erkek ve kadın müminlere ikişer vukiye et ve beşer vukiye pirinç verilmesini şart koşmuştur⁵⁸.

Bazı hayır sahipleri de muallimhane de sıbyan okutan muallimlerin ücretinini verirken⁵⁹, bazıları da mahalle avarızına katlı sağlamışlardır⁶⁰. Bir

⁵² ÜŞS 196/39 a-40 a.

⁵³ ÜŞS 196/193b-194a.

⁵⁴ ÜŞS 196/193b-194a.

⁵⁵ ÜŞS 196/201b.

⁵⁶ ÜŞS 196/193b-194a.

⁵⁷ ÜŞS199/1b-2a.

⁵⁸ ÜŞS 200/12a.

⁵⁹ ÜŞS 196/193b-194a; ÜŞS 203-27b-28a.

⁶⁰ ÜŞS 203/17b. ÜŞS 203/20b.

hayır sahibi de göz ağrısı çekenler için tutiyan alınıp ücretsiz verilmesini istemiştir⁶¹.

Üsküdar'da incelenen dönemde hayır sahiplerinin büyük bir çoğunluğu ev vakfederek, yaşadıkları sürece kendilerinin, vefatlarından sonra çocukları olan çocuklarının nesilden nesile, olmayanların ise, azatlı köle ve cariyelerinin ve onların çocuklarının oturmalarını istemişlerdir. Nesilleri tamamen kesilirse de evlerin kiraya verilip, elde edilen geliri, Medine-i Münevvere fukarasına veya mahalle fukarasına verilmesini istemişlerdir.

C- Yönetim Sistemi

Kurulan her vakfın müteveli, nâzır hizmetlilerden meydana gelen bir yönetici ve hizmetli kadrosu bulunmaktadır.⁶²

1- Müteveli

Müteveli Kelimesinin anlamına baktığımızda, “başkasının işini gören, dostluk gösteren, bakımını üstlenen” manasına geldiği görülmektedir. Mütevellinin Terim anlamı ise vâkıfın şartları doğrultusunda kadı tarafından tayin edilen, vakıf işlerini, vakfiye hüküm ve şartlarını, şer’î hükümler doğrultusunda yöneten, kişidir⁶³. Mütevellinin, görevleri, vakıfların koruyup kollanması, görevlendirilecek personellerin seçilmesi, gerekli maddi tasarrufların sağlanması, vakfın yararına olabilecek işlerin yapılmasına ve elde edilecek gelirlerin görevlilere ve “mevkûfun aleyhe” dağıtılması olarak söylenebilir. Verilen bu görev ve yetkiye “velâyet”; görevlendirmeye ise “tevlîyet” adı verilmektedir. Osmanlı Devleti, içerisinde bu uygulama için, genellikle tevlîyet kelimesi zikredilirdi⁶⁴. Müteveli, olacak kişilerin reşit ve akli dengesi yerinde olmalı ve güvenilir kişilerden seçilmesi zorunludur. Mütevellilerin, vazifelerinin neler olduğu ne gibi görevleri yerine getirecekleri ve alacakları maaşlar, vakfın kurulacağı sırada vâkıf tarafından belirlenmiştir.

⁶¹ ÜŞS 205-25b-26a

⁶² Vakfın idaresi ve görevlilerin yetki ve sorumlulukları hakkında detaylı bilgi için bk. Akgündüz, *Vakıf Müessesesi*, s. 297-340.

⁶³ Pakalın, *Terimleri Sözlüğü*, II, s. 641; Berki, *İstılah ve Tabirler*, s. 43.

⁶⁴ Nazif Öztürk, “Müteveli”, *DİA*, XXXII, İstanbul 2006, s. 217.

Vakfiyelerde genellikle mütevellilerin sahih kişilerden olabileceği ve vakfın tamir ve bakımının yapılması ve vakfın değiştirilmemesi şartları konulmuştur⁶⁵.

İncelediğimiz Üsküdar vakıflardan yedi vâkıf kurdukları vakıfların yönetimi (tevliyeti) için, yaşadıkları sürece kendilerinin, vefatlarından sonra çocuklarının en büyüğünün, akıllı, güzel ahlâklı olanlarının, bunların vefatından sonra bunların çocuklarının nesilden nesile yönetici olmasını şart koşturmuştur. Yine yedi vâkıf yaşadıkları sürece kendilerinin, vefatlarından sonra hâkim tarafından mütedeyyin ve müstakim bir kişinin atanmasını, dokuz vâkıf ise, kendileri yönetici olmayıp katkıda bulundukları vakıfların yöneticisinin olmasını, yine dokuz vakıf kurucusu da yaşadıkları sürece kendilerinin, vefatlarından sonra vakıf yaptıkları kurumların görevlilerinden birinin, beş vâkıf, kendisi yönetici olup, vefatından sonra belirlediği kişi ve çocuklarını ve onların çocuklarını olmasını istemiştir. Yine dört vâkıf ise, kendileri yönetici olmayıp, bir başkasını yönetici tayin edip, onun vefatından sonra da tayin ettikleri kişinin çocuklarının nesilden nesile yönetici olmasını, diğer dört vâkıf kendileri yönetici olmayıp, bir başkasını müteveli tayin etmiştir. İki vâkıfta vakfın tescil işlemlerini yürütmek üzere belirledikleri mütevellilerin yetkisi tescil işlemlerinin tamamlanmasıyla sona ermesine rağmen vakıflarının yöneticisi olmalarını şart koşturmuştur. Bir ise kendileri yönetici olmayıp, mahalle ahalisinden bir kişinin olmasını istemiştir. Bir vâkıf da tescil için seçtiği kişinin devam etmesini, vefatından sonra hâkim tarafından mütedeyyin ve müstakim bir kişinin atanmasını istemiştir.

2- Nâzır

Nazır, Vakıf yöneticisi olan mütevellilerin tutum ve davranışlarını takip eden ve bunları kontrol altına alan kişiler için kullanılan bir ifadedir. Günümüz müfettişidir. Nazır kelimesinin anlamı, “bakmak” demektir. Nitekim nazır vakıfları denetleyen, gözetken makam anlamına da gelmektedir⁶⁶. Nâzır, mütevellinin hal ve davranışlarına müdahalede bulunmaz, ancak bunların

⁶⁵ ÜŞS 196-201/B.

⁶⁶ Mehmet Genç, “Nazır”, *DİA*, XXXII, İstanbul 2006, s. 449.

vâkıfın/vâkıfenin şart ve vakfiyesine uyup uymadığını tenkit eder⁶⁷, gerektiğinde ise tavsiyeler vererek, yolsuzluk ve hırsızlık gibi durumların önüne geçmeye çalışır. Herhangi bir olumsuz durum ve yolsuzluk gibi durum tespit ettiğinde ise en üst yetkili mercilere bildirirler. Nazırlar, vakfın yönetim ve maliyesiyle alakalı yürütme konularıyla ilgilenmezler. Sadece denetleme görevleri bulunmaktadır.

İncelenen dönemde Üsküdar'da vakıf kuran 12 vâkıf kurduğu vakfına nâzır atamıştır. Bunlardan dördü katkıda bulunduğu kurumların yöneticilerinin, üçü mahalle ahalisin hasbi, ikisi kendisinin, biri kendisinin vefatından sonra mahalle ahalisinden bir kişinin, yine biri eşinin ve bir vâkıf da kız kardeşinin nazır olmasını istemiştir.

⁶⁷ Pakalın, *Terimleri Sözlüğü*, II. s. 666.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I-VAKFEDİLEN MALLARA GÖRE 1640 1650 ÜSKÜDAR VAKIFLARI

A- Menkul Vakıflar

Menkul, bir yerden başka yere nakli mümkün olan şeydir. Para, kumaş, silah, at vs. gibi. Vakıfta süreklilik esas olduğundan, vakıf yapılacak şeyin akar (ev, dükkân, tarla vs. gibi gelir getiren mülk) veya akar hükmünde olması lâzımdır. Süreklilik ancak akarda mümkündür. Menkulün sürekli vakfı mümkün olmadığından, vakfiyetinin sahih olmaması gerekir ise de bazı asâr ve örf e nazaran caiz görülmüştür. Bir çiftlik vakfedilse, beraberinde traktör, tohum ve içerisinde bulunan hayvanların da vakfiyeti sahih olur. Arsaya tabi olarak binanın, tarlaya tabi olarak da ağaçların vakfı böyledir. Bunlar gibi herhangi bir gayri menkule dayandırılması mümkün olmayan kitap, para, elbise, silah ve hububat gibi menkullerin vakfolunması, hakkında örf ve âdetin mevcut olmasıyla mümkündür. Aksi halde vakfiyeti bilinmeyen menkulün vakfı caiz değildir¹.

Hanefî hukukçuları ayrıca mevkufun (akar) gayrimenkul olmasını gerekli görmüşlerse de zaman içinde ihtiyaçlara göre bu kaideye bazı istisnalar getirilmiş, bu çerçevede akarların mütemmim cüzü kabul edilen menkullerle akarların işleyiş ve devamına hizmet edebilecek malların akara tâbi olarak vakfi geçerli sayılmıştır. Arsa ile binanın, arazi ile bazı hayvanların ve tarım aletlerinin, gayri menkule bağlı yol, geçit, su içme ve su alma gibi irtifak haklarının vakfı bunun örnekleri arasındadır. Diğer taraftan Ebu Yusuf'a göre akara tâbi olmasa bile silâh ve at gibi savaş araçlarının, İmam Muhammed'e göre de mushaf, kitap, cenaze aletleri, balta ve yemek kapları gibi vakfedilmesine örf ve teamül gereği ihtiyaç duyulan menkullerin vakfı câiz ve

¹ Ali Himmet Berki, *Vakıflar Kitap I*, İstanbul, 1940 s. 51 53.

geçerli kabul edilmiştir. Osmanlı uygulamasında vakıf konusunda İmam Muhammed'in görüşü esas alınmış, fakir çiftçiler için tohumluk buğday vb. hububat, fakirlerin yararlanması için süt hayvanları, fakir kız ve kadınlar için gelinlik ve süs eşyaları gibi menkul malların vakfı örf ve teamüldeki ihtiyaç göz önüne alınarak geçerli kabul edilmiştir².

Üsküdarlı hayır sahipleri kurdukları vakıflarına gelir getirmesi için ev, dükkân, bostan, bahçe, han ve değirmen gibi gayrimenkulleri vakfetmişler. Ancak hayırseverlerin bunların dışında bazı taşınır mallarını da insanların kullanımına vakfettiklerini görüyoruz.

1- Para vakıfları

Vakfeden (vâkıf) tarafından nakit para ile oluşturulan vakıflara para vakıfları denilmektedir. Para vakıflarının diğer vakıflardan ayırt edilmesini sağlayan en önemli özelliği, vakfedilen malın tamamının veya bir kısmının işletilmek üzere vakfedilmiş nakit paradan oluşmasıdır.

Para vakıfları, Hanefî mezhebi dışındaki diğer fıkıh mezhepleri tarafından caiz görülürken³, Hanefî mezhebinde ise Ebu Hanife'nin talebesi İmam Züfer dışında hiçbir hukukçu tarafından caiz görülmemiştir⁴. Araştırmacıların Osmanlılara özgü bir uygulama olduğunu düşündüğü para vakıflarının ne zaman ve nasıl ortaya çıktığı konusunda tatmin edici bir veri bulunmamasına rağmen⁵ ilk para vakıflarına II. Murad (1421-1451) ve Fatih (II. Mehmed) (1451-1481) devirlerinde rastlandığı bilinmektedir. Bunların ilki, Mayıs 1423 tarihinde Edirne'nin Kenise/Kilise Cami Mahallesi'nden Yağcı Hacı Muslihuddin'in kurduğu vakıftır. Yağcı Hacı Muslihuddin, Ağaçaşarındaki dükkanları ile 10.000 akçe nakit parasını vakfetmiştir⁶. Ayrıca Fatih Sultan Mehmed, Yeniçeri Ocağı'nın ihtiyacı olan etlerin zamanla

² Günay, "Vakıf", s. 477.

³ Akgündüz, *Vakıf Müessesesi*, s. 215-216.

⁴ Jon E Mandaville, "Faizli Dindarlık: Osmanlı İmparatorluğunda Para Vakfı Tartışması", (çev: Fethi Gedikli), *Türkiye Günlüğü*, Yaz 1998/51, s.128-129.

⁵ Tahsin Özcan, *Osmanlı Para Vakıfları, Kanûnî Dönemi Üsküdar Örneği*, Ankara 2003, s. 10.

⁶ Mandaville, "Faizli Dindarlık", s. 130,

oluşacak fiyat artışını karşılamak üzere 24.000 altın vakfettiştir. Bu vakıf bir padişah tarafından kurulan ilk para vakfı kabul edilmektedir⁷. Yine İstanbul'un et ihtiyacı için Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566), kendisinden önce bu iş için tesis edilen vakıfları bir araya getirerek 698.000 akçelik bir vakıf kurmuştur. Bu paranın gelirinin de İstanbul kasaplarına sermaye olarak verilmesi istenmiştir⁸.

Osmanlılarda para vakıflarının meşruiyetini ilk defa kabul edip uygulanmasına cevaz veren 15. yüzyıl Osmanlı ulemasından Molla Hüsrev ve öğrencisi Ahizâde Yusuf İbn Cüneyd'dir⁹. Ayrıca para vakıfları ile ilgili ilk müstakil çalışma şeyhülislam İbn Kemal'e (öl. 940/1534) (Kemalpaşazade) aittir. 1526-1536 yılları arasında şeyhülislamlık da yapan İbn Kemal, *Risâle fî Cevâzı Vakfî'd-Derâhim ve'd-Denânîr* adı ile bilinen bir risale yazmıştır. Bu risalenin tarihi tam olarak tespit edilememiş olsa da diğer ulema arasındaki tartışmalar ve yazılan risaleler İbn Kemal'in ölümünden sonra gerçekleştiği için, İbn Kemal'in bu konuda öncü olduğu söylenebilir¹⁰.

İslâm hukukuna dair kitaplarda küçük bir hukukî mesele olan para vakıfları, Osmanlı Devleti'nde uygulamada önem kazanmasıyla, Osmanlı hukukçuları ve şeyhülislamları arasında uzun süre münakaşa konusu olmuştur¹¹.

Para vakıfları ile ilgili tartışma İbni Kemal'in vefatından yaklaşık 10 yıl sonra Anadolu Kazaskeri Çivi-zade Muhyiddin Mehmed Efendi (öl. 954/1547) ile Rumeli Kazaskeri Ebussuûd Efendi (öl. 982/1574) arasında yaşanmıştır. Ebussuûd Efendi *Risâle fî Vakfî'l-Menkûl* adını taşıyan risale kaleme alarak İbni Kemal'in görüşünü devam ettirmiştir. Ancak Çivi-zade, para vakfının cevazının zayıf görüşe dayandığını, tescilinin mümkün olmadığını ve

⁷ Neşet Çağatay, "Osmanlı İmparatorluğunda Riba-Faiz Konusu Para Vakıfları ve Bankacılık", *VD*, 1971/ IX, s. 48.

⁸ Hamdi Döndüren, "Osmanlı Tarihinde Bazı Faizsiz Kredi Uygulamaları ve Modern Türkiye'de Faizsiz Bankacılık Tecrübesi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17/1, 2008 s. 4.

⁹ İsmail Kurt, *Para Vakıfları Nazariyat ve Tatbikat*, İstanbul 1996, s. 22.

¹⁰ Özcan, *Osmanlı Para Vakıfları*, s. 32-33.

¹¹ Kurt, *Para Vakıfları Nazariyat*, s.10-21; Colin Imber, *Şeriattan Kanuna Ebussuud ve Osmanlı'da İslâmî Hukuku*, İstanbul 2004, s. 155.

mütevelliler tarafından muamele-i şer'iyye işlemi yapılmaması nedeniyle ribaya düşüldüğü gibi gerekçelerle karşı çıkmıştır. Nitekim Rumeli kazaskeri bulunduğu esnada bu görüşlerini Kanuni Sultan Süleyman'a iletmesi üzerine padişah da onun görüşlerini benimsemiş, 1538 yılında bir emr-i şerif düzenleyerek hayır sahipleri para vakfetmekten, kadılar da bu nevi vakıfları tescilden menedilmiştir¹². Çivi-zade'nin fetvası ile yaklaşık 10 yıl, Osmanlı Devleti'nde para vakıfları yasaklanmıştır¹³.

Çivi-zade'nin görüşüne en önemli muhalefet, Sofyalı Bâlî Efendi (öl. 1552)'den gelmiştir. Şeyh Bâlî Efendi Rumeli'de yaygın halde bulunan para vakıflarının, Çivi-zade tarafından yasaklanması üzerine başta Kanuni Sultan Süleyman, Çivi-zade ve öğrencisi Şah Çelebi'ye ayrı ayrı mektuplar göndermiş ve bu mektuplarda Rumeli'deki hizmetlerini anlatmış, mubah olan bir şeyi zaruret olmadıkça yasaklamanın doğru olmadığını belirtmiştir. Nakit paranın caiz olduğunu, bu vakıfların halka büyük hizmet verdiğini, yasaklanması halinde para vakıflarına dayanan müesseselerin kapanacağını, bundan da en fazla halkın, dinî müesseselerin ve bunlardan geçimini sağlayan kimselerin zarar göreceğini, toplumun huzuru için bu vakıfların devam etmesi gerektiğini belirten görüşlerini iletmiştir¹⁴.

Çivi-zade'nin fetvası ile para vakıflarına gelen yasak, 1545'te şeyhülislam olan Ebussuûd Efendi'nin girişimi ile 1548'de yine bir fermanla kaldırılmıştır. Ancak İmam Birgivi (öl. 1573), 1572 yılında Ebussuûd Efendi'nin fetvasına karşı *es-Seyfü's-Sarim fi- 'Adem-i Cevâz-ı Vakfî'l-Menkûlî ve'd-Derâhîm*, isimli bir risale kaleme almıştır. Bu risalede, para vakıflarının uygulamasına cevaz veren Ebussuûd Efendi oldukça sert bir şekilde eleştirilmiştir. Bu risaleden başka "*İkâzu'n-Nâimin ve İfhâmu'l-Kâsirîn*" isimli bir diğer risalesinde de para vakıflarının kurulmasına karşı çıkan İmam Birgivi, bunu para vakıflarının fakihler nezdinde helal olmamasına bağlamıştır. Ayrıca İmam Züfer'e atfedilen görüşün zayıf olduğunu savunan İmam Birgivi, Ebu

¹² Özcan, *Osmanlı Para Vakıfları*, s. 109

¹³ Kurt, *Para Vakıfları Nazariyat*, s. 16; Özcan, *Osmanlı Para Vakıfları*, s. 36-38.

¹⁴ Kurt, *Para Vakıfları Nazariyat*, s. 15; Özcan, *Osmanlı Para Vakıfları*, s. 38-44.

Hanife ve İmam Züfer'e göre vakfın helal olmasının koşulunun vasiyete bağlı olması gerektiğini anlatmıştır¹⁵.

Genel olarak Osmanlı Devleti'nde para vakıfları üzerinde ulemanın tartışmasına bakıldığında, para vakıfları konusunda olumlu fikir beyan edenlerin üzerinde durduğu mevzunun toplumsal ihtiyaçlar ve yıllardır süregelen uygulamalar olduğu görülmektedir. Bu ulema para vakıflarındaki geliri de faiz olarak nitelemekten kaçınmış ve ribh terimini kullanmıştır¹⁶. Bununla birlikte, uygulamada İbn Kemal'le başlayan ve Ebussuûd Efendi ile devam eden çizgi etkili olmuş ve para vakıfları meşru kabul edilerek vakıf sistemi içindeki varlığını da güçlendirerek devam ettirmiştir.

Para vakıflarında ana para, şu yöntemlerden biri veya birkaçı ile işletilmektedir. Bunlar; karz-ı hasen (ödünç verme), mudârebe (emek-sermaye ortaklığı yoluyla işletme), müşâreke (sermaye ortaklığı), murâbaha (malı peşin fiyatla satın alıp yıllık belli kârla alıcıya devretme), bidâ'a (vakıf parayı Allah rızası için meccanen işletip kârın ve anaparanın tamamını vakfa verme), veya bey' bi'l-vefâ'dır (mülkiyeti muhafaza kayıtlı geçici satış)¹⁷.

Para vakıfları yaygın geleneğe göre, mütevellî eliyle, "...onu on bir buçuk..." (%15) nispetinde bir gelir karşılığında ihtiyaç sahiplerine kredi olarak verilmek suretiyle işletilmişlerdir. Bu durum vakfiyelerde, "*rehn-i kavî ve kefil-i melî veya ikisinden biri ile onu on bir buçuk hesabı ile mu'âmele-i şer'iyye veya murâbaha-i mer'iyye ile bâ-yedd-i mütevellî beher sene 'alâ-vechi'l-helâl istirbâh ve istiğlâl oluna*" şeklinde geçmektedir. Hemen bütün para vakıflarının vakfiyelerinde geçen bu hukuki hüküm biraz açıklanacak olursa; *rehn-i kavî*, borcu karşılayabilecek bir rehin, teminat; *kefil-i melî*, borçlu borcu ödeyemediği zaman borcu ödeyecek kadar zengin olan kefil; *onu on bir buçuk hesabı*, %15 kâr veya ribh; *istirbâh*, kâr getirmek için paranın işletmeye verilmesi; *istiğlâl*, gelir getirme; işletme tarzına da "*mu'âmele-i şer'iyye veya*

¹⁵ Mehmet Şimşek, "Osmanlı Cemiyetinde Para Vakıfları Üzerinde Münakaşalar", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 27/1, Ankara 1986, s. 215.

¹⁶ Mehmet Bulut, Cem Korkut, "Finansal İstikrar ve Para Vakıfları Etkisi: Rumeli Para Vakıfları Örnekleri", *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 2016/1, s. 61.

¹⁷ Döndüren, "Faizsiz Bankacılık", s. 6.

murâbaha-i mer'îyye” veya sadece *mu'âmele* veya *murâbaha* denilir. *Mu'âmele-i şer'îyye*, vakıf paralarının işletme usulünün İslam hukukundaki “*bey'ü'l-ine*” denilen satım akdi esas alınarak geliştirilmiş bir usuldür¹⁸. “*Murâbahâ-i mer'îyye*” ise, ticaret muamelesinde uyulması gereken veya devletin belirlediği kâr haddi için kullanılmıştır.

Vakıf paralar Osmanlı iktisadî hayatında önemli bir kredi ve finans kaynağı olmuştur. Bu paralardan elde edilen kazanç, vakıf kurucularının belirledikleri hayır işlerine harcandığı gibi, çeşitli kamu hizmetlerinin yerine getirilmesini de sağlamıştır. *Mu'âmele-i şer'îyye* konusundaki en önemli sınırlama muamele oranları üzerinde olmuştur. Değişik tarihlerde farklı oranların tespit edildiği görülmekle birlikte, daha çok onu on bir (%10) oranı ile muamele olunması fermanlara konu olmuş, fazlası yasaklanmıştır. Ebussuûd Efendi'nin bir fetvasında da 1536 yılı sonlarında, kadıların muamele işlemlerinde onu on bir buçuktan (%15) fazlaya hükmetmemeleri istenmiştir¹⁹. Vakıf paraların muamele oranı, zaman içinde çeşitli farklılıklar göstermiş ve %10 ilâ %20 arasında değişmiş; ancak genelde bu oran ona on bir ya da ona on bir buçuk (%10-15) olarak gerçekleşmiştir.

Para vakıfları, toplum içerisindeki birçok alanda, çok yaygın bir şekilde fayda sağlanan kurumlar olmuştur. Toplum içerisindeki eğitimden, sağlığa, alt yapıdan imar işlerine kadar birçok belediyeçilik işlerinin yerine getirilmesinde faydalanılan kurumlar olmuşlardır. Para vakıflarının, bir diğer fonksiyonları da toplumdaki sosyal güvenliği sağlamaları olmuştur. Para vakıfları vakıf kurumlarının bir şubesi olarak başta dini kurumlar olmak üzere sağlık ve eğitim kurumlarının finansmanı olmakla beraber devletin her türlü bayındırlık faaliyetini yürütmesinde büyük bir rol oynamışlardır²⁰.

¹⁸ Buna göre, bir malın veresiye olarak satılıp, alıcıya teslim edildikten sonra, yine alıcıdan peşin, ama daha az bir bedelle satın alınmasıdır. Bu uygulama ile kişi veresiye alıp, peşin satarak ödünç para bulmak ve para sahibine de bir miktar para kazandırmaktadır, Akgündüz, *Vakıf Müessesesi*, s. 1996.

¹⁹ Özcan, *Osmanlı Para Vakıfları*, s. 59.

²⁰ Özcan, *Üsküdar Örneği*, s. 280.

Para vakıfları XVI. yüzyılda gelir ve kuruluş olarak çoğalarak toplum içerisinde daha yaygın bir hale gele gelmiştir. Vakıf paraları zaman içerisinde gelişerek Osmanlı ekonomik hayatında önemli bir finans ve gelir kaynağı olmuşturlar.

2- 1640-1650 Üsküdar Para Vakıfları

Para vakıfları, toplumun önemli kredi kaynaklarından birisidir. 1640-1650 Üsküdar vakıfları arasında para vakıflarının ağırlıkta olduğu görülmüştür. 1640-1650 yılları arası Üsküdar vakfiyelerine baktığımızda 101 adet vakıftan, 47 adet (%46,53) para vakfı kurulmuştur. Bunun 42'si sadece para vakferken, üçü para ile ev, birer olmak üzere para ile bahçe ve para ile kitap vakfetmişlerdir. Bu para vakıflarının 23'ünü (%49) erkekler kurarken, 24'ünü (%51) kadınlar kurmuşlardır.

XVI. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti hızla büyüyünce, birbirinden farklı etkenler ve dış faktörlerinde devlet üzerindeki, ekonomi ve ticari etkisi ile devlet içerisinde bulunan farklı para türlerinin kullanımına izin verildi²¹. 16. yüzyılın sonlarında bu gibi sebepler ile toplum içerisinde çok fazla ayarı düşürülmüş ve kırpık akçe bulunmuştur. Osmanlı'nın en çok kullandığı para cinsi olan akçe saf gümüşten, kuruş ise darp edilirken içerisine bir miktar bakır koyularak kullanıma sunulurdu. Osmanlı Devleti, iktisadi hayatı içerisine gümüş parayı çekmek için kuruşa 80 akçe sürüm değeri konulmuş olsa da içerisinde 66 akçelik gümüşte bulunmaktadır²². 1616 yılının sonlarında altın 130 akçeye, 1618'de 150 akçeye çıktığından dolayı bir ayar yapılması gerekmiştir. 19 Aralık 1618'de 100 dirhem gümüşten kesilen akçe miktarı 950'den 1000'e çıkarıldı²³. Ancak yine altın 120, kuruş 80, olarak akçeye sürüm değeri verildi²⁴. 1618 yılından sonraki süreçlerde ise akçe giderek değer

²¹ Şevket Pamuk, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi*, İstanbul 2017, s. 85.

²² Halil, Sahillioğlu, "Osmanlı Para Tarihinde Dünya Para ve Maden Hareketinin Yeri", Orta Doğu Teknik Üniversitesi Gelişme Dergisi, 1978 Özel Sayısı, Ankara, s. 14-16.

²³ Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri*, İstanbul 1983, s. 31-32.

²⁴ Halil, Sahillioğlu, "XVII. Asrın İlk Yarısında İstanbul'da Tedavüldeki Sikkelerin Râici", *Belgeler Dergisi*, C I, S. 2, Ankara 1964, s. 233.

kaybetti. Altın 1620’de 150, 1621’de 160-170, 1623’te 200-270, 1624’te 310-400 akçeye²⁵ riyal kuruş ise 1620’de 100, 1621’in sonlarında 150, 1624’te 170 akçeye kadar yükseldi²⁶. Devlet içerisinde, akçe değeri kaybettikçe, fiyatlar yükseldiği ve değiştiği için tekrar tekrar para tashihi yapmak durumunda kalındı. 1640 da yapılan tashihle ayarı düşük akçe, kullanımı yasaklanarak 1618 ve 1624’teki gibi 100 dirhem gümüşten 1000 akçe kesilerek altın 120, riyal 80, akçeye değeri olmasına karar verildi.

İncelenen dönemde 15 vâkıf tarafından 139.000 akçe vakfedilmiştir. Akçe, Osmanlı Devleti’nde basılan ve kullanılan ilk bakır paranın adıdır. Para bastırmak, bir devlet için bağımsızlık sembolü olduğundan dolayı devletlerarasında ve bürokrasi dengeleri içerisinde önemli bir yere sahiptir. Osmanlı Devleti akçeyi, Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) döneminin sonuna kadar çok yaygın bir şekilde devlet içerisinde yaygın olarak kullanmıştır. İlerleyen dönemlerde akçenin kullanımının yanında başka devletlerle girilen etkileşimler sonucunda diğer para çeşitleri de görülmeye başlamıştır²⁷.

En fazla akçe vakfeden Sultan Süleyman Camii Mahallesi’nden Fâtıma Hâtun bint-i İbrahim’dir²⁸. Fâtıma Hâtun 60.000 akçe vakfetmiştir. Bunu 28.000 akçe ile Adalar Nahiyesi Turt Köyü’nden Hüseyin bin Süleyman²⁹, onu da 10.000 akçe ile Selman Ağa Mahallesi’nden Ahmed Dede bin Mehmed³⁰, 6.000 akçe ile Çengel Köy’den Abdurrahman bin Mehmed³¹, yine 6. 000 ile Mehmed Paşa Mahallesi’nden Şehri Hatun bint-i Yusuf³², 5.000 akçe ile Hacı Hatun Mahallesi’nden Muhsine Hâtun bint-i Abdullah³³, yine 5.000 akçe ile

²⁵ Kütükoğlu 1640 Tarihli Narh Defteri, s. 32.

²⁶ Sahillioğlu, “Osmanlı Para Tarihi”, s. 233.

²⁷ Halil Sahillioğlu, “Akçe”, *DİA*, C. 2, İstanbul, 1989, s. 226.

²⁸ ÜŞS 209/19b-20b.

²⁹ ÜŞS 201/1a-2b.

³⁰ ÜŞS 201/65a.

³¹ ÜŞS 205/37b.

³² ÜŞS 201/23a.

³³ ÜŞS 193/94 a.

Hamza Fakih Mahallesi'nden Haymûne Hâtun bint-i Abdullah³⁴, 4.000 akçe ile Mirahur Mahallesi'nden Şah Sultan Hâtun bint-i Süleyman³⁵ izlemiştir.

Para vakfı kuran Üsküdarlı hayırlı severlerden 28'i 9.363,5 riyali kuruş vakfetmişlerdir. Riyali kuruş da Osmanlı Devleti içerisine sonradan giren para çeşitlerinden birisidir. İspanyollar vasıtasıyla Osmanlı içerisine girdiği söylenen sikkelere riyal ismini vermişlerdir. Zamanla ticaretin de vasıtasıyla riyal kullanımı yaygınlaşarak riyali kuruş³⁶ şeklini almıştır. Riyali kuruş, devlet içerisinde etkin bir konuma sahip olarak kullanımı yaygınlaşan para birimi olarak toplum içerisinde varlığını, devam ettirmiştir. XVII. yüzyıl ortalarında bir riyali kuruş 80 akçedir.

En fazla riyali kuruş vakfeden Hacı Hatun Mahallesi'nden Arslan Ağa bin Abdüddâim'dir³⁷. Arslan Ağa 3.150 riyâl kuruş vakfetmiştir. Bunu 500 riyâl kuruş ile Kirmasti Mahallesi'nden Âlime Hâtun bint-i el-Mevleviyyü'l-asıl el-Merhum Şeyhü'l-islam Sunullah Efendi, 363,5 riyali kuruş ile Ahmed Çelebi Mahallesi'nden Saime Hâtun bint-i Ahmed³⁸, bunu 350 riyali kuruş ile Şeyh Mahmud Efendi Mahallesi'nden Şükrüllah Dede bin el-Hâc Yunus³⁹, 320 riyali kuruş ile Gülfem Hatun Mahallesi'nden Abide Hatun bint-i Abdülkâdir⁴⁰ takip etmektedir.

Üç vâkıf altın (785 tam altın) vakfederken bir vakıfta hem altın hem de riyâl kuruş vakfetmiştir.

Tablo 3: 1640-1650 yılları arasında Üsküdar'da kurulan para vakıfları

No	Vâkıfın adı	Para	Muamele oranı %
1	Mülâyim bint-i Abdullah	3.000 Akçe	10
2	Arslan Ağa bin Abdüddâim	3.150 riyali kuruş	10
3	Şah Sultan Hâtun bint-i Süleyman	4.000 Akçe	10
4	Âlime bint-i Sunullah	200 riyali kuruş	10
5	Turhan Dede bin Abdi	100 riyali kuruş	10
6	Ümmühânî Hâtun bint-i Veli	320 riyali kuruş	10

³⁴ ÜŞS 200/63a-64a

³⁵ ÜŞS 193/15b.

³⁶ Sahillioğlu, "Bir Deneme", s.151.

³⁷ ÜŞS 192/86b-87'a.

³⁸ ÜŞS 203/17b.

³⁹ ÜŞS 207/4ab.

⁴⁰ ÜŞS 208/58b-59a.

7	Yusuf Beşe bin Abdülmennan	75 rişali kuruş	10
8	Yusuf Beşe bin Abdülmennan	75 rişali kuruş	10
9	Muhsine Hâtun bint-i Abdullah	5.000 Akçe	15
10	Râbia bint-i Hasan Usta	137,5 rişali kuruş	10
11	Âlime Hâtun bint-i Sunullah	500 rişali kuruş	10
12	Rahime Hâtun bint-i Mustafa Beg	112,5 rişali kuruş	10
13	Beşir Ağa bin Abdullah	150 rişali kuruş	10
14	el-Hâc Mustafa bin Şaban	250 rişali kuruş	15
15	Halime Hâtun bint-i Abdülkâdir	65 rişali kuruş	10
16	Mehmed Ağa bin Sinan	15 tam altın 100 rişali kuruş	15
17	Belkis Bacı bint-i Abdullah	300 rişali kuruş	10
18	Hacı Mustafa Dede bin Ahmed	100 rişali kuruş	10
19	Haymûne Hâtun bint-i Abdullah	5.000 Akçe	12
20	Hüseyin bin Süleyman	28.000 Akçe	15
21	Şehrî Hâtun bint-i Yusuf	6.000 Akçe	10
22	Ahmed Dede bin Mehmed	10.000 Akçe	10
23	Saime Hâtun bint-i Ahmed	363,5 rişali kuruş	12
24	Saime Hâtun bint-i Ahmed	207,5 rişali kuruş	12
25	Tokati Şeyh Mahmud bin Mehmed	300 rişali kuruş	10
26	el-Hâc Musa bin Mustafa	1000 Akçe	10
27	Marziye bint-i Abdullah	120 rişali kuruş	10
28	Mümine Hâtun bint-i Mustafa	1000 Akçe	10
29	Rûhi Hâtun bint-i Yusuf	240 rişali kuruş	10
30	Ahmed Beşe bin Abdullah	5.000 Akçe	15
31	Şeyh Mahmud ibn Mehmed	20 rişali kuruş	---
32	İsmail bin Abdullah	1000 Akçe	15
33	Rikâbe bint-i Abdullah	1000 Akçe	15
34	Abdurrahman bin Mehmed	6.000 Akçe	15
35	Afitâb Hâtun bint-i Abdullah	300 rişali kuruş	15
36	Ali Beg bin Hasan	3000 Akçe	15
37	Şükrullah Dede bin el-Hâc Yunus	350 rişali kuruş	10
38	Mehmed Ağa bin İsmail	200 tam altın	10
39	Rûhi Hâtun bint-i Yusuf	240 tam altın	10
40	el-Hâc Hamza Dede bin Nasuh	330 tam altın	10
41	Şükrullah Dede bin Hacı Yunus	300 rişali kuruş	10
42	Abide Hatun bint-i Abdülkâdir	320 rişali kuruş	10
43	Bağdatlı Hüseyin bin Mehmed	250 rişali kuruş	---
44	Sâkine Hâtun bint-i Abdullah	125 rişali kuruş	10
45	Fâtıma Hâtun bint-i İbrahim	60.000 Akçe	10
46	Kenan bin Abdullah	12,5 rişali kuruş	15
47	Safiye bint-i Abdullah	50 rişali kuruş	10

Bu vakfedilen paraları işletilmesiyle ilgili örneklere şer‘iyye sicillerinde rastlanmamıştır. Bu nedenle bu vakıflardan kimlerin faydalandığını tespit edemiyoruz. Ancak nakit para ihtiyacı olan esnaf, tüccar veya sıradan kişilerin faydalandığı düşünülmektedir.

Üsküdar’da incelenen dönemde kurulan 47 adet para vakfındaki ribh hadleri ele alındığında, bunlardan 31’inde ribh %10 (onu on bir hesabı üzere

istirbâh olunup) iken üçü %12 ve onu da %15 olarak belirtilmiştir. Geriye kalan iki para vakfında ise hiçbir oran belirtilmeyerek sadece “istirbâh oluna” denilerek paraların işletilmesi istenmiştir.

Üsküdar’da incelenen dönemde para vakfı kuranlardan örnek vermek gerekirse, Hacı Hatun Mahallesinden Arslan Ağa bin Abdüddâim⁴¹, 15 Şevval 1050/28 Ocak 1641 tarihinde 3.150 riyâl kuruluşluk para vakfını verebiliriz. Arslan Ağa, 3.150 riyâl kuruşu onu on bir (%10) hesabı ile, kuvvetli bir rehin ve zengin bir kefil ya da ikisinden birisi ile dürüst kimselere verilerek istiğlâl (kullanmak) ve istirbâh (kâr elde etmek) üzer çalıştırmasını, elde edilen gelirden günlük ikişer akçe eş-Şeyh Halil Efendi’nin mahalle-i cedit’te inşâ eylediği mescitte sabah namazından sonra Kur’an-ı Kerimden cüz okuması ve vâkfın ruhuna hibe edilmesini, cüzün birini mescidin imamı, diğerini de müezzinin okuması, mescitte kayyum olana her gün salavatı şerife, üç ihlas-ı şerif bir fâtiha okuyup vâkfın ruhuna hediye etmesi şartı ile günlük bir akçe verilmesine, günlük bir akçelik yağ satın alınıp, mescidin mihrabında yakılması, vakfa müteveli olan kimseye günlük bir akçe vazife verilmesi, mescit yıkılır veya darü’l-islam olursa seccadenişin ve mürşidi talibin olanlara senede 280 akçe mazarat vazifesi verilmesine ve vakfın tevliyeti ve nezareti vâkfın kendisi, vefatından sonra çocuklarında olmasını istemiştir.

Üsküdar’da para vakfı kuran bir diğer hayır sever ise, Aşçıbaşı mahallesinden Mülâyim Hatun bint-i Abdullah’dır⁴². Mülâyim Hatun 5 Cemaziyülahır 1050/22 Eylül 1640 tarihinde, aynı mahallede üç fevkânî menzil, altında mahzen dükkân, bahçesinde çeşme su kuyusu ile içinde meyveli ve meyvesiz ağaçları olan bahçe ile 3.000 akçe vakfetmiştir. Mülâyim Hatun hayatta olduğu sürece evde kendisinin oturması, vefat ettikten sonra zikrolunan su kuyusundan su çıkarılıp çeşme ile insanlara su dağıtması için sâlih bir kimsenin bu hizmet için vazifelendirilmesi, bu hizmeti karşılığında hayatta olduğu müddetçe evde oturması, vefat ettikten sonra mahkeme tarafından bu hizmeti bir kişiye verilip o da hizmeti karşılığında burada oturmasına ve göz

⁴¹ ÜŞS 192/86b-87a.

⁴² ÜŞS 192/72 a-73ba.

kulak olmasını, 3000 akçe her sene onu on bir (%10) ya da on iki (%12) ziyâde olmak üzere kuvvetli bir rehin ve zengin bir kefil ile istiğlâl (kullanmak) ve istirbâh (kâr elde etmek) üzer çalıştırması, hâsıl olan kârın ve gelirin zikrolunan kuyunun ihtiyacına olursa ona sarf olunmasını ve mahalle ahalisinden bir kimsenin de vakfa hasbi nazır olmasını şart koşturmuştur.

Bir diğer para vakfı kuran hayır sever ise, Fatih Mahallesi'nden Âlime Hâtun bint-i Sadullah'tır⁴³. Âlime Hatun 15 Rebiyülevvel 1050/5 Temmuz 1640 tarihinde 200 riyâli kuruş vakfetmiştir. Vâkife Âlime Hâtun 200 riyâli kuruş her sene onu on bir (%10) akçe hesâbı üzere kâra verilmesini, elde edilen gelirin, Hazreti Aziz Mahmud Efendi'nin fukarâsından üç kişiye verilmesini, onlar da her gün 205'şer tevhîd-i şerif ve 50'şer Salavât-ı şerife, bir fâtihâ ve üçer ihlas-ı şerir okuyarak vâkıfenin ruhuna hediye etmelerini istemiştir.

Üsküdar'da para vakfı kuran bir diğer hayır sever ise Sultan Süleyman Camii Mahallesi'nden Fâtıma Hâtun bint-i İbrahim'dir⁴⁴. Fâtıma Hâtun 9 Receb 1061/28 Haziran 1651 tarihinde 60.000 akçe vakfetmiştir. Fâtıma Hâtun meblağı mezburu mütevellî tarafından onu on bir (%10) akçe hesabıyla kâra verilip, elde edilen geliri, Üsküdar'da Selman Ağa mahallesinde Şeyh Mustafa Efendi'nin inşa eylediği Câmî-i şerifte yine adı geçen şeyhin fukarasından Kur'an-ı Kerim okumayı bilen üç kişinin her gün sabah namazından sonra birer cüz okumalarını ve sevabını kendi ruhuna hediye eylemelerini, karşılığında her birine günlük ikişer akçe verilmesini, adı geçen şeyhin fukarasından bir kimse hafız-ı ecza-i şerife olup, günlük iki akçe verilmesini, mütevellîye günlük iki akçe, kâtibe günlük iki akçe, nâzır günlük iki akçe verilmesini, vakfın mütevellî ve nazırlığa şeyh Mustafa Efendi'ye verilmesini, vakfın mütevellîsi hayatta oldukça şeyhin mahdumu Mehmed Efendi ibn İbrahim Beşe'nin ve cihet-i mezkurenin hepsi Şeyh Mustafa Efendi'nin tarik-i aliyelerinin fukrasına meşruta olmasını, Şeyh Mustafa Efendi vefat ederse camide kim şeyh ve seccadeniş olursa onların dahi rey-i münifeleri ile makud olmasını ve şartlar

⁴³ ÜŞS 193/44b.

⁴⁴ ÜŞS 209/19b-20b.

zamanla yerine getirilmez ise vakfın gelirleri fukarayı müslümine dağıtılmasını şart koşturmuştur.

Bir baş ka para vakfı kuran hayır sahibi ise Hamza Fakih Mahallesi'nden Âfitâb Hâtun bint-i Abdullah'tır⁴⁵. Afitâb Hâtun 10 Muharrem 1058/5 Şubat 1648 tarihinde 300 riyali kuruş vakfetmiştir. Adı geçen meblağın, müteveli tarafında onu on bir akçe (%15) hesabı üzerine, kâra verilmesi, elde edile gelirden, günlük iki akçe müteveliye, senelik 10 akçede vakfın nâzırına verilmesini, her sene 70 akçelik bal mumu alınıp, biri mahalle mescidinin mihrabına diğeri ise Hüsrev Ağa mescidi mihrabında yakılmasını ve kalan geliri hayatta oldukça kendisinin tasarruf etmesi, vefat ettikten sonra Hamza Fakih Mescidi imamı ile Hüsrev Ağa mescidinde müezzin olanlar her gün mülk süresini okuyup kendi ruhuna hediye eylemelerini ve onlara günlük ikişer akçe verilmesini ve vakfın tevliyetini hayatta olduğu müddetçe zevci el-Hâc Yusuf bin Abdullah'ın müteveli olmasını, vefatından sonra mahkemenin atadığı kişinin yapmasını, nâzırlığını ise Hüsrev Ağa mescidi müezzininin yapmasını, masrafın sarfı mümkün olmazsa Medine-i Münevvere fukarasına sarf olunmasını istemiştir.

Üsküdar'da bir başka para vakfı kuran hayır sever de Çengel Köy'den Abdurrahman bin Mehmed'dir⁴⁶. Abdurrahman 25 Zilhicce 1057/21 Ocak 1648 tarihinde 6.000 akçelik bir para vakfı kurmuştur. Adı geçen meblağın 1000'i 150 akçe (%15) hesabı üzere müteveli tarafından kâra verilmesini, elde edilen geliri, adı geçen köyün mescidinin imamına günlük iki akçe verilmesini, senede üç hatim okunmasını ve sevabının kendi ruhuna hediye eylenmesini istemiştir.

Selman Ağa Mahallesinden Ahmed Dede bin Mehmed'de⁴⁷ 6 Şevval 1055/25 Kasım 1645 tarihinde 10.000 akçe vakfederek, adı geçen paranın müteveli tarafından %10 ile kâra verilmesini, elde edilen gelirden, günlük iki akçesini bir kişiye verilmesini, onun da her gün Yasin süresini okuyup sevabını

⁴⁵ ÜŞS 205/53ab.

⁴⁶ ÜŞS 205/37b.

⁴⁷ ÜŞS 201/65a.

vâkıfın ruhuna hediye eylesini, yıllık 280 akçe mütevellîye verilmesini, mütevellînin hayatta olduğu müddetçe Affan Dede bin Şükrullah'ın olmasını, her gün bir Yasin okumasını, ondan sonra Mahmud Dede bin Mehmed'in olmasını, zamanın geçmesi ile şart özürlenir ise hâsıl olan meblağın müslümanların fakirlerine harcanmasını istemiştir.

3- Kitap Vakfı

İslam hukukunda vakfına cevaz verilen menkullerden biri de kitaplardır. Nitekim ilim âlemine ve halka hizmet sunmak gayesiyle kitap ve kütüphane vakıfları kurulmuştur. Ancak kütüphanelerdeki kitaplar, vakfı konusunda teamül bulunduğundan, asaleten mi, yoksa kütüphane binasına ve dolayısı ile arsasına tabiiyetle mi vakfedilmişlerdir? Bu konu tartışmalıdır. Eğer ikinci görüş tercih edilirse teamül şartı aranmayacaktır. Ancak kitaplar, tabii oldukları kütüphanelerden ayrılmayacak, bina yıkılmadıkça dışarıya çıkarılmayacaklardır. Eğer birinci görüş tercih edilirse, bu durumda karşımıza üç ihtimal çıkmaktadır. Birincisi vakıf, kitapları bir yere koyar ve hariçte okunmasını mevzubahis etmeden vakfeder. Bu durumda kitaplar dışarıya çıkarılabilir. Çünkü amaç kitapların okunmasıdır. İkincisi; vâkıf, vakfettiği kitapların, koyduğu kütüphane veya başka bir bina dâhilinde okunmasını ister, ancak hariçte okunmasın da demez. Bu ifade ile kitaplar hukuken ve ilmen dışarı çıkarılabilir. Vakfın gayesi de bunu gerektirir. Üçüncüsü ise; vakfettiği kitapların belli bir bina dâhilinde okunmasını ve başka bir tarafa asla nakledilmemesini şart koşmasıdır. Bu durumda vâkıfın şartlarına riayet edilmesi gerekir; ancak bu şart, vakfa zarar verdiği takdirde, hâkim kararı ile değiştirilebilir. Kütüphanelerin yapılması ve vakfedilmesinde asıl maksat kitap olduğuna, kitaplar da bina için değil, bina kitap için yapıldığına göre, kitabı bir “*menkûl-i müt'âref*” kabul ederek, asaleten vakfedildiği kabul edilebilir⁴⁸.

⁴⁸ Akgündüz, *Vakıf Müessesesi*, s. 214-215.

Diğer vakıflarda olduğu gibi kitap vakıflarında da esas gaye Allah'ın rızasını kazanmaktır. Görünen maddî amaç ise kitap okumak istediği halde parasızlık ya da diğer imkânsızlıklar nedeni ile kitaba ulaşamayanlara gereken imkânı sağlamaktır⁴⁹.

Üsküdar'da Bulgurlu Mahallesi'nden Tokatî Şeyh Mahmud bin Mehmed⁵⁰ 15 Zilhicce 1055\1 Şubat 1646 tarihinde 300 riyâlî kuruş ile 51 cilt kitap vakfetmiştir. Şeyh Mahmud Efendi, müteveli tarafından adı geçen paranın onu on bir hesabı (%10) kâra verilmesini, hâsıl olan gelirden, günlük beş akçesini mahallede olan Davud Paşa Camisi'nde beş vakitte vaaz nasihat eden hatibe verilmesini, günlük bir akçe müteveliye, günlük yarım akçe vakfın katibe, günlük yarım akçe cabiye verilmesini, iki vukiye bir balmumu alınıp Şeyh müşarünileyhin (Aziz Mahmud Hüdayi) caminde vâkıfın koyduğu şamdanda yakılmasını, hayatta olduğu müddetçe cami-i şerifte kendisinin vaazı yapmasını, vefatından sonra, şeyh müşarünileyhin hazretlerinin hulafasından yahut tarikat-ı selamiyye münselik olan fukaradan ilim ile amil bir şeyh eda edip, şayet tarik-i mezburede müstahak bulunmazsa el-Hâc Bayram Veli tarikatından vaaz ve nasihate kadir bir kişinin eda eylesmesini, eğer bu tarikattan da bir kimse bulunmaz ise Tarik-i Halvetiye'den vaaz ve nasihate kadir bir kişinin eda eylesmesini, eğer bu tarikattan da bir kimse bulunmaz ise meşayihden bir kimsenin eda edip vazife-i merkumeye mutasarrıf olmasını, her vaazdan sonra kendi ruhuna dua etmelerini, vakfın tevleyeti hayatta oldukça Mahmud Çelebi'ye, vefatından sonra şeyh müşarün ileyhın camisinin müezzinlerinden aslahına meşruta olmasını, vakfın nazırı ise, yaşadığı sürece kendisinin olmasını, zamanın geçmesi ile şart özürlenir ise hâsıl olan meblağın sürre alayı ile Medine-i Münevvere fakir fukarasına gönderilmesini istemiştir.

Ayrıca Şeyh Mahmud Efendi 51 cilt kitap vakfederek, hayatta olduğu müddetçe kendisinin okuyup istifade etmesini, vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının okumasını, istifade etmelerini, onların vefatından sonra Türbe-i

⁴⁹ İsmail Kıvrım, "Osmanlı Döneminde Ayntâb'da Kurulan Kitap ve Kütüphane Vakıfları", *Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2018, 4 (4), s. 160.

⁵⁰ ÜŞS 203/39b-40ab.

Şerife’de müezzin Mehmed Çelebi’nin hafız-ı kütüb olup, talebe ve müderrisine muadili rehni kavi ile verip, rehinsiz verilmeyip, adı geçen şehrin haricinde mudabil kasabat ve kuraya verilmemesini istemiştir. Öte yandan hafız-ı kütüb (kütüphaneci) olana nukudu merkume murbahasından fuzala-i galleden her sene 200 nakdi akçe verilmesini, Mehmed Çelebi vefat ettikten sonra Şeyh Efendi’nin Cami-i şerifinin müezzinlerinin aslahı hafız-ı kütüb olup, şartları yerine getirmesini şart koştur.

Tablo 4: Tokatî Şeyh Mahmud Efendi’nin vakfettiği kitap listesi

No	Kitap Adı	Cilt	No	Kitap Adı	Cilt
1	Kelamı-ı Şerif	1	26	Şerh-i Mecmai’l-Bahreyn	1
2	Kitab-ı Muhammediye	1	27	Kitabü’l-Müfti Mine’l-Usûl	1
3	Tefsir-i Hakayık-ı Sülemi	1	28	Kitab Min İlmi’l-Meal	1
4	Tefsir-i Süre-i Yasin-i Şerif	1	29	Resail-i Semsîyye Mine’l-Müteallık	1
5	Tefsir-i Veciz	1	30	Kitab-ı İlmi-i Şerayi	1
6	Tefsir-i Aynü’l-Hayat	1	31	Kitab-ı Metnü’l-Feraiz mea Şerhihi	1
7	Kitab-ı Mesalih	1	32	Kitab-ı Sebiyyat	1
8	Kitab-ı İnsan-ı Kâmil	1	33	Gülistan	1
9	Nasihat	1	34	Kitab-ı Sofiveyye Müteallık Resail ve Tasavvuftan	1
10	Müntehab Te’vilat-ı Fesâil	1	35	Kitab-ı Farisi	1
11	Şeyh Necmüddin-i Kübra Hazretlerinin Tasavvufa Müteallık	1	36	Yine Tasavvuftan Tasavvuftan Kitab-ı ---	1
12	Tezkiratü’l-Enbiya,	1	37	Kitab-ı Menazil-i Arifin	1
13	Kitab-ı Camiü’l-Fezail Mea’r-Resail	1	38	Risaletü’- ---	1
14	Şeyh --- Hadis-i Erbain Li’ş-Şeyh Ahmed	1	39	Kitab-ı Tecdid Fi Kelimetü’t-Tevhit	1
15	Revnagu’t-Tefasir	1	40	Ravzanatü’l-Ahbar Mea’l-Ahadis	1
16	Kitab-ı Aziz-i Nesefî	1	41	Kitab-ı Şerh-i Esami’l-Hüsna Mea ---Resail	1
17	Kitabü’l-Kusûs Mea’n-Nusus Li’ş-Şeyh Muhiddin-i Arabi	1	42	Kitab-ı Manzume Mine’l-Kıssa	1
18	Kitab-ı Menazili’s-Sairin	1	43	Şemsüddin Fezail İbni Fezail ve Eflaka Müteallık	1
19	Lûgat-ı Ef’al-ı Hulliyetü’l-Ebrar	1	44	Kitab-ı Molla Zade	1
20	İhlas-ı Halisa Mea’r-Resail	1	45	---Resail-i Gavsiye ve Tedbirat-ı İlahiye	1
21	Kamusu’l-Lugat	2	46	Kitab-ı Yusuf Züleyha-i Muhammedî	1
22	Kitabü’l-Mirkat Mine’l-Lûgat	1	47	Kitab-ı Hadis-i --- Fuzuli	1
23	Lûgat-ı Ef’al	1	48	Hasr-ı Şerif	1
24	Tefsir-i Kenzü’d-Dekayık		49	Mecmuatü’r-Resail Li’ş-Şeyhullah	1
25	Şerh-i Akait	1	50	İkinci cild Mine’l-İzah	1

4- Avâriz Vakıfları

Avâriz veya avâriz-ı divanîye, Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'ın ilan tarihine kadar, fevkalâde hâllerde ve bilhassa harp masraflarını karşılamak üzere, hükümdarın emri ile halkın doğrudan doğruya devlete vermeye mecbur tutulduğu, her türlü hizmet, eşya ve para şeklindeki tekâlîfe verilen isimdir⁵¹. Nitekim avâriz vergileri, “hali vakti yerinde Müslümanların cihada manen yardım etmeleri” şeklinde bir Müslümanlık görevi sayılması ile şer’i temele dayandırılmıştır⁵². Böylece “avâriz-ı divaniye” vergileri varlıklı Müslümanların cihat harcamalarında, devlete yardım etmeleri gereğinden hareketle, bir “sevap” işi olarak doğmuş görünüyor. Fakat, İslam devletleri, tarihinde düzenli maliye hayatı geliştikçe, reayanın isteğe bağlı yardım ödemeleri, yerine getirilmesi gerekli olan bir devlet ödevi şekline dönüştürülmüş oluyordu. O kadar ki, örnek olarak XV. ve XVI. yüzyılın Müslüman-Hristiyan bütün Osmanlı reayası vergilerin her çeşidini (cizye hariç) birbirlerine eşit şekilde ve resim-vergi adı altında ödüyorlardı⁵³.

Osmanlılarda örfi vergiler (tekâlîf-i örfiyye), başlangıçta nadiren ve çok cüzi miktarlarda toplanırken giderek ihtiyaçların artması ve devlet hazinesinin bunları karşılayamaz hâle gelmesi üzerine daha sık aralıklarla ve artan miktarlarda toplanır olmuştu. Nitekim bu vergileri ödemekte güçlük çeken fakir halka akar veya para olarak tahsis edilen vakıflardan yardım edilirdi⁵⁴.

Avâriz vakfı ise, bir köy veya mahalle halkının ödemekte güçlük çektikleri avâriz, kürekçi bedeli ve diğer ihtiyaçlarına sarf edilmek üzere kurulmuş olan akar ve para vakfıdır⁵⁵. Bu çeşit vakıflar başlangıçta doğrudan doğruya avâriz vergisi ve örfi tekâlîfin karşılanmasına tahsis edilmektedir. Ancak adı geçen vergilerin halktan toplanması uygulamasının eski önemini kaybetmesi üzerine, bu maksatla kurulmuş olan vakıfların gelirlerinin de köy

⁵¹ Ömer Lütfü Barkan, “Avarız”, *İA*, II, Eskişehir 1997, s. 13.

⁵² Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi II*, İstanbul 1995, s. 190.

⁵³ Akdağ, *İktisadi ve İçtimai Tarihi*, s. 191.

⁵⁴ Mehmet İpşirli, “Avâriz Vakfı”, *DİA*, IV, İstanbul 1991, s. 109.

⁵⁵ Kazıcı, *Sosyal Açıdan Vakıflar*, s. 89-91.

veya mahalle heyetleri kararıyla uygun yerlere sarf edilmesi usulü getirilmiştir⁵⁶. Bu şekilde elde edilen gelir halkın karşılaştığı yangın, deprem, su baskını, salgın hastalık gibi afetlerle fakir, dul ve yetimlerin ihtiyaçlarına, kimsesiz kızların evlendirilmesine, sahipsiz cenazelerin masraflarının karşılanmasına ve iş hayatına atılanların sermaye ihtiyacına sarf edildiği gibi, ayrıca su yolu, kaldırım ve sıbyan mektebi tamiri vb. kamu hizmetleri için de kullanılmaktaydı⁵⁷. Böylece zamanla değişik bir mahiyet kazanan avâriz vakfı daha sonra “avâriz akçesi” ve “avâriz sandığı” olarak da adlandırılmıştır⁵⁸.

Bazı hayır sahipleri tarafından, kendi mahalleleri halkını avâriz vergi yükünden kurtarmak için vakıflar kurmuşlardır. Vakıf gelirleri avârıza tahsis edilir, gelir yetmediği zaman verginin geri kalan kısmını mahalle halkı kendi aralarında paylaşarak öderlerdi. Vergi konmadığı zamanlar ise vakfın geliri kamu yararına kullanılırdı. Avâriz vergisinin kaldırılması ile vakfın geliri mahalle ihtiyaçları için kullanılmaya devam etmiştir. Ayrıca, Müslim ve gayrimüslimlerin karışık olarak oturdukları mahalle veya köylerde avâriz vakfı her iki zümrenin de ihtiyaçlarına sarf edilir, vakfı yapanın Müslüman veya gayrimüslim olması buna tesir etmezdi⁵⁹.

Üsküdar’da incelenen döneminde mahalle avarız vakıflarına yapılan vakıf sayısı altıdır. Bunlar, Ahmed Çelebi mahallesinden Saime Hâtun bint-i Ahmed’in⁶⁰ 10 Zilhicce 1055/27 Ocak 1646 tarihinde 363,5 riyâli kuruşluk vakfıdır. Saime Hâtun adı geçen miktarın, senede 1.000’i 120 akçe (%12) olmak üzere mütevellî tarafından kâra verilmesini, hasıl olan 3.360 akçeyi adı geçen mahalle ahalisinin menzil bargiri avarızı için verilmesini, vakfın mütevellisi mahalle mescidinin imamı, nazırı ise kendi eşinin olmasını ve zamanla avarız vakfı bozulursa, ise mutlak olarak müslümanların fakirlerine

⁵⁶ İsmail Kıvrım, Mahalle Avâriz Vakıfları (17. Yüzyıl Ayntab Örneği). *Gaziantep Üniversitesi Ayıntab Araştırmaları Dergisi*, Gaziantep 2019, 2 (2), s. 34- 49.

⁵⁷ Özer Ergenç, “Osmanlı Şehrindeki “Mahalle”nin İşlev Nitelikleri Üzerine”, *OA*, S IV, İstanbul 1984, s. 77.

⁵⁸ Osman Nuri Ergin, *Türkiye’de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı*, İstanbul 1936, s. 27, 28-108.

⁵⁹ İpşirli, “Avâriz Vakfı”, s. 191.

⁶⁰ ÜŞS 203/17b.

harcanmasına istemiştir. Saime Hâtun⁶¹ aynı tarihte 207,5 riyâlî kuruşluk ikinci bir vakıf daha kurmuştur. Vâkıfe Saime Hâtun adı geçen paranın senede 1.000'i 120 akçe (%12) olmak üzere mütevellî tarafından kâra verilmesini, elde edilen 1. 920 akçe Hamzafakih mahallesi ahalisinin menzil bargiri avarızı için verilmesini, yine vakfa mahalle mescidinin imamının mütevellisi, nazırın ise kendi eşinin olmasını, zamanla avarız vakfı bozulursa, ise mutlak olarak müslümanların fakirlerine harcanmasını şart koşturmuştur.

Avarız vakfı kuran bir diğer hayır sever ise Mehmed Paşa Mahallesi'nden el-Hâc Musa bin Mustafa'dır⁶². Hacı Musa 7 Muharrem 1057/22 Şubat 1647 tarihinde 1000 akçe vakfetmiştir. Adı geçen miktarın mütevellî tarafından onu on bir kuruş (%10) hesabı ile kâra verilmesini, elde edilen geliri, kendi mahallesi olan Mehmed Paşa mahallesinde evinin bulunduğu mahalle avarızına verilmesini istemiştir. Üsküdar'da avarız vakfı kuran bir vâkıf ise Sinan Paşa Mahallesi'nden İsmail bin Abdullah'ın⁶³ 1000 akçelik vakfidir. İsmail adı çene miktarın mütevellî tarafından onu on bir buçuk (%15) hesabı ile kâra verilmesini, elde edilen gelirden, bir senede hâsıl olan 150 akçenin mahalle ahalisinin avarız ihtiyaçlarına harcanmasını, hayatta olduğu müddetçe kendisinin mütevellî olmasını, vefatından sonra mahalle avarızına kim mütevellî olursa onun olmasını şart koşturmuştur. Sinan Paşa mahallesinden avarız vakfı kuran bir diğer hayır sahibi ise Rikâbe bint-i Abdullah'tır⁶⁴. Rikâbe Hatun 2 Zilkade 1057 /29 Kasım 1647 tarihinde 1.000 akçe vakfedip, mütevellî tarafından onu on bir buçuk (%15) hesabı ile kâra verilmesini, elde edilen gelirden, bir senede hâsıl olan 150 akçenin mahalle ahalisinin avarız ihtiyaçlarına harcanmasını, hayatta olduğu müddetçe kendisinin mütevellî, vefatından sonra mahalle avarızına kim mütevellî olursa onun olmasını istemiştir.

⁶¹ ÜŞS 203/20b.

⁶² ÜŞS 204/21a.

⁶³ ÜŞS 205/26b.

⁶⁴ ÜŞS 205/27a.

Avarız vakfı kuran bir diğer hayır sever ise Torbalı Mahallesi'nden Kenan bin Abdullah'tır⁶⁵. Kenan Efendi 1 Safer 1062/13 Ocak 1652 tarihinde 12,5 riyâlî kuruş vakfetmiştir. Adı geçen miktarın mütevellî tarafından onu on bir buçuk (%15) hesabı üzerine kâra verilmesini, elde edilen 150 akçesini aynı mahallede bulunan herkes tarafından bilinen evinin avarızına verilmesini şart koşturmuştur.

B- Gayri-Menkul Vakıflar

Gayrimenkul, bir yerden başka bir yere taşınması mümkün olmayan mal ve mülktür⁶⁶. Han, hamam, bağ bahçe gibi taşınmaz yapılar bu kategoriye girmektedir. Bu vakıflarda gelirlerinin sürekliliğin daim olması gerekmektedir. Gayri-menkul, vakıflarda kendi içerisinde işlevlerine göre eğitim, iktisat, dini ve tarım olmak üzere göre sınıflandırılmaktadır. Gayrimenkullerden binalar için müsakkafat⁶⁷, tarım arazileri için ise müstegillât gibi kavramlar kullanılmaktadır⁶⁸. Hayır sahipleri, kendi sahip oldukları mallarından ve mülklerinden kendi rızalarıyla gayri-menkul değerindeki ürün ve mallarını vakfetmişlerdir. Bu şekilde Vakıf kurumlarının devamlılığı sağlanmıştır. Osmanlı toplumu, içerisinde varlık sahibi olan kimselerle vakıf kuranlar arasında bir paralellik ilişkisi bulunmaktadır. Büyük vakıf kuranların başında ise hükümdar ve hükümdarın yakın aile çevresindeki kimseler gelmektedir. Hükümdar ve hükümdar ailesinden sonraki vakıf bağışlayanlar ise beylerbeyi, vezirler, sadrazamlar gibi üst rütbeli görevlilerin vakıfları yer alarak sonraki süreçte toplum içerisindeki diğer varlıklı kimselerin kurduğu vakıflar⁶⁹ gelmektedir.

⁶⁵ ÜŞS 209/43a.

⁶⁶ Ferit Develioğlu, *Osmanlıca Türkçe Lugat*, Ankara 2013, s. 615.

⁶⁷ Eskimiş; Üzeri damla örtülmüş olan yapı.

⁶⁸ Berki, *İstilah ve Tabirler*, s. 41- 42.

⁶⁹ Hilmi Ziya Ülken, "Vakıf Sistemi ve Türk Şehirciliği", *VD*, 9/1971.s.32.

1- 1640-1650 Üsküdar Gayrimenkul Vakıfları

Gayrimenkul kavramı taşınmaz mülk olarak⁷⁰ tanımlandığından, bu bölümde gayri-menkul değerinde bulunan ev, bağ, bahçe, arsa, han, dükkân gibi süreklilik arz eden mülkler üzerine değerlendirme yapılacaktır. Üsküdar hayır sahipleri gayrimenkul olarak şehir içerisinde köy ve mahallelerde ev, bahçe, tarla, bağ, dükkân, han, hamam ve değirmen olmak üzere mülkler vakfetmişlerdir.

1640-1650 yılları Üsküdar vakıfları için vakfiyelere baktığımızda toplam 54 (% 53,47) adet gayrimenkul vakıf bulunmaktadır. Bu dönemde 45 adet ev, iki bahçe, iki oda (han), birer olmak üzere, değirmen, oda, ev ile bağ, ev ile dükkân, ev ile oda ve bostan vakfedilmiştir. Bu vakıfların 17'si erkekler tarafından kurulur iken 37'si de kadınlar kurulmuştur.

Gayrimenkul vakıflarını örnek vermek gerekirse, Taya Hatun Mahallesi'nden Ahmed bin Mustafa'nın⁷¹ 25 Cemaziyülahır1051/1 Ekim 1641 tarihinde kurduğu vakıf verilebilir. Vâkıf Ahmedi Üsküdar'da Cafer mahallesinde dahiliyesi iki fevkânî beyt, fevkânî matbah kenef, altında ahır, oda, kenef, önünde bahçesi ve su kuyusu, hariciyesi birbirine bitişik altı tahtânî oda, su kuyusu kenef, tahtânî sebilhane odası ve su kuyusunu vakfetmiştir. Ahmed, her bir odayı aylık 20'şer akçeye kiraya verilmesini, her ay hâsıl olan 120 akçeden günlük bir akçesini sebilhâne'de âb-ı keş olan kimseye, yine günlük bir akçesini sebilhanenin kazanlarını dolduran ve bakan kişiye verilmesini istemiştir. Mahallede merhum Şeyh başının bina ettiği câmi-i şerifin imamına günlük bir akçe verilip onun dahi her gün ikindi namazından sonra Nebe süresini okuyup sevabını kendi ruhuna hediye etmesini, namaz kılan, diyanetli, fesad ve hıyaneti olmayan bir kimsenin müteveli olup, günlük bir akçe verilmesini, sebilhanenin odasında birisinin ücretsiz olarak oturtulmasını ve bunun karşılığında halkı susuz bırakmamasını, bunun vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının tasarrufta bulunmasını, onlardan

⁷⁰ Develioğlu, *Türkçe Lugat*, s. 615.

⁷¹ ÜŞS 196/39 a-40 a.

sonra mahkeme kararıyla alim sâlih olan muhtaçlardan birine verilip onların oturması ve her gün Yasin-i şerif süresini okuyup kendi ruhuna hediye eylemelerini, hayatta olduğu müddetçe vakfın mallarına bakma vazifesini kendisini yürütmesini, vefatından sonra mahalle ahalisinden birinin yürütmesini şart koşturmuştur.

Bir diğer ev vakfeden Solak Sinan Mahallesinden Mahmud Çelebi bin Mehmed'dir⁷². Mahmud Çelebi 15 Ramazan 1054/15 Kasım 1644 tarihinde aynı mahallede iki adet oda, bir su yolu, iki adet kenef, bakkal dükkânını, börekçi fırını ve evini vakfetmiştir. Vâkıf Mahmud Çelebi, ev ve dükkanların müteveli tarafından kiraya verilmesine, hâsıl olan meblağdan beş akçenin mahalledeki mescitte kim imam olursa ona verilmesini, onun da her gün öğle namazından sonra Mülk süresini, ikindi namazından sonra Nebe süresini, akşam namazından sonra Yasin süresini okuyup sevabını kendi ruhuna hediye eylemesini, mescitte kim müezzin olursa beş vakitte Ezan-ı Muhammediye makamı ile okumasını ve günlük iki akçe, mescidin maslağında ab-ı keş olana günlük yarım akçe, mescidin içinde aydınlatma için altı, kuyunun üzerinin aydınlatılması için de bir kandil alınmasını, ab-ı keş ve kandillerin yakılması mescidin müezzini üzerinde olmasını, senelik 360 akçeden 80 akçesi ile zeytinyağı satın alınıp kandillerde yakılmasını, mütevellie 280 akçesi verilmesini, kiradan kalan gelir mütevellide bulunup ihtiyaç oldukça sarf edilmesini, hayatta oldukça kendisinin müteveli olup, vefatından sonra oğlu Abdülkerim'in olmasını, onun da vefatından sonra çocuklarının nesilden nesile olmasını, onların nesli sona ererse kadı tarafından müstakim layık bir kişinin müteveli olup, mescitte imam ve müezzin olanlarda hasbi nazır olmalarını, mescit yıkılıp namaz kılınmaz olduğu zaman gelirlerin fukarayı müslime sarf edilmesini istemiştir.

Bu dönemde Üsküdar'da ev vakfeden bir başka hayır sever ise, Debbaglar Mahallesi'nden Meryem Hâtun bint-i Ali'dir⁷³. Meryem Hâtun 3 Safer 1058/28 Şubat 1648 tarihinde aynı mahallede fevkânî şahnişinli ve bir

⁷² ÜŞS 200/15a.

⁷³ ÜŞS 205/61b.

şahnişinsiz iki fevkânî oda cuneynesi ve altlarında ahır ve su kuyusu olan evini vakfetmiştir. Vâkıfe Meryem Hâtun hayatta olduğu müddetçe evde kendisinin oturmasını, vefatından sonra şahnişinli odada zevcesi Osman'ın öz oğlu Mehmed'in oturmasını, evin sofası ile şahnişinsiz odada Aişe hatunun oturmasını, su kuyusunu ve ahırları eşit olarak kullanmalarını istemiştir. Ayrıca Aişe Hatun ve Mehmed'in hangisi vefat ederse hisseleri evlatlarına kalmasını, evladının nesli kesilenin evladı olana kalması, evlatların nesli sona ererse, ev kiraya verilip elde edilen gelir her sene sürre emini ile Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesini şart koşturmuştur.

İncelenen dönemde oda vakfedene örnek vermek gerekirse, Hacı Hatun Mahallesi'nden Ayşe Hâtun bint-i Hürrem'in⁷⁴ 19 Ramazan 1058/7 Ekim 1648 tarihinde kurduğu vakfı verebiliriz. Ayşe Hâtun aynı mahallede birbirine muttasıl yeni inşa ettiği dokuz adet odayı vakfetmiştir. Vâkıfe Ayşe Hâtun müteveli tarafından altı odayı peşin 31'er akçeye, üç odayı da peşin 35'er akçeye kiraya verilmesini, elde edilen gelirden Kur'an-ı Kerimi iyi okuyan iki kişiye günlük ikişer akçe verilip, onların da her gün öğle namazından sonra Merhum Nalçacı Şeyh Halil Efendi mescidinde Kur'an-ı Kerim okuyup birinin sevabını kendine, diğerinin sevabını da annesine hediye edilmesini şart koşturmuştur. Ayrıca günlük üçer akçeden senelik 1080 akçesini tutuyan marazı dedikleri göz üvitinin satın alınıp, istimali salih olunduktan sonra zikr olunan tutıyanı göz ağrısına mübtela olan kimesnelere verilip ücret alınmamasını, günlük bir akçe müteveli olanlara verilmesini, hayatta olduğu müddetçe müteveli Arslan Ağa'nın, vefat ettikten sonra nesilden nesile çocuklarının olmasını, adı geçen odalardan üçünün kirasından ayda beşer akçe fazlası senede 180 akçe olup, aynı mahallede olan su kuyusunun ihtiyacı oldukça sarf olunmasını, bir kimse odabaşı olup kiracılardan aylık kiralari toplayıp müteveliye vermesini, odalardan birinin kirası olan 30 akçe hizmeti mukabelesinde verilmesini, şayet kendi oda sakin olursa kira ücreti alınmamasını, kiraya verilen odalardan elde edilen gelir 10.000 akçe oldukça,

⁷⁴ ÜŞS 205-25b-26a.

mütevelli onu on bir akçe hesabı üzere kâra vermesini, elde edilen gelirden Kur'an-ı Kerimi iyi okuyan bir kimseye günlük iki akçe verilip, adı geçen mescitte bir cüz okuyup sevabını Resulullah'ın ruhuna hediye etmesi, her 10.000 akçe ziyade olundukça birer cüz konulup iki akçe vazife verilmesini, odaların tamirâtı gerektiğinde vakfın parasından yaptırılmasını istemiştir.

Gayrimenkul vakıflardan bahçe vakfına örnek olarak, Hamza Fakih Mahallesi'nden Hatice Hâtun bint-i Oruç⁷⁵ 10 Cemaziyülahır 1059/21 Haziran 1649 tarihinde kurduğu vakfı verebiliriz. Hatice Hâtun aynı mahallede bahçesini vakfetmiştir. Vâkıfe Hatice Hâtun bahçenin, hayatta olduğu müddetçe kızı Fâtıma Hâtun bint-i Ali'nin, vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının kullanması, onların nesli sona ererse, Fâtıma'nın kardeşi Süleyman Çelebi ve Hayrunnisa'nın kullanmalarını, onların vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının tasarruf etmesini, bunun karşılığında her gün sabah namazından sonra Yasin süresi okuyup sevabını kendisinin ruhuna hediye etmelerini, onların da nesli sona ererse, mütevelli tarafından kiraya verilip hâsıl olan meblağın Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesini istemiştir.

İncelenen dönemde Üsküdar'da bağ vakfına örnek olarak Hasib Beşe bin Abdullah'ın⁷⁶ vakfını verebiliriz. Hasib Beşe Çengel Köyde bulunan bağını 2 Zilkade 1054/31 Aralık 1644 tarihinde vakfetmiştir. Vâkıf Hasib Beşe, bağın her sene mütevelli tarafından mahsulünün alınıp Samsoncular⁷⁷ ocağının ortasında her gece bir kandil yakılmasını, nizami Samsoncular ocağı bostancıların nafakalarına sarf olunup, yemekten sonra her biri bir Fatiha üç ihlas okuyup sevabın kendi ruhuna hediye etmelerini, Samsoncular ocağında her kim üstat olursa vakfa mütevelli olmasını, zamanın geçmesi ile şartlar yerine getirilmez ise Müslümanların fukarasına dağıtılmasını istemiştir.

⁷⁵ ÜŞS 208/22b.

⁷⁶ ÜŞS 200/39b.

⁷⁷ Samsoncu veya seksoncubaşı, cemaat ortalarından yetmiş birinci ortanın kumandanı idi. Seksoncubaşının kumanda ettiği bölük efradı asıl vatani Saksonya olan büyük cinsten av köpeği beslerdi. Ocak an'anesine göre, Eflâk voyvodasının gönderdiği av köpekleri bu ortaya verilmiş ve orta efradı da köpeklerin bakım ve terbiyesi ile vazifeli kılınmıştı. Seksoncubaların köpeklerinden avdan başka harpte de istifade edilirdi. Abdülkadir Özcan, "Saksoncubaşı", *DİA*, C. Ek2, Ankara 2019, s. 451-452.

Gayrimenkul vakıflarından değirmen vakfına örnek ise, Cami-i Kebir Mahallesi'nden Safiye bint-i Mehmed'in⁷⁸ 9 Rebiyülevvel 1062/19 Şubat 1652 tarihinde kurduğu vakfı verebiliriz. Vâkıfe Safiye su ile çalışan Gökçe değirmeni diye bilinen un değirmenin yarısını vakfetmiştir. Safiye Hatun hayatta olduğu müddetçe kendisinin tasarrufta bulunmasını, vefat ettikten sonra mürebbiyesi Fâtıma Hatun'un tasarrufta bulunmasını, onun vefatından sonra, çocukları nesilden nesile kullanmasını, çocukların nesli sona ererse, Medine-i münevvere mütevellisi tarafından kiraya verilip hâsıl olan meblağın Medine-i Münevvere fakir fukarasına gönderilmesini, hayatta oldukça kendisinin müteveli ve nâzır olmasını, vefatından sonra ise Fâtıma Hatun'un olmasını istemiştir.

Tablo 5: Vakfedilen gayrimenkuller ve adetleri

No	Vâkıfın Adı	Mahallesi	Mevkuf
1	Mülâyim bint-i Abdullah	Aşçıbaşı	Ev
2	Belkıs bint-i Ahmed	Valide Sultan	Ev
3	Gülâhmer bint-i Abdullah	Toygar	Ev
4	Râbia bint-i Geyvan	Murat Beg	Ev
5	Sâime bint-i Nasuh	Hünkâr köyü	Ev
6	Veli bin İbrahim,	Hayreddin Çavuş	Ev
7	Ahmed Ağa bin Mustafa	Cafer	Ev
8	Osman Ağa bin Mustafa	Gülfem Hatun	Ev
9	Emine Hâtun bint-i Kılıç	Toygar Hamza	Ev
10	Rahime Hâtun bint-i Mustafa Beg	Kefçe	Ev
11	Ayşe bint-i eş-Şeyh Mehmed Efendi	Davut Paşa	Ev
12	Derviş Ali bin Pir Mehmed	Sinan Paşa	Ev
13	Belkıs Hâtun bint-i Abdullah	----	Ev
14	Safiye Hâtun bint-i eş-Şeyh Mehmed Efendi	Davut Paşa	Ev
15	Hatice Hâtun bint-i Kenan Beg	Pazarbaşı	Ev
16	Nâciye Hâtun bint-i Abdullah	Kefçe	Ev
17	Ahmed Çelebi bin eş-Şeyh Süleyman	Aşçıbaşı	Ev
18	Mehmed Beg bin Abdullah	Çavuş	Ev
19	Veli bin Hızır	Camii kebir	Ev
20	Kerime Hâtun bint-i Şaban	Bazarbaşı	Ev
21	Cemile Hâtun bint-i Memi	Bağlar	Ev
22	Kerime bint-i Mehmed	Cafer	Ev
23	Fahrü'l-ayan Mahmud Çelebi bin Mehmed	Solak Sinan	Ev
24	Sittî Hâtun bint-i Nefes	Kadı kadı	Ev
25	Rahime Hâtun bint-i Şaban	Kefçe	Ev
26	Behram Kethüda bin Abdülmennan	Bazarbaşı	Ev
27	Ümmühânî bint-i Abdullah	Hace Hatun	Ev
28	Hüseyn bin Süleyman	Turt Köyü	Ev
29	Lâleruh Hâtun bint-i Abdullah	Karakadı	Ev

⁷⁸ ÜŞS 209/63a.

30	Hatice Hâtun bint-i Mansur	Kefçe	Ev
31	Mustafa bin Hüseyin	Kefçe	Ev
32	Marziye Hâtun bint-i Dâvud Efendi	Hace Hatun	Ev
33	Mahmud Ağa ibn el-Merhum Mehmed Hafız	Bulgurlu	Ev
34	Hacı Bedel bin İbrahim	Hayrettin Çavuş	Ev
35	Fâtıma Hâtun bint-i Sefer	Valide Sultan	Ev
36	Meryem Hâtun bint-i Ali	Debbağlar	Ev
37	Zenâne bint-i Abdullah	Torbalı	Ev
38	İsmihan Hâtun bint-i Abdullah	Gülfem	Ev
39	Şemse Hâtun bint-i Abdullah	Hayrettin Çavuş	Bağ, ev
40	Pîri Çelebi bin Osman	Hacı Sümbül	Ev
41	Ümmügülsüm bint-i Abdullah		Ev
42	Canfedâ Hâtun bint-i Abdülvehhab	Hace hatun	Ev
43	Ayşe Hâtun bint-i Mustafa	Valide Sultan	Ev
44	Sâliha Hâtun bint-i Behram	Kara Kadı	Ev
45	Ayşe bint-i Sefer	Gedik Paşa	Ev
46	Rahime Hâtun bint-i Mustafa	Kefçe	Ev dükkân
47	Belkis Hâtun bint-i Ahmed Beg	Valide Sultan	Ev
48	Halil Ağa bin Abdülmuin	Kadıköy	Ev, oda, bostan
49	Şaban bin Abdullah	Kadıasker	Ev
50	Safiyye bint-i Mehmed	Camii kebir	Değirmen
51	Arslan Ağa bin Kurt Vakfı	İbrahim Paşa	Oda, han
52	Hatice Hâtun bint-i Oruç	Hamza Fakih	Bahçe
53	Râbia Hâtun bint-i Hasan	Hasan Ağa	Bahçe
54	Hasib Beşe bin Abdullah	Çengel Köy	Bağ

C- Amaçlarına Göre Vakıflar

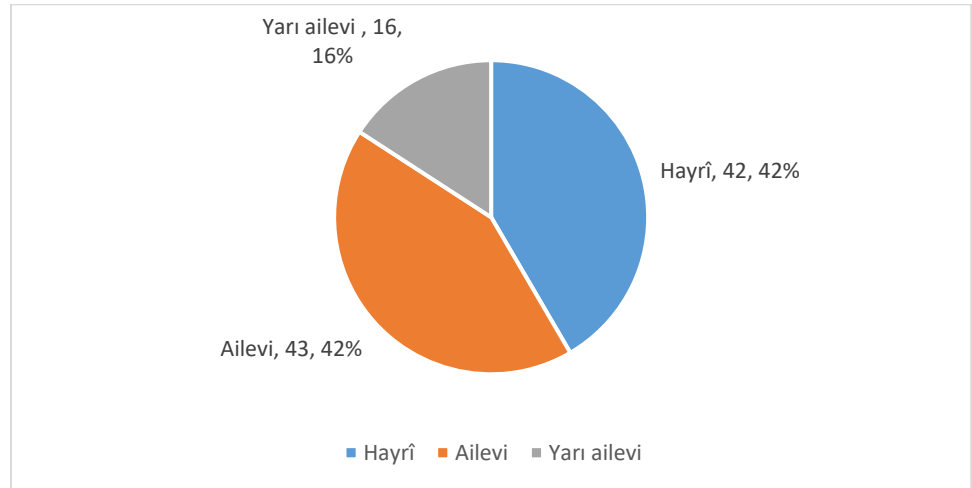
Vakıfları, yapılış şekilleri, hizmet alanları, nitelikleri, kendilerinden faydalanan insanların durumları gibi farklı açılardan farklı şekillerde tasnif edilebilir.

Genelde vakıflar, temelde iki ana gruba ayrılır⁷⁹. Birincisi, doğrudan hizmet üreten vakıflar; ikincisi ise, birinci grupta yer alan vakıfları ayakta tutmak ve hizmet üretmelerini sağlamak üzere kurulan vakıflardır. Birinci grupta bulunanlara, aynıyla intifa olunan vakıflar denir ki cami, mescit, medrese, mektep, imarethane, tekke, zaviye, misafirhane, kütüphane, köprü, hastahane, çeşme, sebil gibi yapılardan oluşan kuruluşlar bu türdendir. İnsanlar, bu tür vakıf müesseselerinin bizzat kendilerinden faydalanırlar, yani hiçbir sınırlama olmadan camiye giderler, medrese ve mekteplerde eğitim görürler,

⁷⁹ Yediyıldız, “Vakıf”, s. 156.

çeşmelerden su içer, yol ve köprülerden gelip geçerler. Bu tür vakıflara müessesat-ı hayriyye (hayır kuruluşları) de denmiştir⁸⁰. İkinci grupta yer alan vakıflar ise, gelirleriyle intifa olunan vakıflar adıyla bilinir. Bunlar diğer vakıfların finans kaynaklarıdır. Birinci grupta yer alan vakıf müesseselerini ayakta tutmak için, onlara gelir sağlarlar. Arazi, han, hamam, dükkân, bina, para ve benzeri mal ve mülklerin vakfedilmeleri bu türdendir. Bu tür vakıflara, Osmanlı döneminde gerçek vakıf (aslı vakf) denmiştir⁸¹. Bunlara vakıf gelirleri demek de mümkündür.

Ancak ikinci gruba giren vakıflar, gerçekte birinci grupta yer alan vakıfları ayakta tutmak üzere kurulmuş bulunmalarına rağmen, bunların bazılarında öncelikle vakıf kurucuları ve onların soyundan gelenler veya üçüncü şahıslar faydalanabiliyorlardı. Bu tür vakıflar, kurucularının neslinin kesilmesi durumunda tam manasıyla dinî veya hayrî vakıflar hâline dönüşebiliyorlardı. Buna göre araştırmacılar, vakıfları üç gruba ayırarak incelemişlerdir⁸². Bunlar: 1- Hayrî vakıflar, 2- Ailevi vakıfları, 3- Yarı ailevi vakıflar.

Grafik 2:1640-1650 Yılları Arasında Üsküdar'da Kurulmuş Vakıfların Tasnifi

⁸⁰ Öztürk, *Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar*, s. 82.

⁸¹ Yediyıldız, "Vakıf Tarih", s. 479.

⁸² Yediyıldız, *Türkiye'de Vakıf Müessesesi*, s. 14.

1640-1650 yılları arası incelenen Üsküdar vakıfları içerisinde kurulan vakıfların 42'si (%42) hayri, 43'ü (%43) ailevi ve 16'sı da (%16) yarı ailevidir.

1- Hayri Vakıflar

Toplum içindeki bütün halkın faydalanması ve ihtiyaçlarının giderilmesi için kurulan vakıflara hayri (hasbî) vakıflar ismi verilmiştir. Hayri vakıflar, toplum içerisindeki bayındırlık, belediyeçilik ve kamu hizmetlerini de barındırmaktadır. Hayri vakıflara, en güzel örnek külliyyeler verilebilir. Külliyyeler genellikle toplum içerisindeki tanınmış ismi duyulmuş memur ve üst düzey yönetici eşlerinin vakfetmiş olduğu yapılar olarak bilinmektedir. Hayri vakıf müesseselerini vakfeden kimseler genellikle bu vakıflardan yoksul ve kimsesiz kişilerin, düşkünlerin ve öğrenciler gibi kimselerin yararlanmasını istemektedirler. Hayır, amacıyla bir vakıf vakfedildikten sonra, vakfeden kişi veya kimselerin vakf yaptığı süreçten sonra vakfettiği mal veya üründen hiçbir maddi beklentisi olmamaktadır. Hayri vakıfların vakfedilmesinin en temel amacı; bu vakıflardan ihtiyaç sahibi herkesin faydalanması üzerine olmuştur. Mescit, cami gibi ibadet alanları, medreseler, mektepler, hastaneler ve kütüphaneler gibi sosyal kamu kurumları, halka hizmet veren vakıfların geneli hayrî vakıf statüsünde değerlendirilmektedir⁸³.

1640-1650 Üsküdar vakıflarına baktığımızda hayri vakıflara örnek verecek olursak, Merhum İbrahim Paşa Mahallesi'nden Arslan Ağa bin Kurt'un vakfını⁸⁴ verebiliriz. Valide sultan kethüdası Arslan Ağa bin Kurt 15 Şaban 1058/4 Eylül 1648 tarihinde Üsküdar'da Hacı Hatun Mahallesinde, birbirine bitişik fevkânî ve tahtânî 19 oda ile Seydişehir'de birbirine bitişik 48 odalı tüccar hanını vakfetmiştir.

Vakıf Arslan Ağa Hacı Hâtun Mahallesi'nde birbirine bitişik 19 adet odanın kiraya verilmesini, hâsıl olan meblağdan, Nalçacı Şeyh Mescidinde her gün vakt-i zuhurda Kur'an-ı Kerimden 11 cüz okunmasını, merhum Behram

⁸³ Yediyıldız, *Türkiye'de Vakıf Müessesesi*, s. 478.

⁸⁴ ÜŞS 206/32b-33a.

Ağa'nın, vâkıfın, akrabalarının ve dört büyük halifenin ruhlarına hediye olunmasını, her cüz için ikişer akçe verilmesini, Nalçacı Şeyhinin halifesi kim olursa bu vakfın nâzırı olmasını, bunun karşılığında günlük bir akçe verilmesini, adı geçen mescitte kim imam olursa bir cüz onun, bir cüzde müezzin olanın okumasını, geri kalan cüzlerin müteveli tarafından layık olanlara okutulmasını, günlük bir akçe mescidin kayyumu olanlara verilip, her vakit namazının arkasından bir Fatıha üç ihlası şerif ve yedi salavatı şerife okuyup Resulullah Efendimizin ruhuna hediye eylesini, günlük bir akçe mescidin aydınlanması için şem-i asel alınıp sarf olunmasını, mahallede yaptırdığı çeşmenin su yolu ve tamiratına günlük üç akçe ki senelik 1080 akçe olup gerektiğe sarf edilmesini, gerekmediği zaman kâra verilmesini, günlük üç akçe müteveliye verilmesini, hayatta olduğu müddetçe müteveli kendisinin olmasını, vefatından sonra erşed evladının, Bekir Beşe'nin hayatta oldukça cabi olmasını, cibayet hizmeti karşılığında kapı üzerinde olan bir odaya mutasarrıf olmasını, kalan 18 odanın altısını ikişer akçeye, 12'sini bir buçuk akçeye kiraya verilmesini, toplam günde 30 akçe olup belirtilen şartlar üzere sarf edilmesini istemiştir. Ayrıca Arslan Ağa Karaman Eyaletinde Seydişehir'de birbirine bitişik 48 odalı tüccar hanı ve yine beş vakit namaz kılınması için Mescid-i şerif vakfetmiştir. Han müteveli tarafından günün rayicine göre kiraya vermesini ve elde edilen gelirden, mescitte uygun bir kimsenin imam olmasını, beş vakit namazı cemaatle eda eyleyip karşılığında günlük dört akçe verilmesini, mescit imamı her gün sabah namazını eda ettikten sonra Yasin'i şerif, öğle namazını eda ettikten sonra Amenerrasûlü ayeti kerimesini, ikindi namazını eda ettikten sonra Amme süresinin, akşam namazını eda ettikten sonra mülk süresini okuyup sevabını kendi ruhuna hediye eylemesi, karşılığında dört akçe verilmesini, Yine mescidin imamı Kur'an-ı Kerimden bir cüz okuması karşılığında iki akçe verilmesini ve sevabını vâkıfın ve validesinin ruhuna hediye etmesini, sesi güzel birinin müezzin olup her namazda ezan ve kamet etmesi karşılığında günlük dört akçe verilmesini, yine müezzin bir cüz okuyup karşılığında iki verilmesini, müezzin olan mescitte kayyum ve ferraş olup hizmeti karşılığı iki akçe verilmesini, adı geçen mescidin aydınlatılmasında han ücretinden günlük bir akçe verilip mum alınıp yakılmasını, mescidin hasır ve

çerağına yıllık 100 akçe harcanmasını, adı geçen hanın odalarına ve su yollarına yine kasaba-i mezbure bağasacılar sukunda bina eylediği çeşmelerin su yoluna ve hanı mezburun tamire muhtaç olan yerlerin tamiri için günlük dört akçe ki senede 1440 akçe olur, tamire sarf oluna, tamir gerektirmeyen senede meblağı mezbur kâra verilmesi, tamir gerektikçe sarf olunmasını, odaların üstündeki karı kürüyüp, süpürüp taş loğ ile yoğlayıp, tımar edenlere, hizmeti karşılığı günlük bir buçuk akçe verilip senelik 540 akçe sarf olunmasına, vakfı mezburun mütevellisine günlük bir akçe olup Muslu Beg bin Abdullah hayatta oldukça mutasarrıf ola, han 10.000 akçeye kiraya verilip ecza, vazifeliler ve sair masarif 10.000 akçeden dağıtılıp, han bundan sonra mahalli revaç ve itibar olup, ziyade kiraya verilip, vâkıfın adı geçen kasabada inşa ettiği Sofiyan Camii'nin imam ve müezzinine birer cüz-i şerif verilip her cüz için ikişer akçe verilmesi, sevabını vâkıfın ve validesinin ruhuna hediye etmesi, Muslu Beg'den sonra kasabadan İmamzade Abdullah Efendi'nin müteveli olması, Abdullah Efendi'den sonra rey-i hakimü'l vakfa müteveli olması, vakfın nazırı evladının aslah ve erşedine meşruta olup Hüseyin'in nazır olması, evladının nesli kesilirse mescidin imama ve müezzini vakfa hasbi nazır olmalarını ve hanın kiracısı her gece malından hanı aydınlatmasını şart koşmuştur.

2- Aile (Evlatlık) Vakıfları

Aile vakıfları; Hayırsever bir vâkıfın malları ve ürünleri kendi soyundan gelenlerin yahut evlatlarının faydalanması amacıyla tahsis ettiği vakıflara aile vakıfları adı verilmektedir. Ailelerin şahsi olarak kendi mallarından gönül rızası ile feragat ederek kurdukları vakıfların, yönetim hakkının da bu kuran aile üyelerinde olduğu ve ayrıca soylarının tükenmesi gibi bir tehlike durumunda ise azatlı köleleri varsa onlara vakfedilmesi şartıyla bir nevi özel mülkiyet hâline döndürülmüş yapılardır.⁸⁵ Kurulan bu vakıfların gelirlerinin hepsi kurucu aile üyelerine aittir. Aile vakfına örnek verecek olursak, Hamza Fakih Mahallesi'nden Hatice Hâtun bint-i Oruç'un⁸⁶10 Cemaziyülahır1059/21

⁸⁵ Yediylıdız, *Türkiye'de Vakıf Müessesesi*, s. 17.

⁸⁶ ÜŞS 208/22b.

Haziran 1649 tarihinde kurduğu vakfı örnek verebiliriz. Hatice Hâtun aynı mahallede olan bahçesini vakfetmiştir. Vâkıfe Hatice Hâtun bahçenin, hayatta olduğu müddetçe kızı Fâtıma Hâtun bint-i Ali'nin, vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının kullanması, onların nesli sona ererse, Fâtıma'nın kardeşi Süleyman Çelebi ve Hayrunnisa'nın kullanmalarını, onların vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının tasarruf etmesini, bunun karşılığında her gün sabah namazından sonra Yasin süresi okuyup sevabını kendisinin ruhuna hediye eylemelerini, onların da nesli sona ererse, müteveli tarafından kiraya verilip hâsıl olan meblağın Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesini istemiştir.

3- Yarı Ailevi Vakıflar

Vakıf gelirlerinin, birtakım şartlar çerçevesinde vakfı kuran kimsenin ailesiyle şer'î veya hayrî kurumlar arasında eşit şekilde taksim edildiği vakıflardır⁸⁷. Bir kimse bir malını Allah rızası gözeterek, hemde belirli şartlar doğrultusunda kendisine ve ailesine düzenli bir gelir sağlamak maksadıyla mallarını vakffetmesidir. Kurulan bu vakfın idaresi de zorunlu bir şekilde bu aileye verilerek vakfın ihtiyaç ve giderlerinin giderilmesi sonucunda arda kalan miktarın da bu aileye kendi ihtiyaçları doğrultusunda tahsis edilmektedir. Vakfı yöneten aile, vakıftaki belirli görevlere kendi aile üyelerinin gelmesini sağlayarak devamlı bir şekilde kendi ailesinin vakıf içerisindeki konumunun sürekliliğini sağlamıştır. Vakıf kuran kişiler bu vakıflardan hem düzenli bir gelir sağlıyor hem de kendi şahsi ve aile üyeleriyle bu kurumlar sayesinde halka hizmette bulunuyorlardı. Vakfı yöneten ailenin soyu tükendiği zaman ise buranın gelirleri hayri ve şer'î kurumlar arasında bölüşülerek artık onlar için çalışmaya devam etmişlerdir.

1640-1650 Üsküdar vakıfları içerisinde yarı ailevi vakıflara örnek verecek olursak Hamza Fakih Mahallesinden Âfîâtâb Hâtun bint-i Abdullah'ın⁸⁸ 10 Muharrem 1058/5 Şubat 1648 tarihinde kurduğu 300 riyali kurşluk vakfını verebiliriz. Âfîâtâb Hâtun adı geçen meblağı müteveli

⁸⁷ Yediyıldız, *Türkiye'de Vakıf Müessesesi*, s. 29.

⁸⁸ ÜŞS 205/53ab.

tarafında onu on bir akçe (%15) hesabı üzerine, kâra verilmesini, elde edile gelirden, günlük iki akçe mütevellîye verilmesini, senelik 10 akçe vakfın nâzırına verilmesini, her sene 70 akçelik bal mumu alınıp, biri mahalle mescidinin mihrabında diğeri ise Hüsrev Ağa mescidi mihrabında yakılmasını, kalan geliri ise hayatta oldukça kendisinin tasarruf etmesini, vefat ettikten sonra Hamza Fakih Mescidi imamı ile Hüsrev Ağa mescidinde müezzin olanlar her gün mülk süresini okuyup kendi ruhuna hediye eylemelerini ve onlara günlük ikişer akçe verilmesi, hayatta olduğu müddetçe eşi el-Hâc Yusuf bin Abdullah'ın mütevellî olmasını, vefatından sonra mahkemenin atadığı kişinin yapmasını, nâzırlığı Hüsrev Ağa mescidi müezzininin olmasını, elde edilen gelir sarf mümkün olmazsa galle-i vakfı mezbure Medine-i Münevvere fukarasına sarf olunmasını istemiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I- 1640-1650 ÜSKÜDAR VAKIFLARI VAKFIYE ÖZETLERİ

1-Vakfın Adı: Mülâyim Hatun bint-i Abdullah Vakfı¹

Vakfın türü: Yarı ailevî

Bânîsi/kurucusu: Mülâyim bint-i Abdullah

Bânînin mahallesi: Aşçıbaşı

Vakfiye Tarihi: 5 Cemaziyülahır 1050/22 Eylül 1640

Tescil Mütevellisi: Mehmed Beşe ibn Pervâne

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede üç fevkânî menzil, altında mahzen dükkân, bahçesinde çeşme su kuyusu içinde meyveli ve meyvesiz ağaçları olan bahçe ile 3.000 akçe

Vâkıfın Şartları

- a- Evde hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturması,
- b- Vefat ettikten sonra zikrolunan su kuyusundan su çıkarılıp çeşme ile insanlara su dağıtması için sâlih bir kimsenin bu hizmet için vazifelendirilmesi, bu hizmeti karşılığında hayatta olduğu müddetçe evde oturması, vefat ettikten sonra mahkeme tarafından bu hizmet bir kişiye verilip o da hizmeti karşılığında burada oturmasına ve göz kulak olmasına,
- c- 3000 akçe her sene onu bir (%10) ya da on iki (%12) hesabı üzere kuvvetli bir rehin ve zengin bir kefil ile istiğlâl (kullanmak) ve istirbâh (kâr elde etmek) üzer çalıştırması, hâsıl olan kârın adı geçen kuyunun ihtiyacı olursa ona sarf olunması, zamanın geçmesi ile buralara sarf etmek zorlaşır ise, o beldedeki ihtiyaç sâhiplerine sarf olunması,
- d- Mahalle ahalisinden bir kimsede vakfa hasbi nazır olması

2- Vakfın Adı: Arslan Ağa bin Abdüddâim Vakfı²

Vakfın türü: Hayrî

¹ ÜŞS 192/72 a-73ba.

² ÜŞS 192/86b-87'a.

Bânîsi/kurucusu: Arslan Ağa bin Abdüddâim

Bânînin mahallesi: Hacı Hatun

Vakfiye Tarihi: 15 Şevval 1050/28 Ocak 1641

Tescil Mütevellisi: Ahsen Dede ibn-i Mehmed

Vakfın gelirleri: 3.150 riyâl kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- 3150 riyali kuruş onu on bir (%10) hesabı ile kuvvetli bir rehin ve zengin bir kefil ya da ikisinden birisi ile dürüst kimselere kar ile verilmesi,
- b- Elde edilen gelirden günlük ikişer akçe eş-Şeyh Halil Efendi'nin mahalle-i Cedit'te inşâ eylediği Mescid-i şerifte sabah namazından sonra Kur'an-ı Kerimden cüz okuması ve vâkıfın ruhuna hibe edilmesi,
- c- Cüzün birini mescidin imamı, diğerini de müezzinin okuması,
- d- Mescid-i şerifte kayyum olana her gün salavatı şerife, üç ihlas-ı şerif bir fâtiha okuyup vâkıfın ruhuna hediye etmesi şartı ile günlük bir akçe verilmesine,
- e- Günlük bir akçelik yağ satın alınıp, mescidin mihrabında yakılması,
- f- Vakfa mütevellî olan kimseye günlük bir akçe vazife verilmesi
- g- Mescit yıkılır veya darü'l-İslam olursa seccadenişin ve mürşidi talibin olanlara senede 280 akçe mazarat vazifesi verilmesine,
- h- Vakfın tevliyeti ve nezareti vâkıfın kendisi, vefatından sonra çocukları.

3- Vakfın Adı: Şah Sultan Hatun bint-i Süleyman Vakfı³

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Şah Sultan Hatun bint-i Süleyman

Bânînin mahallesi: Mirahur

Vakfiye Tarihi: 14 Zilkade 1049/7 Mart 1640

Tescil Mütevellisi: Mehmed Ağa ibn-i Abdullah

Vakfın gelirleri: 4000 akçe

Vâkıfın Şartları

³ ÜŞS 193/15b.

- a- 4000 akçe onu on bir (%10) akçe hesabı üzere kâra verilip, elde edilen geliri her sene Kur'an-ı azimden üç hatmi şerif okuyan kimseye verilmesi, Kuran Kerim hatminden birisini Receb ayının ilk cuma gecesi Allah rızası için, birisini de Resulü Ekrem için Şaban-ı Şerifin yarısında, diğerini de Ramazan-ı Şerifin 27. gecesi kendi huzurunda ruhu için,
- b- Kuran tilâvet edenlerin ve cüzleri okuyanların mahalle imamı olmasına, hatim duasının Müslümanların huzurunda yapılmasına.

4- Vakfın Adı: Âlime Hatun bint-i Sunullah Vakfı⁴

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Âlime Hatun bint-i Sunullah

Bânînin mahallesi: Fatih

Vakfiye Tarihi: 15 Rebiyülevvel 1050/5 Temmuz 1640

Tescil Mütevellisi: Mustafa Dede bin Sinan

Vakfın gelirleri: 200 riyâli kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- 200 riyâli kuruş her sene onu on bir (%10) akçe hesabı üzere kâra verilmesi,
- b- Elde edilen gelirin Hazreti Aziz Mahmud Efendi'nin fukarasından üç kişiye verilmesini, onlar da her gün 205'şer tevhîd-i şerif ve 50'şer Salavât-ı şerife, bir Fâtiha ve üçer ihlas-ı şerir okuyarak vâkıfenin ruhuna hediye eylemeleri,

5- Vakfın Adı: Belkıs bint-i Ahmed Vakfı⁵

Vakfın türü: Yarı ailevî

Bânîsi/kurucusu: Gazi Evrenos Paşa evladından Belkıs bint-i Ahmed

Bânînin mahallesi: Valide Sultan Camii Şerif

Vakfiye Tarihi: 1 Rebiyülahır 1050/21 Temmuz 1640

Tescil Mütevellisi: İbrahim Efendi

⁴ ÜŞS 193/44b.

⁵ ÜŞS 193/50b-51a.

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede üç fevkânî beyit, dehliz, altında bir küçük ev, ahır, iki tarafında boş arazi, su kuyusu olan evini

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe evde kendisinin oturmasına, isterse kiraya verip hâsıl olan geliri tasarrufta bulunmasına, tevliyetinde kendisinde olmasına,
- b- Vefatından sonra evin hizmetini gören Ceyhun Hatun bint-i Abdullah'a istediği gibi kullansın ister otursun ister kiraya verip hâsıl olan meblağı tasarruf etmesi,
- c- Onun vefatından sonra Ali Paşa'nın metruk zevcesi Baha Hanım bint-i Memi Paşa'ya verilmesine, onun tasarrufta bulunması,
- d- Onun vefatından sonra, utekasının evlatları nesilden nesile tasarruf etmeleri, nesilleri sona ererse,
- e- Mehmed Çelebi bin Hasan Çelebi'ye verilmesine ve onun nesilden nesile çocuklarının kullanılması ve nesilleri sona ererse,
- f- Emetullah ibnite el-Merhum Ali Efendi'ye verilmesi ve onun nesilden nesile çocuklarının kullanılmasına ve nesilleri sona ererse,
- g- Adı geçen merhum valide sultanın inşa ettirdiği Dârü'l-hadisde hadis ilmiyle uğraşanlara verilmesine,
- h- Onların vefatından sonra mütevellî tarafından kiraya verilip, kirasını Medine-i Münevvere fukarasına verilmesine,
- i- Vâkıfenin utekâsına verilmesine, onların da Hz. Muhammed (s.a.s.)'in ruhuna dörder Fâtiha, on ikişer ihlas süresi, okumasını âdet hâline getirmeleri, vâkıfın ruhu içinde bir Fâtiha üç ihlası şerif okumaları, ashabı hayırla yâd etmeleri,
- j- Evin tamire ihtiyacı olursa kendi mallarından tamir ettirmeleri.

6- Vakfın Adı: Gülahmer bint-i Abdullah Vakfı⁶

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Gülahmer bint-i Abdullah

Bânînin mahallesi: Toygar

⁶ ÜŞS 193/60 a.

Vakfiye Tarihi: 15 Rebiyülahir 1050/ 4 Ağustos 1640

Tescil Mütevellisi: Mehmed Halife bin Mehmed el-imam

Vakfın gelirleri: Ev

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe vâkıfenin kendisinin kullanmasını,
- b- Vefatında sonra Hasan'ın kızları olan Abide ve Fâtıma Hatun'un oturması,
- c- Onların vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının kullanması, onların nesillerinin sonra ermesi üzerine müteveli tarafından her sene kiraya verilmesi, hâsıl olan meblağın Medine-i münevvere fakirlerine gönderilmesine.

7- Vakfın Adı: Turhan Dede bin Abdi Vakfı⁷

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Turhan Dede bin Abdi

Bânînin mahallesi: Kefçe

Vakfiye Tarihi: 6 Cemaziyülahır 1050/23 Eylül 1640

Tescil Mütevellisi: el-Hac Mahmud Dede bin Mehmed

Vakfın gelirleri: 100 riyali kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- 100 riyali kuruş her sene onu on bir (%10) akçe hesabı üzere kâra verilmesi
- b- Elde edilen kârından günlük iki akçesinin Mahmud Dede'ye verilmesine, bunun karşılığında her gün Kur'an-ı Kerimden bir cüz okuyup sevabını vâkıfın ruhuna hediye eylemesine,
- c- Her sene 100 akçe vakfın mütevellisi olanlara ve 100 akçede vakıfta kâtip ve câbi olana verilmesine,
- d- Mahmud Dede'nin vefatından sonra, Şeyh Mahmud Efendi hazretlerinin tarik-i aliyyelerine mensup olan Kur'an-ı kerimi tilâvet etmeyi bilen fakirlere verilmesine,
- e- Günlerin geçmesi ile şart yerine getirilmez ise vakfın gelirinin Müslümanların fakirlerine sarf olunmasına,

⁷ ÜŞS 193/71b.

8- Vakfın Adı: Ümmühânî bint-i Veli Vakfı⁸

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Ümmühânî Hatun bint-i Veli

Bânînin mahallesi: Sultan Selim

Vakfiye Tarihi: 7 Cemaziyülahır 1050/ 24 Eylül 1640

Tescil Mütevellisi: Mustafa Dede bin Sinan

Vakfın gelirleri: 320 riyâlî kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- 320 riyâlî kuruşunu, her sene onu on bir (%10) akçe hesabı üzere kâra verilmesi,
- b- Elde edilen kârdan Mahmud Efendi hazretlerinin tarik-i ‘aliyyelerine mensup olan dört kişinin her gün Kur’an-ı Kerim’den birer cüz okumalarını, birinin sevabını Resulü Ekrem s.a.v Efendimizin ruhuna, birinin sevabını kardeşi Feyzullah Efendi’nin, diğerinin sevabını da vâkıfın ruhuna hediye etmeleri,
- c- Bunun karşılığında her gün ikişer akçe verilmesi, günlük iki akçe müteveli olana verilmesine, geriye kalanı da eşit bir şekilde vakıfta kâtip ve cabi olana verilmesine,
- d- Vakfın mütevelliliği hayatta olduğu müddetçe Mustafa Dede’nin olması, onun vefatından sonra Şeyh Efendi’nin vakfına verilmesi,

9- Vakfın Adı: Yusuf Beşe bin Abdülmennan Vakfı⁹

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Yusuf Beşe bin Abdülmennan

Bânînin mahallesi: Selman Ağa

Vakfiye Tarihi: 29 Şevval 1051/31 Ocak 1642

Tescil Mütevellisi: Yahya Çelebi bin Mehmed

Vakfın gelirleri: 75 riyali kuruş

Vâkıfın Şartları

⁸ ÜŞS 193-86/b.

⁹ ÜŞS 193/91b.

- a- Her sene 75 riyalı kuruş onu on bir (%10) hesabıyla müteveli tarafından işletilip kâr elde edilmesine, hâsıl olan meblağdan senelik 300 akçesini müezzin olana verilmesine,
- b- Bunun karşılığında her gün yatsı namazından sonra üç ihlas okuyup sevabını vâkıfın ruhuna hediye eylemesine,
- c- Senede 300 akçesin Mescid-i Şerifin dışında ve içindeki kandillerin yakılması için verilmesine,
- d- Yine senelik 120 akçesinin müteveliye verilmesine, hayatta olduğu müddetçe mütevellinin Yahya Çelebi bin Mehmed'in olmasına, vefatından sonra mahkemenin kararı ile münasip bir kişinin olması,
- e- Mustafa Çelebi bin Abdullah'ın nâzır olmasına, şart yerine getirilmezse hâsıl olan meblağın Medine-i Münevvere fakir fukarasına gönderilmesine, vakfın değiştirilmemesine.

10- Vakfın Adı: Yusuf beşe bin Abdülmennan Vakfı¹⁰

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Yusuf Beşe bin Abdülmennan

Bânînin mahallesi: Selman Ağa

Vakfiye Tarihi: 23 Şevval 1051/25 Ocak 1642

Tescil Mütevellisi: Yahya Çelebi bin Mehmed

Vakfın gelirleri: 75 riyalı kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur 75 riyalı kuruş 1000 akçesi 120 akçe (12) ıstırbah olunması, hasıl olan 720 akçe,
- b- Meblağdan senelik 300 akçesini mahalle mescidinin müezzine, bunun karşılığında her gün yatsı namazından sonra üç ihlas okuyup sevabını vâkıfın ruhuna hediye eylemesine,
- c- Senede üç yüz akçesini Mescid-i Şerif'in içinde ve dışındaki kandillerin yakılması için verilmesine,
- d- Senelik 120 akçesinin müteveliye verilmesine,

¹⁰ ÜŞS 193/94a.

- e- Hayatta olduğu müddetçe mütevellinin Yahya Çelebi bin Mehmed'in olmasına, vefatından sonra mahkemenin kararı ile münasip bir kişinin olmasına,
- f- Mustafa Çelebi bin Abdullah'ın nâzır olması,
- g- Şart bozulursa hâsıl olan meblağın Medine-i Münevvere fakir ve fukarasına gönderilmesine,

11- Vakfın Adı: Muhsine Hatun bint-i Abdullah Vakfı¹¹

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Muhsine Hatun bint-i Abdullah

Bânînin mahallesi: Hacı Hatun

Vakfiye Tarihi: 21 Şevval 1051 /23 Ocak 1642

Tescil Mütevellisi: Mustafa Çelebi bin Ahmed

Vakfın gelirleri: 5000 gümüş akçe

Vâkıfın Şartları

- a- Her sene müteveli tarafından onu bir buçuk (%15) hesabı ile kara verip, elde edilen 750 akçenin, senelik 600 akçesini, Mustafa Çelebi'ye verilmesine, onun da her gece Mülk süresini okuyup sevabını vâkıfenin ruhuna hediye eylemesine,
- b- Kalan 150 akçe de müteveliye verilmesine, vefatından sonra, mahalle mescidinde kim imam olursa mütevellinin o olmasına,
- c- Mahalle ahalisi de hasbi nazır olması,
- d- Hâsıl olan meblağın tasarrufta bulunmasına, şart yerine getirilmezse hâsıl olan meblağın mutlak olarak Müslümanların fakirlerine sarf olunması.

12-Vakfın Adı: Rabia bint-i Geyvan Vakfı¹²

Vakfın türü: Yarı ailevî

Bânîsi/kurucusu: Rabia bint-i Geyvan

Bânînin mahallesi: Murat Beg

¹¹ ÜŞS 193/94 a.

¹² ÜŞS 194/20 a.

Vakfiye Tarihi: 28 Rebiyülahir 1051/6 Ağustos 1641

Tescil Mütevellisi: el-Hâc Ömer Dede bin İsmail

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede ulvi sofa, fırını, cüneyni ve kenefi olan ev

Vâkıfın Şartları

- a- Vefat edene kadar kendisinin oturmasına ve tasarrufta bulunmasına
- b- Vefat ettikten sonra Gülistan bint-i Abdullah Hatun'un oturmasına, onun vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının oturmasına, nesli sone ererse,
- c- Şaban Bey bin İsa'nın oturmasına, tamire muhtaç olan yerlerini tamir ettirilmesine, nesli sone ererse,
- d- Mahalledeki câmi-i şerifte kim imam olursa, onun oturmasına, bunun karşılığında her gün yatsı namazından sonra üç ihlası şerif okuyup sevabını vâkıfenin ruhuna hediye eylemelerine,
- e- Zamanın geçmesi ile şart yerine getirilmezse mütevellî tarafından değeriyle kiraya verilmesine, hâsıl olan meblağın her sene mübarek topraklara giden hac sürre alayı ile Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesine,

13- Vakfın Adı: Rabia Hatun bint-i Hasan Vakfı¹³

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Rabia Hatun bint-i Hasan

Bânînin mahallesi: Hasan Ağa

Vakfiye Tarihi: 15 Şaban 1051/19 Kasım 1641

Tescil Mütevellisi: Mustafa Beşe bin Mehmed

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede uzunluğu 54, genişliği 12 zira' olan bahçe,

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin kullanmasına, vefat ettikten sonra,
- b- Mustafa Beşe'nin kullanmasına, onun da vefatından sonra erkek ve kız çocuklarının nesilden nesile kullanması, nesilleri sona ererse,
- c- Haremeyn-i şerifeyn mütevellisi değerinde kiraya verip, hâsıl olan meblağın her sene mübarek topraklara giden sürre hac alayı ile Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesine,

¹³ ÜŞS 194/33b.

14- Vakfın Adı: Saime bint-i Nasuh Vakfı¹⁴

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Saime bint-i Nasuh

Bânînin mahallesi: İshak Paşa

Vakfiye Tarihi: 14 Safer 1052/14 Mayıs 1642

Tescil Mütevellisi: Behram Beg bin Abdullah

Vakfın gelirleri: Hünkâr Köyü'nde fevkânî iki beyt köşkü ve altında mahzeni, sıra hanesi, bahçesi kenef olan evini,

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin kullanmasına, vefat ettikten sonra,
- b- Osman bin Hüdaverdi'nin kullanması, bunun karşılığında her sabah Yasin süresini okuyup sevabını vâkıfenin ruhuna hediye eylemesi, onun da vefatından sonra çocukları nesilden nesile kullanması, nesli sona ererse
- c- Müteveli tarafından kiraya verilmesi, hâsıl olan meblağın her sene mübarek topraklara giden hac alayı ile Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesine,

15- Vakfın Adı: Veli bin İbrahim vakfı¹⁵

Vakfın türü: Yarı ailevî

Bânîsi/kurucusu: Veli bin İbrahim,

Bânînin mahallesi: Hayreddin Çavuş

Vakfiye Tarihi: 26 Receb 1052/20 Ekim 1642

Tescil Mütevellisi: Mustafa Dede bin İsa

Vakfın gelirleri: Yüksek çatılı, kenef, su kuyusu ve bahçesi olan ev

Vâkıfın Şartları

- a- Evvelâ Fâtıma Hatun'un oturması, onun vefatından sonra nesilden nesile çocukları, nesli sona ererse,
- b- Mahalle camiinde imam olanın her gün sabah namazından sonra bir Yasin-i şerif okuyup sevabını vâkıfın ruhuna hediye eylemesi şartı ile oturması,

¹⁴ ÜŞS 194-55/b.

¹⁵ ÜŞS 194-77/a.

- c- Cami yıkılırsa haremeyin mütevellî kiraya vermesi, hâsıl olan meblağın her sene mübarek topraklara giden hac alayı ile Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesine,

16- Vakfın Adı: Rabia bint-i Hasan Vakfı¹⁶

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Rabia bint-i Hasan Usta

Bânînin mahallesi: Hasan Ağa

Vakfiye Tarihi: 15 Cemaziyülahır 1051/21 Eylül 1641

Tescil Mütevellisi: Mustafa Dede bin Sinan

Vakfın gelirleri: 137,5 riyâli kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- 137,5 riyali kuruş onu on bir kuruş (%10) hesabı ile kâra verilmesi,
- b- Elde edilen gelirden her gün iki kuruşunu Şeyh Mahmud Efendi fukarasından, Kur'an-ı Kerimi okumayı bilen birine verilmesine, bunun karşılığında her gün bir cüz okuyup sevabını vâkıfenin ruhuna hediye eylenmesine,
- c- Kalan gelir mütevellî, kâtibi ve câbiye eşit olarak verilmesine,
- d- Cüz-i şerifin tilâvetinin ibn-i Eyyüb Efendi'ye ve tevliyeti Mustafa Dede'ye, ondan sonra, İmamzâde Mehmed Çelebi bin Hasan Efendi'ye şart kılınmıştır,
- e- Bunların vefatından sonra adı geçen Şeyh Efendi'nin yoluna mensup olan fakirlere sarf olunması ve onların da cüz-i şerifi okuyup sevabını vakfedene hediye eylemelerine

17- Vakfın Adı: Ahmed bin Mustafa Vakfı¹⁷

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Ahmed Ağa bin Mustafa

Bânînin mahallesi: Taya Hatun

¹⁶ ÜŞS 196/35b-36 a.

¹⁷ ÜŞS 196/39 a-40 a.

Vakfiye Tarihi: 25 Cemaziyülahır1051/1 Ekim 1641

Tescil Mütevellisi:

Vakfın gelirleri: Üsküdar'da Cafer mahallesinde dahiliyesi iki fevkânî beyt, fevkânî matbah kenef, altında ahır, oda, kenef, önünde bahçesi ve su kuyusu, hariciyesi birbirine bitişik altı tahtânî oda, su kuyusu kenef, tahtânî sebilhane odası su kuyusu,

Vâkıfın Şartları

- a- Her bir oda aylık 20'şer akçeye kiraya verilmesine, her ay hâsıl olan 120 akçe,
- b- Günlük bir akçesini sebilhane'de âb-ı keş olan kimseye verilmesi,
- c- Günlük bir akçesinin sebilhanenin kazanlarını dolduran ve bakan kimseye verilmesi,
- d- Günlük bir akçe mahallede merhum Şeyh başının bina ettiği câmi-i şerifin imamına verilip onun dahi her gün ikindi namazından sonra Nebe süresini okuyup sevabını vâkıfın ruhuna hediye eylemesine,
- e- Namaz kılan, diyanetli, fesad ve hıyaneti olmayan bir kimse müteveli olup, günlük bir akçe verilmesi,
- f- Sebilhane'nin odasında birisinin ücretsiz olarak oturtulmasına ve bunun karşılığında halkı susuz bırakmamasına,
- g- Bunun vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının tasarrufta bulunması, onlardan sonra mahkeme kararıyla alim sâlih olanlardan muhtaçlardan birine verilip onların oturması ve her gün Yasin-i şerif süresini okuyup vâkıfın ruhuna hediye eylemelerine,
- h- Hayatta olduğu müddetçe vakfın mallarına bakma vazifesini kendisini yürütmesine, vefatından sonra mahalle ahalilerinden birinin yürütmesine,

18- Vakfın Adı: Osman Ağa bin Mustafa Vakfı¹⁸

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Osman Ağa bin Mustafa

Bânînin mahallesi: Gülfem Hatun

¹⁸ ÜŞS 196/40a.

Vakfiye Tarihi: 1 Receb 1051/ 6 Ekim 1641

Tescil Mütevellisi: Mehmed Efendi bin Müezzîn El-müezzîn

Vakfın gelirleri: dâhiliyesi iki oda, hamam, bir su kuyusu olan ve avlu, hâriciyesi iki oda, kenefi olan ev ve avlu.

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturmasına, vefat ettikten sonra nesilden nesile çocuklarının oturmasına,
- b- Onların nesli sona erdiği zaman, mütevellî tarafından kiraya verilmesine, oradan hâsıl olacak olan meblağın her sene Haccı şerîfe giden hacılar ile Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesine,

19- Vakfın Adı: Emine bint-i Kılıç Vakfı¹⁹

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Emine Hatun bint-i Kılıç

Bânînin mahallesi: Toygar Hamza

Vakfiye Tarihi: 3 Muharrem 1052/3 Nisan 1642

Tescil Mütevellisi: Mahmud Halife bin Mehmed

Vakfın gelirleri: Tahtanî beyt, sofa ve kenefi olan ev

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturup tasarrufta bulunmasına, vefat ettikten sonra vefat eden oğlu İbrahim'in küçük kızları olan Fâtıma ve Ayşe'nin eşit olarak oturmasına,
- b- Onların vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının eşit bir şekilde kullanmalarına, tamire muhtaç olan yerleri varsa kendi malları ile karşılamalarına,
- c- Onların vefatından sonra mahallede müezzîn olanın oturup her gün sabah namazından önce bir Fatiha üç ihlas okuyup sevabını vâkıfın ruhuna hediye etmesine, müezzînden sonra, müslüman olanların fakirlerine harcanmasına,

¹⁹ ÜŞS196/86ab.

20- Vakfın Adı: Âlime bint-i Sunullah Vakfı²⁰

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Âlime Hatun bint-i el-mevleviyyü'l-asıl el-merhum
Şeyhü'l-islam Sunullah Efendi

Bânînin mahallesi: Kirmasti

Vakfiye Tarihi: 17 Muharrem1052/17 Nisan 1642

Tescil Mütevellisi: Mustafa Dede bin Sinan

Vakfın gelirleri: 500 riyali kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- 500 riyali kuruş %10 hesabı ile kâra verilmesi,
- b- Elde edilen gelirden 4000 akçesini Üsküdar'da Şeyh Mahmud Efendi hazretlerinin zaviyesi fukarasından yedi kişiye her gün bir Fâtiha üç ihlası şerif, 200'er tevhit, 50'ser salavatı şerife okuyup, üç kişinin tevhit ve salavatın sevabını oğlu Pir Mehmed'in ruhuna hediye eylemelerine ve dört kişinin de her gün tevhit ve Salavat-ı Şerife okuyup sevabını vâkıfının ruhuna hediye eylemeleri,
- c- Kalan mablağın zaviyenin mutfağında yemek pişirilmek üzere sarf olunmasına,
- d- Mustafa Dede müteveli olması, vefatından sonra evladının aslahı olması ve günlük iki akçe vazife verilmesi,
- e- Kâtibe ve cabi Dedelerden olup, günlük ikişer akçe verilmesine,

21- Vakfın Adı: Rahime bint-i Mustafa Beg Vakfı²¹

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Rahime Hatun bint-i Mustafa Beg

Bânînin mahallesi: Kefçe

Vakfiye Tarihi: 30 Muharrem1052/30 Nisan 1642

Tescil Mütevellisi: Receb Çelebi bin el-Hâc Mustafa

²⁰ ÜŞS 196/91a.

²¹ ÜŞS 196/92a.

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede fevkânî bey ve sofalar, fevkânî küçük oda, altın ahır, meyveli ve meyvesiz ağaçlar, dolab su kuyusu (el-Hâc Ebubekir ile ortak) ev ve beş adet küçük dükkân (eşi Mehmed Beg ibn İsmail ile ortak)

Vâkıfın Şartları

- a- Evin yarısını vakfetmiş, evvelâ hayatta olduğu müddetçe kendinin kullanmasına, vefat ettikten sonra nesilden nesile çocuklarının eşit bir şekilde kullanmasına,
- b- Onların nesli sona ererse eşi Mehmed Beg'in oturması ve vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının eşit bir şekilde kullanmasına,
- c- Onların nesli kesilirse vâkıfenin utekasından ve Eşi Mehmed Beg'in utekası ve onların evlatlarının kullanması, nesilleri sona ererse,
- d- Ev tamire ihtiyaç olursa herkesin kendisinin tamir ettirmesi,
- e- Evin mütevellî tarafından kiraya verilip, elde edilen miktar Medine-i Münevvere fakirlerine gönderilmesine

22- Vakfın Adı: Rahime bint-i Mustafa Beg Vakfı²²

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Rahime Hatun bint-i Mustafa Beg

Bânînin mahallesi: Kefçe

Vakfiye Tarihi: 29 Muharrem 1052/29 Nisan 1642

Tescil Mütevellisi: Receb Çelebi bin El-Hâc Mustafa

Vakfın gelirleri: 112,5 riyâlî kuruş (rayiç olan akçe ile 123.000 akçe)

Vâkıfın Şartları

- a- Adı geçen meblağ onu bir akçe (%10) ziyadesi ile mütevellî tarafından kara verilmesi,
- b- Elde edilen gelir Hocapaşa Camii'nde kim imam olursa, ona her gün beş akçe verilmesine, sabah namazından Yasini şerif, öğle namazından sonra mülk süresi, ikindi namazından sonra nebe süresi okuyup sevabını, vâkıfenin ruhuna hediye eylemesine,

²² ÜŞS 196/96a.

- c- Receb Efendi hayatta olduğu müddetçe müteveli olup, senede 500 akçe verilmesi,
- d- Receb Efendi'nin vefatından sonra hâkimin hükmü ile vakıf mallarına bakma ehli olabilecek kimsenin müteveli olmasına, meblağdan fazla kalan olursa Müslümanların fakirlerine sarf olunmasına,

23- Vakfın Adı: Beşir bin Abdullah Vakfı²³

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Beşir Ağa bin Abdullah

Bânînin mahallesi:

Vakfiye Tarihi: 12 Cemaziyülevvel 1052/8 Ağustos 1642

Tescil Mütevellisi: Fahrü'l-akrân üstâd Murat bin Hasan

Vakfın gelirleri: 150 riyâlî kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- Meğlağı mezbur müteveli tarafından onu on bir akçe (%10) olmak üzere kâra verilmesi,
- b- Elde edilen gelirden, 37 kuruşu sultan bahçesi fener bahçesindeki Mescid-i Şerifte imam olana verilmesi, o da her gün o Mescid-i Şerifte ikinci namazından sonra üç ihlas okuyup sevabını vâkıfın ruhuna hediye eylemesi,
- c- Yine bu meblağdan yağ satın alınıp mescidin bir kandilinde yakılması,
- d- Yine bu meblağdan bal mumu alınıp mescid-i şerife konulmasına,
- e- Yine bu meblağdan bahçede olan evan-i gasiyelerin kalayına sarf olunması,
- f- Üstat Murat bin Hasan'ın kayd-ı hayat şartı ile müteveli olması, vefatından sonra o bahçede kim üstad olursa vakfa hasbi müteveli olması,
- g- Her kim bahçedeki mescide imama olursa hasbi nâzır olması,
- h- Zamanın geçmesi ile şartlar yerine getirilmezse, hac alayı ile Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesine.

²³ ÜŞS 196/121a.

24- Vakfın Adı: Ayşe bint-i eş-Şeyh Mehmed Vakfı²⁴

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Ayşe bint-i eş-Şeyh Mehmed Efendi,

Bânînin mahallesi: Davut Paşa

Vakfiye Tarihi: 14 Ramazan 1052/6 Aralık 1642

Tescil Mütevellisi: Şaban Dede bin Nesmî

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede beş tahtânî beyt, bahçe, su kuyusu, iki kenefi olan ev

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturması, vefatından sonra Timurhan bint-i Abdullah mutekası ile Ali bin Hüseyin'in oturmaları,
- b- Onların vefatlarından sonra nesilden nesile erkek ve kız çocuklarının eşit faydalanması, tamire muhtaç olursa içinde oturanların kendi malları ile tamir ettirmeleri, onların nesli kesilir ise,
- c- Medine fukarasına vakıf ola, Medine-i münevvere evkafı mütevellisi, evi kiraya verilip hâsıl olan meblağın hac alayı ile Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesi,

25- Vakfın Adı: Derviş Ali bin Pir Mehmed Vakfı²⁵

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Derviş Ali bin Pir Mehmed

Bânînin mahallesi: Sinan Paşa

Vakfiye Tarihi: 5 Zilhicce 1052/24 Şubat 1643

Tescil Mütevellisi: İskender Beg bin Abdullah

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede bir fevkânî ve tahtânî beyt, sundurma, kenîf ve su kuyusu olan ev.

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturması, vefat ettikten sonra nesilden nesile çocuklarının eşit olarak oturması, onlardan sonra zevcesi Ümmühani

²⁴ ÜŞS 196/156b.

²⁵ ÜŞS 196/174a.

- bint-i Abdullah'ın oturması, onun vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının eşit olarak oturması, onların nesli sone erdiğinde,
- b- Medine fukarasına vakıf ola, Medine-i münevvere evkafı mütevellisi, evi kiraya verilip hâsıl olan meblağın hac alayı ile Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesi,
- c- Tamire muhtaç olursa içinde oturanların kendi malları ile tamir ettirmeleri,

26- Vakfın Adı: el-Hâc Mustafa bin Şaban Vakfı²⁶

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: el-Hâc Mustafa bin Şaban

Bânînin mahallesi:

Vakfiye Tarihi: 15 Zilkade 1052/4 Şubat 1643

Tescil Mütevellisi: Fahrü'l-kuzât Abdülbâkî Efendi bin Mehmed Beg

Vakfın gelirleri: Balaban iskelesinde mahzen, yeni çeşme yakınında iki dükkân, yeni mahallede dört oda ve 250 riyâlî kuruş.

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur mütevellî tarafından onu on bir buçuk (%15) ile kâra vermesi, elde edilen gelirden,
- b- Odaların mütevellî tarafından kiraya verilmesi
- c- Elde edilen gelirden mütevellîye günlük bir akçe verilmesi,
- d- Bezircizâde Mehmed Efendi zaviyesinde Şeyh Himmet Efendiye her salı günleri öğle namazından sonra zaviyede Müslümanlara vaaz ve nasihat etmesine karşılık, günlük sekiz akçe verilmesi,
- e- Zaviyeye muttasıl olan muallimhânede sıbyan okutan her muallime günlük iki akçe, her halifeye de günlük bir akçe verilmesi,
- f- Bezircizâde zaviyesinde beş vakitte imamlık yapan kişiye günlük üç akçe verilmesi,
- g- Vakıf arazisi üzerinde olan dört odanın üçü kiraya verilip biri verilmeyip, o odada zaviyede Şeyhi Himmet Efendi sakin olup, vaiz ve nasihati karşılığında günlük sekiz akçe verilmeye devam edilmesine

²⁶ ÜŞS 196/193b-194a.

- h- Vakfa kâtip imam müezzin muallim halife kayyum ile alakalı Şeyh'in tasarruf sâhibi olmasına,
- i- Şeyh'in vakfa nâzır olmasına,
- j- Her sene Muharrem ayının onuncu Aşure günü yemek verilmesi için 600 akçe sarf edilmesi,
- k- Her sene Ramazan-ı Şerifin ilk gecesinde Üsküdar'da Şeyh Mahmud Efendi zaviyesinde fukarasına keşkek, helva, hoşaf için 600 akçe verilmesi,
- l- Üsküdar'da Evliya Mescidi diye bilinen mescidin abdesthanesine su çekene her ay 20 akçe verilmesi,
- m- Mütevelli hayatta olduğu müddetçe vâkıfın kendisi, vefatından sonra öz çocuklarına, onların çocuklarına, onların nesli sona ererse zaviye şeyhi ile sâlih bir kimsenin mütevelli olması,
- n- Şartlar değişirse hâsıl olan meblağı fakirlere sarf olunması,

27- Vakfın Adı: Halime Hatun bint-i Abdülkâdir Vakfı²⁷

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Halime Hatun bint-i Abdülkâdir

Bânînin mahallesi: Ahmed Çelebi

Vakfiye Tarihi: 27 Muharrem 1053/17 Nisan 1643

Tescil Mütevellisi: Hâfız Kâtip Nuh Hilmi bin Ceran

Vakfın gelirleri: 65 riyâlî kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- Mütevelli tarafında her sene onu on bir kuruş (%10) üzerine kara verilmesi elde edilen kardan
- b- Senede 360 akçesini, vâkıfenin hayatta olduğu müddetçe tasarruf edip günlük 100 tevhidi şerif, 10 salavatı şerif, üç ihlas süresi ve bir Fatiha okuyup Resulullah Efendimizin ruhuna hediye eylemesi, vefatından sonra oğlu Abdullah'ın mütevelli olmasına, onun vefatından sonra kız kardeşi Abide Hatun'un mütevelli olmasına onun da vefatından sonra Şeyh

²⁷ ÜŞS 196/194b.

Mehmed Efendi evkafına her kim mütevellî olur ise onun mütevellî olmasına, 360 akçeyi mutasarrıf olması,

- c- Halime Hatun vefatından sonra diğer oğlu Abdurrahman tevliyet edip, onun vefatından sonra Aynî Hatun'un, onun vefatından sonra kız kardeşi Ayşe Hatun'un mütevellî olması, onun vefatından sonra mütevellî kendisinin sâlihlerden birini atanması,

28- Vakfın Adı: Mehmed Ağa bin Sinan Vakfı²⁸

Vakfın türü: Yarı ailevî

Bânîsi/kurucusu: Mehmed Ağa bin Sinan

Bânînin mahallesi: Bulgurlu

Vakfiye Tarihi: 1 Ramazan 1053/13 Kasım 1643

Tescil Mütevellisi: Rıdvan Dede bin Abdullah

Vakfın gelirleri: 15 tam altın ve 100 riyâlî kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur her sene mütevellî tarafından onu on bir buçuk (%15) hesabı ile kara verilmesi, elde edilen gelirden
- b- 100 akçesi mütevellîye verilmesi,
- c- Geriye kalanının Bulgurlu köyündeki çeşmenin tamirine sarf olunmasına,
- d- Mütevellî vâkıf hayatta olduğu sürece kendisinin, vefatından sonra Bulgurlu köyündeki mescitte müezzin olanlara,

29- Vakfın Adı: Belkıs bint-i Abdullah Vakfı²⁹

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Merhum şeyh Mahmud Efendi utekasından Belkıs Hatun bint-i Abdullah

Bânînin mahallesi:

Vakfiye Tarihi: 21 Muharrem 1053/11 Nisan 1643

Tescil Mütevellisi: Muhammed Dede bin Sefer

²⁸ ÜŞS 196/201b.

²⁹ ÜŞS 196/203b.

Vakfın gelirleri: Merhum mumaileyhin vakıf arsası üzerine inşa ettiği fevkânî ve tahtânî beyt ev

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe ihtiyaç duyarsa kendisinin oturmasına, ihtiyaç duymazsa değerinde kiraya verilmesine, değiştirilmemesi ve bozulmamasının, kendi elinde olmasına,
- b- Vefatından sonra mütevellî tarafından kiraya verilmesine, hâsıl olan meblağdan 120 akçesini Mumaileyh merhumun câmiinde müezzinlerinden iki kişiye verilmesi, günlük 700 tevhit, on salavat-ı şerife ve üç ihlas-ı şerif okuyup sevabını vâkıfenin ruhuna hediye eylemelerine, tamire ihtiyaç olursa oturanların kendi mallarından tamir ettirmelerine,

30- Vakfın Adı: Safiye bint-i Mehmed Efendi Vakfı³⁰

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Safiye Hatun bint-i eş-Şeyh Mehmed Efendi

Bânînin mahallesi: Davut Paşa

Vakfiye Tarihi: 20 Safer 1053/10 Mayıs 1643

Tescil Mütevellisi: el-Hâc Mustafa bin Şaban

Vakfın gelirleri: aynı mahallede dahiliyesi üç beyt-i süflî, bir adet beyt-i ulvîyi, sofa, su kuyusu, fırını, kenefi, tûlen 26 zira', 'arzan 14 zira' meyveli ve meyvesiz ağaçlarla çevrili, hâriciyesinde bir adet beyt-i 'ulvî ve bir adet arz-ı hâliye çevrili ev

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturmasına, vefat ettikten sonra Peymandar bint-i Abdullah nam mutekaların oturması, onların vefatlarından sonra nesilden nesile çocuklarının oturması,
- b- Ev tamire muhtaç olursa kendi mallarından tamir ettirmelerine,
- c- Onların vefatlarından sonra Davut Paşa Camii'nde imam olanların oturmasına, her gün sabah namazından sonra bir Yasin-i şerif ile üç ihlası

³⁰ ÜŞS 196/205a.

- şerif, her gün yatsı namazından sonra mülk süresini, üç ihlası şerif ile bir Fatiha süresinin okuyup sevabını vâkıfenin ruhuna hediye eylemeleri,
- d- Adı geçen mahalle ahalisi vakfa müteveli ve nazır olmaları.

31- Vakfın Adı: Hatice Hatun bint-i Kenan Beg Vakfı³¹

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Hatice Hatun bint-i Kenan Beg

Bânînin mahallesi: Pazarbaşı

Vakfiye Tarihi: 1 Muharrem 1053/22 Mart 1643

Tescil Mütevellisi: Hâfız Kâtip İbrahim bin Derviş

Vakfın gelirleri: aynı mahallede tahtânî beyt, bahçesi ve kenefi olan ev.

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturması, vefat ettikten sonra oğlu Mustafa'nın oturmasına, onun vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının oturmasına, çocuklarının nesli sona ererse,
- b- Müteveli tarafından kiraya verilmesine, elde edilen gelir Pazarbaşı Mescidi şerifinde her gece bir kandil yakılması,
- c- Müteveliye günlük bir akçe verilmesi, müteveli vefat ederse hâkim tarafından doğru ve dürüst birinin müteveli atanması
- d- Zamanla mescit münhedim olursa menzil Medine-i münevvere mütevellisi tarafından kiraya verilip, her sene hac sürresi ile Medine fukarasına gönderilmesi.

32- Vakfın Adı: Nâciye Hatun bint-i Abdullah Vakfı³²

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Nâciye Hatun bint-i Abdullah

Bânînin mahallesi: Kefçe

Vakfiye Tarihi: 14 Muharrem 1054 /23 Mart 1644

Tescil Mütevellisi: Mustafa Çelebi bin Mahmud

³¹ ÜŞS 196/206a.

³² ÜŞS 197/69b-70a.

Vakfın gelirleri: aynı mahallede bir tahtânî beyt, bahçesinde su kuyusu olan ev

Vâkıfı Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturmasına, vefat ettikten sonra Fethullah bin Mehmed'in erkek ve kız çocuklarına kalmasına, neslinin kesilmesi durumunda ise her gece mülk süresi okuyup sevabını vâkıfın ruhuna hediye eylemesi şartı ile mahallenin mescidinin imamının oturması,
- b- Mescit yıkılırsa, Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesi.

33- Vakfın Adı: Ahmed Çelebi bin eş-Şeyh Süleyman Vakfı³³

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Bursa evliya-i kiramından merhum Karaca Ahmed evladından Üsküdar haricinde zaviye-i münirede zaviyedar olan, Ahmed Çelebi bin eş-Şeyh Süleyman

Bânînin mahallesi: Aşçıbaşı

Vakfiye Tarihi: 15 Receb 1054/17 Eylül 1644

Tescil Mütevellisi: Umdedü'l-müderrisini'l-kirâm eş-Şeyh Mehmed Çelebi bin Mehmed Efendi

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede ev.

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturmasına, vefatından sonra eşi Emine Hatun oturup ruhu için 11 ihlas okuması, onu vefatından sonra karındaşı Mehmed Efendi'nin evlatlarından Mehmed ve Numan'ın oturması, onların nesli kesilince, mahallede kim imam olursa onun kullanmasına,
- b- Zamanın geçmesi ile şartlar değişir mescit yıkılırsa, Müslümanların fakirlerine için harcanmasına.

³³ ÜŞS 198/54b-55a.

34- Vakfın Adı: Belkis Bacı bint-i Abdullah Vakfı³⁴

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Belkis Bacı bint-i Abdullah

Bânînin mahallesi: merhum eş-Şeyh Mahmud Efendi Camii (Camii kebir)

Vakfiye Tarihi: 14 Şaban 1054/16 Ekim 1644

Tescil Mütevellisi: Mehmed Çelebi bin Hasan Efendi

Vakfın gelirleri: 300 riyâlî kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- Her sene meblağı mezbur onu on bir akçe (%10) hesabı kâra verilmesi, elde edilen gelir ile,
- b- Dörtte birini eş-Şeyh Mahmud Efendinin Tarikat-ı aliyyesine mensup olan fukaradan birine verilmesine, oda her Ramazan-ı Şerifte bir Kur'an-ı Kerim hatmi okuyup sevabını vâkıfın ruhuna hediye eylemelerine,
- c- Zaviye fukarasından vakıfta kâtip müteveli olanlara her sene beş kuruş verilmesine ve bunlara da aralarında eşit olacak şekilde dağıtılmasına,
- d- Geriye kalanı 23 kâmil 3 rub kuruş vâkıfe tarafından yemek pişirip fukaraya yedirilmesi, onun vefatından Şeyh Mahmud Efendi'nin zaviyesinin mutfağına verilmesi.
- e- Şartlar değişir zaviye yıkılırsa Müslüman fukarasına verilmesi.

35- Vakfın Adı: Mehmed Beg bin Abdullah Vakfı³⁵

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Mehmed Beg bin Abdullah

Bânînin mahallesi: Çavuş

Vakfiye Tarihi: 23 Safer 1053/13 Mayıs 1643

Tescil Mütevellisi:

Vakfın gelirleri: Ev

Vâkıfın Şartları

³⁴ ÜŞS 198/68/b.

³⁵ ÜŞS199/1b-2a.

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturmasına, vefat ettikten sonra Sâliha Hatun'un oturmasına, onun vefatından sonra Kâmile bint-i Abdullah'ın oturmasına, onun vefatından sonra Kâmile Hanım'ın nesilden nesile çocuklarının oturmasına, onlarından nesilleri sona ererse,
- b- Müteveli tarafından kiraya verilip hâsıl olan meblağın o beldenin fukarasına harcanmasına.

36- Vakfın Adı: Veli bin Hızır Vakfı³⁶

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Veli bin Hızır

Bânînin mahallesi: Camii Kebir

Vakfiye Tarihi: 7 Cemaziyülahır 1053/23 Ağustos 1643

Tescil Mütevellisi: Hüseyin Beşe bin Abdullah

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede tahtânî ve fevkânî beyt ve meyveli ağaçları olan ev

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturması, vefat ettikten sonra oğlunun oğlu Sefer bin Muhammed'in oturması, onun vefatından sonra çocuklarının oturması,
- b- Onların nesli sona ererse, zevcesi Cebâne bint-i Abdullah'ın oturması, ondan sonra Yunus bin Hızır'ın oturması,
- c- Onların vefatından sonra müteveli tarafından kiraya verilip hâsıl olan meblağın Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesine,

37- Vakfın Adı: Kerîme Hatun bint-i Şaban Vakfı³⁷

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Kerîme Hatun bint-i Şaban

Bânînin mahallesi: Bazarbaşı

Vakfiye Tarihi: 4 Zilhicce 1053/13 Şubat 1644

³⁶ ÜŞS 199/9b-10a.

³⁷ ÜŞS 199/35b-36a.

Tescil Mütevellisi: Murat Bey bin Musa

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede bir fevkânî iki tahtânî, sofa, su kuyusu olan ev

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturmasına, vefat ettikten sonra zevcesi Ali bin Mehmed'in oturmasına, onun vefatından sonra abdi müşteram Belkıs Hatun bint-i Abdullah'ın oturmasına, onun vefatından sonra Belkıs Hatun'un kızı Rahime bint-i Derviş ile zevcem Ali'nin oğlu Mehmed ile oturmaları, ondan sonra nesilden nesile çocuklarının oturmasına, bunların nesli kesilirse,
- b- Mahalle de bulunan mescide kim imam ve müezzîn olursa onların oturup, her gün üç ihlas okuyup sevabını vâkfenin ruhuna hediye eylemesi.

38- Vakfın Adı: Cemile Hatun bint-i Memi Vakfı³⁸

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Cemile Hatun bint-i Memi

Bânînin mahallesi: Bağlar

Vakfiye Tarihi: 4 Zilhicce 1053/13 Şubat 1644

Tescil Mütevellisi: İvaz Dede bin Mustafa

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede iki tahtânî beyt, kenef, su kuyusu, tulun 30 zira, tulun 12 zira içinde meyveli ağaçları olan ev

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturmasına, vefat ettikten sonra mutekası Meleksima ve müdebbiresi Payidar Mihribanîn oturması, onların vefatı ve inkırazından sonra,
- b- Mahallede Şeyh Halil tekkesine her kim şeyh olursa onun oturmasına, her gün üç ihlası şerif okuyup sevabını vâkıfenin ruhuna hediye eylemesi,

³⁸ ÜŞS 199/45b-46a.

39- Vakfın Adı: Kerîme bint-i Mehmed Vakfı³⁹

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Kerîme bint-i Mehmed

Bânînin mahallesi: Cafer

Vakfiye Tarihi: 15 Muharrem 1055/13 Mart 1645

Tescil Mütevellisi:

Vakfın gelirleri: Bir oda, bir sofa, bir kiler, bir su kuyusu, bir bahçeyi müştemil ev

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturmasına, vefat ettikten sonra oğlu Abdurrahman'ın oturmasına, onun vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının oturmasına, onların nesli sona erince,
- b- Sâlih, âlim bir kişinin oturup her cuma gecesi Yasin süresini okuyup vâkıfın ruhuna hediye eylemesine,

40- Vakfın Adı: Hacı Mustafa Dede bin Ahmed Vakfı⁴⁰

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Merhum Şeyh Mahmud Efendi hazretlerinin tarik-i alilerine salık olan fukaradan, Hacı Mustafa Dede bin Ahmed

Bânînin mahallesi:

Vakfiye Tarihi: 15 Ramazan 1054/15 Kasım 1644

Tescil Mütevellisi: Vefâ Dede bin Sinan

Vakfın gelirleri: 100 riyâlî kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- Müteveli tarafından onu on bir kuruş (%10) hesabı üzerine kâra verilmesi,
- b- Her sene hâsıl olan 30 kuruştan, dokuz kuruşunu Şeyh Mahmud Efendi'nin tarikatına müntesip olan bir fukarâya verilmesine, onun da her gün sabah namazından sonra Kur'an-ı Kerim'den bir cüz okumasına,

³⁹ ÜŞS 199/79b.

⁴⁰ ÜŞS 200/12a.

- c- Senede dört kuruşunun yine aynı tarikattan bir fukaraya verilmesine, onun da her gün ikindi namazından sonra bir Fatiha üç ihlası şerif ve rahman süresini okuyup vâkıfın ruhuna hediye eylesine,
- d- Yine senede aynı tarikat mensubundan fakir birine dört kuruş verilmesine, her gün akşam namazından sonra iki rekât nafîle namaz kılmasına, 40 kelime-i tevhit, 10 salavat-ı şerife, bir Fatiha okuyup sevabını vâkıfın ruhuna hediye eylesine,
- e- Beş kuruşu ile et ve pirinç satın alınıp ihtiyaç sahibi olan erkek ve kadın müminlere ikişer vukiye et ve beşer vukiye pirinç verilmesine,
- f- Senede altı kuruş da vakıfta kâtibe ve cabin olanlara verilmesine, aralarında eşit paylaşmaları
- g- Geriye kalanını Şeyh Efendi'nin vakfındaki fakir fukaralara harcanmasına,
- h- Vefatından sonra ise Şeyh Efendinin Tarikatından birinin mütevellî, cabi ve kâtip olması

41- Vakfın Adı: Mahmud Çelebi bin Mehmed Vakfı⁴¹

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Fahrü'l-ayan Mahmud Çelebi bin Mehmed

Bânînin mahallesi: Solak Sinan

Vakfiye Tarihi: 15 Ramazan 1054/15 Kasım 1644

Tescil Mütevellisi: Zahrü'l-kuzâtü'l-islam Müeyyit Efendi bin Mahmud

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede iki adet oda, bir su yolu, iki adet kenef, bir adet bakkal dükkânını, bir börekçi fırını müstemil ev.

Vâkıfın Şartları

- a- Mütevellî tarafından kiraya verilmesine, hâsıl olan meblağdan beş akçenin mahalledeki mescitte kim imam olursa ona verilmesine, onun da her gün öğle namazından sonra Mülk süresini, ikindi namazından sonra Nebe süresini, akşam namazından sonra Yasin süresini okuyup sevabını ruhuna hediye eylesine,

⁴¹ ÜŞS 200/15a.

- b- Mescitte kim müezzin olursa beş vakitte Ezan-ı Muhammediye makamı ile okumasına, günlük iki akçe verilmesine,
- c- Mescidin maslağında ab-ı keş olana günlük yarım akçe verilmesi,
- d- Mescittin içinin aydınlatılması için altı, kuyunun üstünün aydınlatılması için de bir kandil alınmasına, ab-ı keş ve kandillerin yakılması mescidin müezzini üzerinde olsun,
- e- Senelik 360 akçeden 80 akçesi ile zeytinyağı satın alınıp kandillerde yakılması,
- f- 280 akçesi de ciheti tevliyet olup mütevellinin tasarruf etmesi,
- g- Kiradan kalan gelir mütevellide bulunup ihtiyaç oldukça sarf edilmesi,
- h- Hayatta oldukça vâkıf müteveli olup, vefatından sonra oğlu Abdülkerim'in olmasına, onun da vefatından sonra çocuklarının nesilden nesile olmasına, onların nesli sona ererse kadı tarafından müştakım layık bir kişi müteveli olup, mescitte imam ve müezzin olanlarda hasbi nazır olsunlar,
- i- Mescit yıkılıp namaz kılınmaz olduğu zaman gelirler fukarayı müslime sarf edilmesi,

42- Vakfın Adı: Sittî Hatun bint-i Nefes Vakfı⁴²

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Sittî Hatun bint-i Nefes

Bânînin mahallesi: Süleyman Ağa

Vakfiye Tarihi: 13 Şevval 1054/13 Aralık 1644

Tescil Mütevellisi: Ahmed bin Maksut

Vakfın gelirleri: Kara Kadı mahallesinde bir bab fevkânî iki adet sofa, su kuyusu, kenef ve meyveli ağaçları ile çevrili ev,

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendinin oturup tasarrufta bulunmasına, vefatından sonra Sittî Hatun bint-i Bayram'ın oturmasına, onun vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının oturmasına, onların nesli sona ererse,

⁴² ÜŞS 200/19b.

- b- Karakadı Mescidi şerifinde kim imam olursa onun oturmasına, her sabah namazından sonra Yasin süresi okumasına, sevabını vâkıfın ruhuna hediye eylemesine,
- c- Zamanın geçmesi ile şart değişmesi üzerine mescitte namaz kılınmaz olur ise mutlak olarak Müslümanların fakirlerine sarf olunmasına.

43- Vakfın Adı: Rahime Hatun bint-i Şaban Vakfı⁴³

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Rahime Hatun bint-i Şaban

Bânînin mahallesi: Kefçe

Vakfiye Tarihi: 14 Zilkade 1054/12 Ocak 1645

Tescil Mütevellisi: Yusuf Bey bin Hüseyin

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede iki bab fevkânî beyt, üzerinde oda, bahçe ve kenefî olan ev.

Vâkıfın Şartları

- a- Kendisine mütekadî olan Şahbaz bint-i Abdullah ve eşi Hüseyin Beg ibn Yahya ile oturmalarına, onların vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının oturmasına, onların nesli sona ererse,
- b- Hüseyin Beg'in kardeşi Yahya'nın oturmasına, onun vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının oturmasına, onların da nesli sona ererse
- c- Şeyh Efendinin çocuklarının oturmasına, onların da nesli sona ererse,
- d- Mütevelli tarafından kiraya verilip, hâsıl olan meblağın Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesine.

44- Vakfın Adı: Hasib Beşe bin Abdullah Vakfı⁴⁴

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Hasib Beşe bin Abdullah

Bânînin mahallesi: Çengel Köy

Vakfiye Tarihi: 2 Zilkade 1054/31 Aralık 1644

⁴³ ÜŞS 200/37ab..

⁴⁴ ÜŞS 200/39b.

Tescil Mütevellisi: Fahrü'l-akrân Hüseyin Bey bin Abdullah

Vakfın gelirleri: Hudutları belirtilmiş olan bağ

Vâkıfın Şartları

- a- Her sene müteveli tarafından mahsulünün alınıp Samsoncular ocağının ortasında her gece bir kandil yakılması,
- b- Samsoncular ocağı bostancılarının nafakalarına sarf olunup, yemekten sonra her biri bir Fatiha üç ihlas okuyup sevabının vâkıfın ruhuna hediye eylemeleri,
- c- Samsoncular ocağında her kim üstat olursa vakfa müteveli olsun,
- d- Zamanın geçmesi ile şartların yerine getirilmezse Müslümanların fakirlerine sarf olunmasına.

45- Vakfın Adı: Behram Kethüda bin Abdülmennan Vakfı⁴⁵

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Behram Kethüda bin Abdülmennan

Bânînin mahallesi: Bazarbaşı

Vakfiye Tarihi: 14 Muharrem 1054 /23 Mart 1644

Tescil Mütevellisi: Arslan Ağa bin Kurt

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede yeniden inşa ettiği fevkânî ve tahtânî dahiliye ve hariciye beyt,

Vâkıfın Şartları

- a- Vâkıfın eşi merhum Rıdvan Kethüda kerimesi Fâtıma Hatun'un ve nesilden nesile çocuklarının oturmasına, onların nesli kesilince
- b- Kadı tarafından sâlih bir ihtiyaç sahibinin birinin oturup her gün Kur'an-ı Kerim'den iki cüz okuyup ayda iki hatmi şerif edip, birinin sevabını Resulullah Efendimizin ruhuna hediye eylemesi, diğerini merhum Rıdvan Kethüda ruhuna hediye etmeleri, eğer okumaya kadir değil ise iki nefer bulup ikişer akçe verip kıraat ettirmeleri,

⁴⁵ ÜŞS200/60ab.

46- Vakfın Adı: Haymûne Hatun bint-i Abdullah Vakfı⁴⁶

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Haymûne Hatun bint-i Abdullah

Bânînin mahallesi: Hamza Fakih

Vakfiye Tarihi: 15 Muharrem 1055/13 Mart 1645

Tescil Mütevellisi: Mustafa Efendi

Vakfın gelirleri: 5000 akçe

- a- Meblağı mezburun 1000'i senede 120 akçe (%12) hesabı ile müteveli tarafından dürüst kimselere kâra verilip, elde edilen 600 akçe,
- b- Mahalle mescidinde her kim imam olursa ona verilip, o da her gün ikindi namazından sonra amme süresini (nebe) okuyup sevabını vâkıfenin ruhuna hediye eylemesi,

47- Vakfın Adı: Ümmühânî bint-i Abdullah Vakfı⁴⁷

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Ümmühânî bint-i Abdullah

Bânînin mahallesi: Hacı Hatun

Vakfiye Tarihi: 17 Rebiyülevvel 1055/13 Mayıs 1645

Tescil Mütevellisi:

Vakfın gelirleri: Ev

Vâkıfın Şartları

- a- Ümmühani bint-i Abdullah'ın oturması, vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının oturması, onların nesli kesilince,
- b- Salih zatlardan birinin oturup her gün sabah namazından sonra bir fatihe üç ihlas ve Yasin Süresi okuyup sevabını vâkıfın ruhuna hediye eylemesi.

48- Vakfın Adı: Hüseyin bin Süleyman Vakfı⁴⁸

Vakfın türü: Hüseyin bin Süleyman

Bânîsi/kurucusu: Hayrî

⁴⁶ ÜŞS 200/63a-64a

⁴⁷ ÜŞS 200/89b.

⁴⁸ ÜŞS 201/1a-2b.

Bânînin mahallesi: Adalar Nahiyesi Turt Köyü

Vakfiye Tarihi: 5 Rebiyülahir 1055/31 Mayıs 1645

Tescil Mütevellisi: Mahmud bin Ali

Vakfın gelirleri: 28.000 gümüş cedit akçe ve ev

Vâkıfın Şartları

- a- Müteveli tarafından her sene adı geçen miktarın 1000'i 150'şer akçe (%15) hesabı üzerine kâra verilip, elde edilen gelirden,
- b- Her sene 1500 akçesi köyde inşa ettiği camide hatip olana verilmesi,
- c- Camide imam olana senelik 1500 akçe verilmesi, her sabah namazından sonra Yasin süresini, her öğle namazından sonra mülk süresine, bir Fatiha ve üç ihlası şerif okumalarını, vâkıfın ruhuna hediye eylemelerini,
- d- Her sene 300 akçesine şem-i asel (bal mumu) satın alınıp caminin içinde yakılması,
- e- Müteveli olanlara yıllık 600 akçe verilmesi,
- f- Aynı köyde bir ev vakfedip, camide imam ve hatip olanların dönüşümlü oturup, her kim oturuşsa menzili tamir ettirmeleri
- g- Evlatları vakfa hasbi nazır olmaları,

49- Vakfın Adı: Lâleruh Hatun bint-i Abdullah Vakfı⁴⁹

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Lâleruh Hatun bint-i Abdullah

Bânînin mahallesi: Karakadı

Vakfiye Tarihi: 1 Cemaziyülevvel 1055/25 Haziran 1645

Tescil Mütevellisi: Hasan Ağa bin Sinan

Vakfın gelirleri: Ev

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturmasına, vefat ettikten sonra oğlu Dilaver bin Abdullah'ın oturması, ondan sonra nesilden nesile çocuklarının oturmasına, onların nesli sona ererse,

⁴⁹ ÜŞS 201/13b-14 a.

- b- Mütevellî tarafından kiraya verilip hâsıl olan meblağı Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesine.

50- Vakfın Adı: Şehri Hatun bint-i Yusuf Vakfı⁵⁰

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Şehri Hatun bint-i Yusuf

Bânînin mahallesi: Mehmed Paşa

Vakfiye Tarihi: 15 Cemaziyülevvel 1055/9 Temmuz 1645

Tescil Mütevellisi: el-Hâc Yusuf Beşe bin Abdi

Vakfın gelirleri: 6000 akçe

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur mütevellî tarafından % 10 ile kâra verilmesi, elde edilen gelirden,
- b- Hüsrevoğlu mahallesi imamına 550 akçe verilip, her gün ikindi namazından sonra Nebe süresini okuyup sevabını vâkıfenin ruhuna hediye eylemesi,
- c- Her sene 210 akçe mütevellîye verilmesine,
- d- Mütevellî el-Hâc Yusuf Beşe bin Abdi'nin olmasına,

51- Vakfın Adı: Hatîce Hatun bint-i Mansur Vakfı⁵¹

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Hatîce Hatun bint-i Mansur

Bânînin mahallesi: Kefçe

Vakfiye Tarihi: 19 Cemaziyülevvel 1055/13 Temmuz 1645

Tescil Mütevellisi: Ahmed çelebi bin Abdülkerim

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede iki ulvi beyt, tahtânî iki sofa, bahçe, su kuyusu ve kenefî olan ev

Vâkıfın Şartları

⁵⁰ ÜŞS 201/23a.

⁵¹ ÜŞS 201/21b-22 a.

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturması, vefat ettikten sonra Ümmihâni bint-i Mustafa'nın oturması, ondan sonra nesilden nesile çocuklarının oturmasına, çocuklarının nesli sona ererse,
- b- Müteveli tarafından kiraya verilip hâsıl olan meblağı Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesine.

52- Vakfın Adı: Mustafa bin Hüseyin Vakfı⁵²

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Mustafa bin Hüseyin

Bânînin mahallesi: Kefçe

Vakfiye Tarihi: 2 Cemaziyülevvel 1055/26 Haziran 1645

Tescil Mütevellisi: Mehmed Hoca bin Mehmed

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede tahtanî bir beyt, sofa, su kuyusu ve kenefî olan ev

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturması, vefat ettikten sonra zevcesi Emine Hatun'un oturması,
- b- Ondan sonra Karakadı mescidinin imamının oturması, her gün yatsı namazından sonra Mülk süresini okuyup vâkıfın ruhuna hediye eylemesi,
- c- Şartlar yerine getirilemezse Müslüman kimselerin fakir olanlarına sarf olunması.

53- Vakfın Adı: Ahmed Dede bin Mehmed Vakfı⁵³

Vakfın türü: Yarı ailevî

Bânîsi/kurucusu: Ahmed Dede bin Mehmed

Bânînin mahallesi: Selman Ağa

Vakfiye Tarihi: 6 Şevval 1055/25 Kasım 1645

Tescil Mütevellisi: Affan Dede bin Şükrullah

Vakfın gelirleri: 10.000 akçe

⁵² ÜŞS 201/23b-24 a.

⁵³ ÜŞS 201/65a.

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur mütevellî tarafından %10 ile kâra verilmesi, elde edilen gelirden,
- b- Günlük iki akçe bir kişiye verilmesine, onun da her gün Yasin süresini okuyup sevabını vâkıfın ruhuna hediye eylemesi,
- c- Yıllık 280 akçe mütevellîye verilmesine, mütevellînin hayatta olduğu müddetçe Affan Dede bin Şükrullah'ın olması, her gün bir Yasin okuması, ondan sonra Mahmud Dede bin Mehmed'in olması,
- d- Zamanın geçmesi ile şartlar yerine getirilemez ise hâsıl olan meblağın Müslümanların fakirlerine harcanmasına,

54- Vakfın Adı: Saime Hatun bint-i Ahmed Vakfı⁵⁴

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Saime Hatun bint-i Ahmed

Bânînin mahallesi: Ahmed Çelebi

Vakfiye Tarihi: 10 Zilhicce 1055/27 Ocak 1646

Tescil Mütevellisi: Abdullah Çelebi bin Muharrem

Vakfın gelirleri: 363,5 riyâlî kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur senede 1000'i 120 akçe (%12) olmak üzere mütevellî tarafından kâra verilmesi,
- b- Hasıl olan 3.360 akçe mezbur mahalle ahalisinin menzil bargiri avarızı için verilmesi
- c- Vakfın mütevellisi mahalle mescidinin imamı, nazırı ise vâkifenin eşi olması,
- d- Zamanla avarız vakfı bozulursa ise mutlak olarak Müslümanların fakirlerine harcanmasına,

55- Vakfın Adı: Saime Hatun bint-i Ahmed Vakfı⁵⁵

⁵⁴ ÜŞS 203/17b.

⁵⁵ ÜŞS 203/20b.

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Saime Hatun bint-i Ahmed

Bânînin mahallesi: Ahmed Çelebi

Vakfiye Tarihi: 10 Zilhicce 1055/27 Ocak 1646

Tescil Mütevellisi: Mustafa Çelebi bin Receb

Vakfın gelirleri: 207,5 riyâlî kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur senede 1000'i 120 akçe (%12) olmak üzere müteveli tarafından kâra verilmesi,
- b- Hasıl olan 1920 akçe Hamzafakih Mahallesi ahalisinin menzil bargiri avarızı için verilmesi
- c- Vakfın mütevellisi mahalle mescidinin imamı, nazırı ise vâkifenin eşi olması
- d- Zamanla avarız vakfı bozulursa, ise mutlak olarak Müslümanların fakirlerine harcanmasına,

56- Vakfın Adı: Marziye Hatun bint-i Dâvud Efendi Vakfı⁵⁶

Vakfın türü: Yarı ailevî

Bânîsi/kurucusu: Marziye Hatun bint-i Dâvud Efendi

Bânînin mahallesi: Hacı Hatun

Vakfiye Tarihi: 15 Zilhicce 1055/1 Şubat 1646

Tescil Mütevellisi:

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede ali süfla beyt, meyveli ve meyvesiz ağaçlar, kenefi olan ev

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta oldukça kendisinin oturması, vefatından sonra,
- b- Cafer bin Mehmed ve Ümmühânî Hatun bint-i Musa'nın eşit bir şekilde oturmasına,
- c- Onlardan sonra nesilden nesile çocuklarının oturmasına, onların da nesli kesilince,

⁵⁶ ÜŞS 203/22a.

- d- Muhtaç olan âlimlerden birinin oturması, her gün üç ihlas, peygamber Efendimize 10 salavatı şerife okumasına,
- e- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin müteveli olmasına, vefat ettikten sonra Ahmed Çelebi bin Ömer Çelebi'nin müteveli olması

57- Vakfın Adı: Hacı Bedel bin İbrahim Vakfı⁵⁷

Vakfın türü: Yarı ailevî

Bânîsi/kurucusu: Hacı Bedel bin İbrahim

Bânînin mahallesi: Hayreddin Çavuş

Vakfiye Tarihi: 4 Zilhicce 1055/21 Ocak 1646

Tescil Mütevellisi: Ferferindaş oğlu Mehmed

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede dahiliyesi iki fevkânî beyt, iki sofa, altında üç bab oda, su kuyusu bahçeleri ve hariciyesi, ekmek fırını ve su kuyusu ev

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturması müteveli olması,
- b- Fırının kiraya verilmesi, hâsıl olan meblağdan günlük yedi akçe mahallede inşa etmeye çalıştığı mualimhâneyi tamamlayan muallim Efendiye verilmesine, onların her gün ikindi namazından sonra Nebe süresini okuyup vâkıfın ruhuna hediye eylemeleri
- c- Günlük üç akçe müteveliye,
- d- Günlük beş akçede evin tamiratına ve diğer giderlerine
- e- Vefat ettikten sonra nesilden nesile çocuklarının oturması ve müteveli olması, onlardan sonra sadri oğlu Mustafa'nın müteveli olmasına, ondan sonra Mustafa'nın çocuklarının olmasına, onlardan sonra Han Hatun'un çocuklarının olması, onlardan sonra kardeşi Abdi'nin olması, ondan sonra Abdi'nin çocuklarının olmasına,
- f- Medine-i münevvere vakfı mütevellisi tarafından kiraya verilip hâsıl olan meblağın Medine-i münevvere fukarasına gönderilmesi.

⁵⁷ ÜŞS 203-27b-28a.

58- Vakfın Adı: Şeyh Mahmud bin Mehmed Vakfı⁵⁸

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Tokati Şeyh Mahmud bin Mehmed

Bânînin mahallesi: Bulgurlu

Vakfiye Tarihi: 15 Zilhicce 1055\1 Şubat 1646

Tescil Mütevellisi: Mehmed Çelebi bin Hasan

Vakfın gelirleri: 300 riyâlî kuruş

Bir cild kelim-ı şerif, bir kitab-ı muhammediye, bir cild tefsir-i hakayık-ı sülemi, bir cild tefsir-i süre-i yasin-i şerif, bir cild tefsir-i veciz ve bir cild tefsir-i aynü'l-hayat ve bir cild kitab-ı mesalih ve bir cild kitab-ı insan-ı kâmil ve bir cild nasihat, bir cild müntehab te'vilat-ı fesail ve şeyh Necmüddin-i kübra hazretlerinin tasavvufa müteallık bir bilt kitab, ve bir cild tezkiratü'l-enbiya, ve bir cild kitab-ı camiü'l-fezail mea'r-resail ve bir cild şeyh --- hadis-i erbain li's-şeyh ahmed ve bir cild revnagu't-tefasir ve bir cild kitab-ı aziz-i nesefi ve bir cild kitabü'l-kusûs mea'n-nusus li's-şeyh Muhiddin-i arabi ve bir cild kitab-ı menazili's- sairin ve bir cild lügat-ı ef'al-ı hulliyetü'l-ebrar ve bir cild ihlas-ı halisa mea'r-resail ve iki cild kamusu'l-lugat ve bir cild kitabü'l-mirakat mine'l-lugat ve bir cild lügat-ı ef'al ve bir cild tefsir-i kenzü'd- dekayık ve bir cild şerh-i akait ve bir cild şerh-i mecmai'l-bahreyn ve bir cild kitabü'l-müfti mine'l-usûl ve bir cild kitab min ilmi'l-meal ve bir cild resail-i semsiyye mine'l-müteallık ve bir cild kitab-ı ilm-i şerayi ve bir cild kitab-ı metnü'l-feraiz mea şerhihi ve bir cild kitab-ı sebiyyat ve bir cild gülistan ve bir cild kitab-ı sofiveyeye müteallık resail ve tasavvuftan ve bir cild kitab-ı farisi Yine tasavvuftan tasavvuftan bir cild kitab-ı --- ve bir cild kitab-ı menazil-i arifin ve bir cild risaletü'- --- ve bir cild kitab-ı tecdid fi kelimetü't-tevhit ve bir cild ravzanatü'l-ahbar mea'l-ahadis ve bir cil kitab-ı şerh-i esami'l-hüsna mea - -- -resail ve bir cild kitab-ı manzume mine'l-kıssa ve bir cild --- şemsüddin fezail ibni fezail ve eflaka müteallık bir cild kitab-ı molla zade ve bir cild - -- resail-i gavsıye ve tedbirat-ı ilahiye ve bir cild kitab-ı Yusuf Züleyha-i

⁵⁸ ÜŞS 203/39b-40ab.

muhammedi ve bir cild kitab-ı hadis-i ---fuzuli ve bir cild hasr-ı şerif ve bir cild mecmuatü'r-resail li'ş-şeyhullah ve cild-i sani mine'l- ızah

Vâkıfın Şartları

- a- Müteveli tarafından meblağı mezbur onu on bir hesabı (%10) kâra verilmesi, hâsıl olan gelirden,
- b- Günlük beş akçesi mahalle de olan Davud Paşa Camii'nde beş vakitte vaaz nasihat eden hatibe verilmesi,
- c- Günlük bir akçe müteveli olana verilmesine,
- d- Günlük yarım akçe vakfın katibine,
- e- Günlük yarım akçe cabi olanlara,
- f- İki vukiye bir balmumu alınıp Şeyh müşarünileyhin (Aziz Mahmud Hüdayi) caminde vâkıfın koyduğu şamdanda yakılması,
- g- Hayatta olduğu müddetçe cami-i şerifte kendisinin vaazı yapmasını, vefatından sonra, şeyh müşarünileyhin hazretlerinin hulafasından yahut tarikat-ı selamiyye münselik olan fukaradan ilim ile amel bir şeyh eda edip eğer tarik-i mezburde müstahak bulunmazsa el-Hâc Bayram Veli tarikatından vaaz ve nasihate kadir bir kişi eda eyleye, eğer bu tarikattan da bir kimse bulunmaz ise Tarik-i Halvetiye'den vaaz ve nasihate kadir bir kişi eda eyleye, eğer bu tarikattan da bir kimse bulunmaz ise meşayihden bir kimse edip vazife-i merkumeye mutasarrıf ola, her vaazdan sonra vâkıfa dua etmeleri
- h- Vakfın tevleyeti hayatta oldukça Mahmud Çelebi, vefatından sonra şeyh müşarün ileyhin camisinin müezzinlerinden aslahına meşruta olması,
- i- Vakfın nazır yaşadığı sürece vâkıfın kendisi olması
- j- Zamanın geçmesi ile şartların yerine getirilemez ise hâsıl olan meblağın sürre alayı ile Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesine,
- k- Birçok eser var ki onları hayatta olduğu müddetçe kendisinin okuyup istifade etmesine, vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının okumasına, istifade etmesi, onların vefatından sonra Türbe-i Şerife'de Müezzin Mehmed Çelebi hafız-ı kütüb olup, talebe ve müderrisine mudili rehn-i kavi ile verilip bila rehinsiz verilmeyip mahruse-i merkumeden hariç mudabil kasabat ve kuraya verilmeyip ve hafız-ı kütüb olana nukudu merkume

murbahasından fuzala-i galleden her sene 200 nakdi akçe verilip dahi fazla kalırsa

- l- Şeyh Efendinin mutfağına verilip fakir fukara doyurulmasına,
- m- Mehmed Çelebi vefat ettikten sonra Şeyh Efendi'nin Cami-i şerifinin müezzinlerinin aslahı hafız-ı kütüb olup, şartları yerine getire
- n- Vakfı mezburun nezareti dahi vefatından sonra şeyh müşarün ileyhın tarikatına mensup fukaradan biri hasbi nazır olması

59- Vakfın Adı: Mahmud Ağa ibn el-Merhum Mehmed Hafız Vakfı⁵⁹

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Mahmud Ağa ibn el-Merhum Mehmed Hafız

Bânînin mahallesi: Bulgurlu

Vakfiye Tarihi: 29 Muharrem 1056/17 Mart 1646

Tescil Mütevellisi: Ahmed el-Müderriş

Vakfın gelirleri: Bir içerde bir dışarda bulunan evi, içerde yedi oda, sofa, kenef, kiler, hamam, meyveli ağaçlar, su kuyu, dışardaki evde altı oda sofa, bir kenefi müstemil ev

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturmasına,
- b- Vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının oturmasına, onların nesli sona ererse,
- c- Medine-i münevvere vakfı mütevellisi tarafından kiraya verilip hâsıl olan meblağın her yıl Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesi,

60- Vakfın Adı: el-Hâc Musa bin Mustafa Vakfı⁶⁰

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: el-Hâc Musa bin Mustafa

Bânînin mahallesi: Mehmed Paşa

Vakfiye Tarihi: 17 Muharrem 1057/22 Şubat 1647

⁵⁹ ÜŞS 203/44b-45a.

⁶⁰ ÜŞS 204/21a.

Tescil Mütevellisi: el-Hâc Ahmed Efendi bin Mehmed

Vakfın gelirleri: 1000 akçe

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur müteveli tarafından onu on bir kuruş (%10) hesabı ile kâra verilmesi, elde edilen gelir,
- b- Vâkıfın Üsküdar'da Mehmed Paşa Mahallesi'nde evinin bulunduğu mahalle avarızına verilmesi,

61- Vakfın Adı: Marziye bint-i Abdullah Vakfı⁶¹

Vakfın türü: Yarı ailevî

Bânîsi/kurucusu: Marziye bint-i Abdullah

Bânînin mahallesi: Ahmed Çelebi

Vakfiye Tarihi: 14 Safer 1055/11 Nisan 1645

Tescil Mütevellisi: Mustafa Dede bin Ahmed

Vakfın gelirleri: 120 riyâlî kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur müteveli tarafından senede onu on bir kuruş (%10) hesabı ile kâra verilmesi, elde edilen gelir ile,
- b- Kendisinin tasarrufta bulunmasına, vefatından sonra,
- c- eş-Şeyh Mahmud Efendi dergâhına bağlı fukaradan ehli kuran bir kimseye her sene beş kuruş verilip, o da iki günde bir cüz okuyup iki ayda bir hatim edip vâkıfenin ruhuna hediye eylemesi,
- d- Yine aynı dergâhtan bir fakire dört kuruş verilmesi, onun da günlük 300 kelime-i tevhit, 10 salavat-ı şerife, üç ihlas-ı şerif okuyup vâkıfenin ruhuna hediye eylemesine,
- e- Her sene üç kuruşta vakıfta müteveli kâtip, nâzır ve cabi olanlara verilmesi, onlar kendi aralarında eşit olarak paylaşmaları
- f- Müşarünileyhin vakfında müteveli kâtip, nâzır ve cabi olanlara bu vakıfta da görevli olmaları.

⁶¹ ÜŞS 204/ 29ab.

62- Vakfın Adı: Mümine Hatun bint-i Mustafa Vakfı⁶²**Vakfın türü:** Yarı ailevî**Bânîsi/kurucusu:** Mümine Hatun bint-i Mustafa**Bânînin mahallesi:** Hacı Hatun**Vakfiye Tarihi:** 18 Rebiyülahir 1057 /23 Mayıs 1647**Tescil Mütevellisi:** Mehmed Çelebi bin İbrahim**Vakfın gelirleri:** 1000 akçe**Vâkıfın Şartları**

- a- Meblağı mezbur mütevellî tarafından senede onu on bir kuruş (%10) hesabı ile kâra verilmesi, elde edilen gelir ile,
- b- Günlük bir akçenin sâlih bir kimseye verilmesine, bunun karşılığında her gün üç ihlası şerif, 500 tevhit, 1000 salavatı şerife okuması,
- c- Bunları mütevellinin okuması, mütevellîye senelik 40 akçe verilmesine,
- d- Mütevellî hayatta olduğu müddetçe bu vazifeyi kendisi yapmasına, vefatından sonra Şeyh Mahmud Efendinin yolundan giden birinin yapmasına,
- e- Şartlar yerine getirilmez ise hâsıl olan meblağın mutlak olarak Müslümanların fakirlerine sarf edilmesi,

63- Vakfın Adı: Ruhi Hatun bint-i Yusuf Vakfı⁶³**Vakfın türü:** Hayrî**Bânîsi/kurucusu:** Ruhi Hatun bint-i Yusuf**Bânînin mahallesi:** Süleymaniye**Vakfiye Tarihi:** 12 Cemaziyülevvel 1057/15 Haziran 1647**Tescil Mütevellisi:** el-Hâc Mahmud Dede bin Mehmed**Vakfın gelirleri:** 240 riyâlî kuruş**Vâkıfın Şartları**

- a- Meblağı mezbur mütevellî tarafından senede onu on bir kuruş (%10) hesabı ile kâra verilmesi, elde edilen gelir ile,

⁶² ÜŞS 204/50ab.⁶³ ÜŞS 204/59ab.

- b- eş-Şeyh Mahmud Efendi dergahına bağlı fukaradan iki kişinin Şeyh Efendinin dergahında öğle namazından sonra her gün Kuran Kerim birer cüz okuyup, birinin sevabını vâkıfenin ruhuna hediye eylemeleri, onların her birerlerine senede dokuz kuruş verilmesi,
- c- Müşarünileyhin vakfında müteveli kâtip, nâzır ve cabi olanlara bu vakıfta da görevli olmaları, bunlara senelik altı kuruş vazife verilip aralarında paylaşmaları,
- d- Şart yerine getirilmezse mutlak olarak Müslümanların fakirlerine sarf olunmasına,

64- Vakfın Adı: Ahmed Beşe bin Abdullah Vakfı⁶⁴

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Ahmed Beşe bin Abdullah

Bânînin mahallesi: Karabaş

Vakfiye Tarihi: 21 Şaban 1057/21 Eylül 1647

Tescil Mütevellisi: Mehmed Beşe bin Ali

Vakfın gelirleri: 5.000 akçe

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur 1000'i 150 akçe (%15) hesabı ile kâra verilmesi, elde edilen gelirden,
- b- Şeyh Mahmud Efendi erbabından fakir bir kişiye senelik 450 akçe verilmesi, onun da her Ramazan ayında üç hatim yapıp sevabını vâkıfın ve Resulullah Efendimizin ruhuna hediye eylemesi,
- c- Müteveliye senede 300 akçe verilmesi,

65- Vakfın Adı: Şeyh Mahmud ibn Mehmed Vakfı⁶⁵

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Şeyh Mahmud ibn Mehmed

Bânînin mahallesi: Bulgurlu

⁶⁴ ÜŞS 205/12a.

⁶⁵ ÜŞS 205/22ab.

Vakfiye Tarihi: 13 Şevval 1057/11 Kasım 1647

Tescil Mütevellisi:

Vakfın gelirleri: Bahçe ve 20 riyali kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- Bahçenin kiraya verilmesi, hâsıl olan meblağdan şeyh müşarünileyhin mescidinde müezzin olana verilmesine,
- b- Onun da günlük beş vakit namazdan sonra cemaatle beraber on bir adet salavat-ı şerife getirmesine, sevabını Resulullah Efendimizin ve vâkıfın ruhuna hediye eylenmesine,
- c- Yine 20 riyâli kuruş müteveli tarafından kâra verilmesi, elde edilen gelirden,
- d- Müteveliye 10 akçe verilmesine,
- e- Şeyh Mahmud Efendi erbabından fakir iki kişi her gün bir cüz okutulmasına ve Resulullah Efendimizin ruhuna hediye edilmesi, günlük ikişer akçe verilmesine,
- f- Hayatta olduğu müddetçe mütevelliliği kendisinin yapması, vefatından sonra Şeyh Mahmud Efendinin tarikatine bağlı olan bir erkeğin müteveli olmasına,

66- Vakfın Adı: İsmail bin Abdullah Vakfı⁶⁶

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: İsmail bin Abdullah

Bânînin mahallesi: Sinan Paşa

Vakfiye Tarihi: 2 Zilkade 1057/29 Kasım 1647

Tescil Mütevellisi: el-Hâc Mahmud bin Mustafa

Vakfın gelirleri: 1000 akçe

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur müteveli tarafından onu on bir buçuk (%15) hesabı ile kâra verilmesi, elde edilen gelirden,

⁶⁶ ÜŞS 205/26b.

- b- Bir senede hâsıl olan 150 akçenin mahalle ahalisinin avarız ihtiyaçlarına harcanması,
- c- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin müteveli olmasına, vefatından sonra mahalle avarızına kim müteveli olursa onun olması.

67- Vakfın Adı: Rikâbe bint-i Abdullah Vakfı⁶⁷

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Rikâbe bint-i Abdullah

Bânînin mahallesi: Sinan Paşa

Vakfiye Tarihi: 2 Zilkade 1057 /29 Kasım 1647

Tescil Mütevellisi: el-Hâc Mahmud bin Mustafa

Vakfın gelirleri: 1000 akçe

Vâkıfın Şartları

- d- Meblağı mezbur müteveli tarafından onu on bir buçuk (%15) hesabı ile kâra verilmesi, elde edilen gelirden,
- e- Bir senede hâsıl olan 150 akçenin mahalle ahalisinin avarız ihtiyaçlarına harcanması,
- f- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin müteveli olmasına, vefatından sonra mahalle avarızına kim müteveli olursa onun olması.

68- Vakfın Adı: Fâtıma Hatun bint-i Sefer Vakfı⁶⁸

Vakfın türü: Yarı ailevî

Bânîsi/kurucusu: Fâtıma Hatun bint-i Sefer

Bânînin mahallesi: Valide Sultan

Vakfiye Tarihi: 3 Zilhicce 1057/30 Aralık 1647

Tescil Mütevellisi: Ahmed Beşe bin Mehmed

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede tahtânî iki beyt, su kuyusu ve kenefi olan ev

Vâkıfın Şartları

⁶⁷ ÜŞS 205/27a.

⁶⁸ ÜŞS 205/37a.

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturması veya kiraya verip tasarrufunun kendisinde olmasına,
- b- Vefatından sonra zevci Mehmed Beşe'nin oturması veya kiraya verip tasarrufta bulunmasına
- c- Onun vefatından sonra oğlu İsa'nın ve kızı Sadıka'nın eşit olarak oturmasına, onların vefatından sonra çocuklarının nesilden nesile tasarruf etmeleri, onların nesilleri sona ererse,
- d- Evde oturanların günlük bir Fatiha üç ihlas okuyup sevabını vâkıfenin ruhuna hediye eylemelerine, tamire ihtiyaç olursa kendi mallarından karşılamalarına,
- e- Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesine,

69- Vakfın Adı: Abdurrahman bin Mehmed Vakfı⁶⁹

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Abdurrahman bin Mehmed

Bânînin mahallesi: Çengel Köy

Vakfiye Tarihi: 25 Zilhicce 1057/21 Ocak 1648

Tescil Mütevellisi:

Vakfın gelirleri: 6000 akçe

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur 1000'i 150 akçe (%15) hesabı üzere müteveli tarafından kâra verilmesi, elde edilen gelirden,
- b- Adı geçen köyün mescidinin imamına günlük iki akçe verilmesi, senede üç hatim okunması ve sevabının vâkıfın ruhuna hediye eylenmesi.

70- Vakfın Adı: Âfitâb Hatun bint-i Abdullah Vakfı⁷⁰

Vakfın türü: Yarı ailevî

Bânîsi/kurucusu: Afitâb Hatun bint-i Abdullah

Bânînin mahallesi: Hamza Fakih

⁶⁹ ÜŞS 205/37b.

⁷⁰ ÜŞS 205/53ab.

Vakfiye Tarihi: 10 Muharrem 1058/5 Şubat 1648

Tescil Mütevellisi: el-Hâc Yusuf bin Abdullah

Vakfın gelirleri: 300 riyali kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur müteveli tarafında onu on bir akçe (%15) hesabı üzerine, kâra verilmesi, elde edile gelirden,
- b- Günlük iki akçe mütevelliyeye verilmesi
- c- Senelik 10 akçe vakfın nâzırına verilmesine,
- d- Her sene 70 akçelik bal mumu alıp, biri mahalle mescidinin mihrabına diğeri ise Hüsrev Ağa mescidi mihrabında yakılması
- e- Kalan geliri hayatta oldukça kendisinin tasarruf etmesi, vefat ettikten sonra Hamza Fakih Mescidi imamı ile Hüsrev Ağa mescidinde müezzin olanlar her gün mülk süresini okuyup vâkıfenin ruhuna hediye eylemeleri ve onlara günlük ikişer akçe verilmesi,
- f- Vakfın tevliyeti hayatta olduğu müddetçe zevci el-Hâc Yusuf bin Abdullah'ın müteveli olmasına, vefatından sonra mahkemenin naspettiği kişinin yapmasına, nâzırlığı Hüsrev Ağa mescidi müezzininin yapmasına,
- g- Masarifi mezbureye sarf mümkün olmazsa galle-i vakfi mezbure Medine-i Münevvere fukarasına sarf olunması

71- Vakfın Adı: Meryem Hatun bint-i Ali Vakfı⁷¹

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Meryem Hatun bint-i Ali

Bânînin mahallesi: Debbağlar

Vakfiye Tarihi: 3 Safer 1058/28 Şubat 1648

Tescil Mütevellisi: Mustafa Bey bin Memât

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede şahnişinli⁷² ve bir şahnişinsiz iki fevkânî oda cüneynesi ve altlarında ahır ve su kuyusu olan ev

Vâkıfın Şartları

⁷¹ ÜŞS 205/61b.

⁷² Odaların sokak ve bahçeye bakan cephelerinde dışarıya doğru çıkan, üç tarafı pencereli küçük bir cumba şeklindeki çıkma, şahniş

- a- Hayatta olduğu müddetçe evi kendisinin oturması,
- b- Vefatından sonra şahnişinli odada zevcesi Osman'ın öz oğlu Mehmed'in oturması, evin sofası ile şahnişinsiz odada Aişe hatun oturması, su kuyusunu ve ahırları eşit olarak kullanmaları
- c- Aişe Hatun ve Mehmed'in hangisi vefat ederse hisseleri evlatlarına kalması, evladının nesli kesilenin evladı olana kalması, evlatların nesli sona ererse,
- d- Ev kiraya verilip elde edilen gelir her sene sürre emini ile Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesi

72- Vakfın Adı: Ayşe Hatun bint-i Hürrem Vakfı⁷³

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Ayşe Hatun bint-i Hürrem

Bânînin mahallesi: Hacı Hatun

Vakfiye Tarihi: 19 Ramazan 1058/7 Ekim 1648

Tescil Mütevellisi: Ebubekir Ağa ibn Arslan Ağa

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede birbirine muttasıl yeni inşa ettiği dokuz bab oda

Vâkıfın Şartları

- a- Müteveli tarafından altı oda peşin 31'er akçeye, üç oda da peşin 35'er akçeye kiraya verilmesi,
- b- Elde edilen gelirden meblağdan Kur'an-ı Kerimi iyi okuyan iki kişiye günlük ikişer akçe verilip, onların da her gün öğle namazından sonra Merhum Nalçacı Şeyh Halil Efendi mescidinde Kur'an-ı Kerim okuyup biri sevabını vâkıfenin, diğeri sevabını vâkıfenin annesine hediye eylemesi,
- c- Günlük üçer akçeden senelik 1080 akçesini tutiyan⁷⁴ marazı dedikleri göz üvitinin icrası satın alınıp, istimali sâlih olunduktan sonra zikr olunan tutiyanı göz ağrısına müptela olan kimesnelere verilip ücret alınmaya,

⁷³ ÜŞS 205-25b-26a.

⁷⁴ Sürme taşının göze sürülen tozu, tutya

- d- Günlük bir akçe müteveli olanlara verilmesi, hayatta olduğu müddetçe müteveli Arslan Ağa olması, vefat ettikten sonra nesilden nesile çocuklarının olması,
- e- Adı geçen odalardan üçünün kirasından ayda beşer akçe fazlası senede 180 akçe eder ki bu mahallede vaki olan su kuyusunun ihtiyacı oldukça sarf olunması,
- f- Bir kimse odabaşı olup kiracılardan aylık kiralari toplayıp müteveliye vermesi, odalardan birinin kirası olan 30 akçe hizmeti mukabelesinde verile, eğer kendi oda sakin olursa kira ücreti alınmaya,
- g- Kiraya verilen odalardan elde edilen gelir 10.000 akçe oldukça, müteveli onu on bir akçe hesabı üzere kâra vermesi,
- h- Elde edilen gelirden kuranı iyi okuyan bir kimseye günlük iki akçe verilip, adı geçen mescitte bir cüz okuyup sevabını Resulullah'ın ruhuna hediye eyleye,
- i- Her 10.000 akçe ziyade olunduk da birer cüz konulup iki akçe vazife verilmesi,
- j- Odaların tamirati gerektiğinde vakfin parasından tadilat edilmesi,

73- Vakfın Adı: Zenâne bint-i Abdullah Vakfı⁷⁵

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Zenâne bint-i Abdullah

Bânînin mahallesi: Torbalı

Vakfiye Tarihi: 13 Ramazan 1058/1 Ekim 1648

Tescil Mütevellisi: Halil Çelebi bin Ahmed

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede bir fevkânî bir tahtânî beyt, sofa su kuyusu ve cüneyne olan ev

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturmasına, vefat ettikten sonra Çâr mülâsakım olan Divâne Hatun'un oturmasına, onun vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının oturmasına, onların nesli sona ererse

⁷⁵ ÜŞS 206/26b.

- b- Mahalle mescidinde kim müezzin olursa onun oturmasına, günlük üç ihlası şerif okuyup sevabını Hazreti Resulullah Efendimizin ruhlarına hediye eylemelerine.

74- Vakfın Adı: Arslan Ağa bin Kurt Vakfı⁷⁶

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Valide sultan kethüdası Arslan Ağa bin Kurt

Bânînin mahallesi: Merhum İbrahim Paşa

Vakfiye Tarihi: 15 Şaban 1058/4 Eylül 1648

Tescil Mütevellisi: Musalli Bey bin Abdullah

Vakfın gelirleri: Üsküdar'da Hacı Hatun Mahallesinde, birbirine bitişik fevkânî ve tahtânî 19 oda, Seydişehir'de birbirine bitişik 48 odalı tüccar hanı

Vâkıfın Şartları

- a- Hâce Hatun Mahallesi'nde birbirine bitişik 19 adet odanın kiraya verilmesine,
- b- Hâsıl olan meblağdan, Nalçacı Şeyh mescidinde her gün vakt-i zuhurda Kur'an-ı Kerim'den 11 cüz okunmasına, merhum Behram Ağa'nın, vâkıfın ve akrabalarının ve dört büyük halifenin, ruhlarına hediye olunmasına, her cüz için ikişer akçe verilmesi,
- c- Nalçacı Şeyhinin halifesi kim olursa bu vakfın nâzırı olması, bunun karşılığında günlük bir akçe verilmesine,
- d- Mescidi mezburda kim imam olursa bir cüz onun, bir cüzde müezzin olanın okumasına, geri kalan cüzlerin müteveli tarafından layık olanlara okutulmasına,
- e- Günlük bir akçe mescidin kayyumu olanlara verilip, her vakit namazının arkasından bir Fatiha üç ihlası şerif ve yedi salavatı şerife okuyup Resulullah Efendimizin ruhuna hediye eylemesi,
- f- Günlük bir akçe mescidin aydınlanması için şem-i asel alınıp sarf olması,

⁷⁶ ÜŞS 206/32b-33a.

- g- Mahallede yaptırdığı çeşmenin su yolu ve tamiratına günlük üç akçe ki senelik 1080 akçe olup gerektikçe sarf edilmesi, gerekmediği zaman kâra verilmesi,
- h- Günlük üç akçe mütevelliyeye verilmesi, hayatta olduğu müddetçe mütevellî kendisinin olması, vefatından sonra erşed evladına
- i- Bekir Beşe hayatta oldukça cabi olması, cibayet hizmeti karşılığında kapı üzerinde olan bir odaya mutasarrıf olması,
- j- Baki kalan 18 odanın altısı ikişer akçeye, 12'si bir buçuk akçeye kiraya verilip, toplam günde 30 akçe olup belirtilen şartlar üzere sarf edilmesi,
- k- Eyâlet-i Karaman'da Seydişehir'de birbirine bitişik 48 odalı tüccar hanı ve yine beş vakit namaz kılınması için Mescid-i şerif vakfetmesi
- l- Han mütevellî tarafından günün rayicine göre kiraya vermesi ve elde edilen gelirden,
- m- Mescidi Şerifte uygun bir kimsenin imam olması, beş vakit namazı cemaatle eda eyleyip mukabelesinde günlük dört akçe verilmesi,
- n- Mescit imamı her gün sabah namazını eda ettikten sonra Yasin'i şerif, öğle namazını eda ettikten sonra Amenerrasûlü ayeti kerimesini, ikindi namazını eda ettikten sonra Amme süresinin, akşam namazını eda ettikten sonra mülk süresini okuyup sevabını vâkıfın ruhuna hediye eylemesi, karşılığında dört akçe verilmesi,
- o- Yine mescidin imamı Ku'ran-ı Kerim'den bir cüz okuması karşılığında iki akçe verilmesi ve sevabını vâkıfın ve validesinin ruhuna hediye etmesi,
- p- Sesi güzel birinin müezzin olup her namazda ezan ve kamet etmesi günlük dört akçe verilmesi,
- q- Yine müezzin bir cüz okuyup karşılığında iki verilmesi,
- r- Yine müezzin olan mescitte kayyum ve ferraş olup hizmeti karşılığı iki akçe verilmesi,
- s- Mescidi mezburun aydınlatılmasında han ücretinden günlük bir akçe verilip mum alınıp yakılması, mescidin hasır ve چراغına yıllık 100 akçe harcanması,
- t- Hanı mezburun odalarına ve su yollarına yine kasaba-i mezbure Bağasacılar sukunda bina eylediği çeşmelerin su yoluna ve hanı mezburun tamire

- muhtaç olan yerleri tamir olunmak için günlük dört akçe ki senede 1440 akçe olur tamire sarf oluna, tamir gerektirmeyen senede meblağı mezbur kâra verilmesi, tamir gerektikçe sarf olunması,
- u- Odaların üstündeki karı kürüyüp, süpürüp taş loğ ile yoğlayıp, tımar edeler, hizmeti karşılığı günlük bir buçuk akçe olup senelik 540 akçe sarf oluna,
 - v- Vakfı mezburun mütevellisi günlük akçe olup Muslu Beg bin Abdullah hayatta oldukça mutasarrıf ola,
 - w- Hala han 10.000 akçeye kiraya verilip ecza, vazifeliler ve sair masarif 10.000 akçeden dağıtılıp, han bundan sonra mahalli revaç ve itibar olup, ziyade kiraya verilip, vâkıfın adı geçen kasabada inşa ettiği Sofıyan Camii'nin imam ve müezzine birer cüz-i şerif verilip her cüz için ikişer akçe verile, sevabını vâkıfın ve validesinin ruhuna hediye etmesi,
 - x- Muslu Beg'den sonra kasabadan İmamzade Abdullah Efendi müteveli olsun Abdullah Efendi'den sonra rey-i hakimü'l vakfa müteveli ola
 - y- Vakfın nazırı evladının aslah ve erşedi meşruta olup Hüseyin nazır ola, evladının nesli kesilirse mescidin imama ve müezzini vakfa hasbi nazır olmaları
 - z- Hanın kiracı her gece malından hanı aydınlatması,

75- Vakfın Adı: İsmihan Hatun bint-i Abdullah Vakfı⁷⁷

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: İsmihan Hatun bint-i Abdullah

Bânînin mahallesi: Gülfem

Vakfiye Tarihi: 24 Zilhicce 1058\9 Ocak 1649

Tescil Mütevellisi: kardeşi Mehmed Efendi bin Ahmed

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede üç bab fevkânî beyt ve önünde iki sofa ve dehliz tahtında ahşaptan masnûğ (sanatla yapılmış) bir bab tahta ambarı, su kuyusu, meyveli ve meyvesiz ağaçlar ile çevrili kenefi olan ev

Vâkıfın Şartları

⁷⁷ ÜŞS 206/51ab.

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturmasına, vakfın değiştirilmemesi ve bozulmaması hususunda tasarruf sahibi olmasına,
- b- Vefat ettikten sonra utekasının oturmasına, onlardan sonra nesilden nesile çocuklarının oturması, onların nesli sona ererse,
- c- Mütevelli tarafından ecir misil ile kiraya verilip her sene hâsıl olan meblağın sürre ile Medine-i münevvere fukaralara gönderilmesi,
- d- Selman ağa sokağında bir adet haddad dükkanını günlük üç akçe kirasından yıllık 1.088 kiraya verilmesi, tamirine sarf olunması.

76- Vakfın Adı: Şemse Hatun bint-i Abdullah Vakfı⁷⁸

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Şemse Hatun bint-i Abdullah

Bânînin mahallesi: Hayreddin Çavuş

Vakfiye Tarihi: 23 Zilhicce 1058\8 Ocak 1649

Tescil Mütevellisi: Hüseyin bin İskender

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede bir çatma tahtânî beyt, cenubiye eşcarı müsmire ve gayri müsmire, kenefi olan bağ

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturmasına, vefat ettikten sonra,
- b- Oğlu Ahmed bin Hüseyin'in oturmasına, onun vefatından sonra kardeşi Havva Hatun'un oturmasına, onlardan sonra nesilden nesile çocuklarının oturmasına, onların nesli sona ererse,
- c- Adı geçen mahallede merhum Çakırcı Hasan Paşa Camii'nde kim imam olursa onun oturması, imamın her gün Nebe süresini okuyup vâkıfenin ruhuna hediye eylemesine.

77- Vakfın Adı: Ali Bey bin Hasan Vakfı⁷⁹

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Ali Beg bin Hasan

⁷⁸ ÜŞS 206/52b.

⁷⁹ ÜŞS 206/67b.

Bânînin mahallesi: Sinan Paşa

Vakfiye Tarihi: 24 Safer 1059/9 Mart 1649

Tescil Mütevellisi: Ali Efendi bin Ramazan

Vakfın gelirleri: 3000 akçe

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur müteveli tarafından onu on bir buçuk akçe (%15) hesabı kâra verilmesi, elde edilen gelirden,
- b- 400 akçe müteveli Ali Efendi'ye verilip, o da ile güvenilir kimselere verilmesine, işletilip kâr elde edilmesine, mahalledeki camide her gece yatsı namazından önce üç ihlas okuyup sevabını vâkıfın ruhuna hediye eylenmesi,
- c- Vefatından sonra kim adı geçen camiye imam olursa geliri tasarruf etmesi,

78- Vakfın Adı: Şükrüllah Dede bin el-Hâc Yunus Vakfı⁸⁰

Vakfın türü: Yarı ailevî

Bânîsi/kurucusu: Şükrüllah Dede bin el-Hâc Yunus

Bânînin mahallesi: Şeyh Mahmud Efendi

Vakfiye Tarihi: 28 Ramazan 1058/16 Ekim 1648

Tescil Mütevellisi: Câdup Dede bin Süleyman

Vakfın gelirleri: 350 riyâlî kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur müteveli tarafından onu on bir akçe (%10) hesabı ile kâra verilmesi, elde edilen gelirden,
- b- Senede 2.800 akçeni Şeyh Mahmud Efendi'nin cami-i şerifine, her gün üç cüz okunmasına,
- c- Kalan geliri mütevellinin tasarrufta bulunması, hayatta olduğu müddetçe müteveli vâkıfın kendisi olması,

⁸⁰ ÜŞS 207/4ab.

79- Vakfın Adı: Mehmed Ağa bin İsmail Vakfı⁸¹

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Mehmed Ağa bin İsmail

Bânînin mahallesi: Kefçe

Vakfiye Tarihi: 2 Rebiyülahir 1059/15 Nisan 1649

Tescil Mütevellisi: Hâfız Receb Çelebi bin el-Hâc Mustafa

Vakfın gelirleri: 200 altın

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur mütevellî tarafından onu on bir akçe (%10) hesabı ile kâra verilmesi, elde edilen 3200 akçeden,
- b- Senede 1800 akçesinin, Selman Ağa mahallesinde Şeyh Mustafa Efendi'nin yeni bina eylediği zaviyede imam ve şeyh olan Mustafa Efendi'ye verilmesi, onun da her gün sabah namazından sonra Yasin süresi, öğle namazından sonra amenerrasûlû, ikindi namazından sonra Nebe süresini, yatsı namazından sonra mülk süresini okumasına, Fatiha-i şerife ile vâkıfın ve yakınlarının ruhuna hediye eylesine,
- c- Mustafa Efendi vefat ettikten sonra zaviyede kim imam ve şeyh olursa meblağı onun alması ve aynılarını okuması,
- d- Senede 360 akçe müezzin olana verilmesi, onun da her vakit üç ihlas okuyarak sevabını vâkıfın ruhuna hediye eylesine,
- e- Geriye kalan 1.040 akçesini mütevellîye hizmeti mukabelesinde verilmesi ve onun tasarrufunda olmasına, mütevellinin vefatından hâkim tarafından seçilmesi,
- f- Şeyh Mustafa Efendi vakfa hasbi nazır olması,

80- Vakfın Adı: Ruhi Hatun bint-i Yusuf Vakfı⁸²

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Ruhi Hatun bint-i Yusuf

Bânînin mahallesi:

⁸¹ ÜŞS 208/5b-6a.

⁸² ÜŞS 208/10b.

Vakfiye Tarihi: 16 Rebiyülahır1059/29 Nisan 1649

Tescil Mütevellisi: el-Hâc Osman Dede bin Davud

Vakfın gelirleri: 240 tam altın

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur mütevellî tarafından onu on bir akçe (%10) hesabı ile kâra verilmesi, elde edilen 24 kuruşu,
- b- Senede dokuz kuruşunu Şeyh Mahmud Efendi fukarasından iki kişiye verilmesine, bunun karşılığında Şeyh Efendi'nin türbesinde her gün sabah namazından sonra bir cüz okumalarına ve sevabını vâkıfenin ruhuna hediye eylemelerine,
- c- Altı kuruşunu mütevellî, kâtip ve cabi eşit şekilde tasarruf eylemeleri,
- d- Hemşiresi (kız kardeşi) Nâzıra Hatun vakfa hasbi nâzıra olması,
- e- Mütevellinin vefatından sonra Şeyh Mahmud Efendi'nin evkafında kim mütevellî ise onun mütevellî olması,

81- Vakfın Adı: Pîri Çelebi bin Osman vakfı⁸³

Vakfın türü: Yarı ailevî

Bânîsi/kurucusu: Pîri Çelebi bin Osman

Bânînin mahallesi: Hacı Sümbül

Vakfiye Tarihi: 26 Rebiyülahır1059/9 Mayıs 1649

Tescil Mütevellisi: Ahmed Ağa bin Mustafa

Vakfın gelirleri: Üç bab fevkânî, iki bab tahtânî, bir tahtaboş, cundiye su kuyusu ve kenefî olan ev

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturması, vefat ettikten sonra nesilden nesile çocuklarının oturması, onların nesli sona ererse,
- b- Şeyh Mahmud Efendinin câmi-i şerifinde vakfının mütevellisi, mütevellî olması,

⁸³ ÜŞS 208/12b.

- c- Mütevellî evi kiraya verip hâsıl olan meblağı mezbur camide imam olana vere, o da her gün sabah namazından sonra bir Yasin okuyup vâkıfın ruhuna hediye eylemesi,
- d- Evin tamire ihtiyacı olursa oturanların tamir ettirmeleri,
- e- Mütevellîye vazife olarak günlük bir akçe, senede 360 akçe verilmesi.

82- Vakfın Adı: Ümmügülsüm bint-i Abdullah Vakfı⁸⁴

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Ümmügülsüm bint-i Abdullah

Bânînin mahallesi: Görde?

Vakfiye Tarihi: 22 Rebiyülevvel 1059/5 Nisan 1649

Tescil Mütevellisi: Mahmud Beg bin Mehmed

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede iki bab tahtânî beyt, uzunluğu 12 zira genişliği altı zira olan bahçeli ev,

Vâkıfın Şartları

- a- Vâkıfenin kız kardeşi Belkıs Hatun'un kızı Fâtıma Hatun bint-i Süleyman'ın oturmasına, vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının oturması, onlarından nesli ererse,
- b- Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesi,

83- Vakfın Adı: Canfedâ Hatun bint-i Abdülvehhab Vakfı⁸⁵

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Canfedâ Hatun bint-i Abdülvehhab

Bânînin mahallesi: Hacı Hatun

Vakfiye Tarihi: 9 Cemaziyelevvel 1059/21 Mayıs 1649

Tescil Mütevellisi: eş-Şeyh Abdülbâkî Efendi

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede tahtânî ve fevkanî beyt, kiler, kenef ve bahçesi olan ev

Vâkıfın Şartları

⁸⁴ ÜŞS 208/13b.

⁸⁵ ÜŞS 208/16b.

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturmasına,
- b- Vefat ettikten sonra zevci Osman'ın oturmasına, onun vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının oturması, onların nesli sona erdiği zaman,
- c- Vefatından sonra Şeyh Abdülbaki Efendinin mahallede bina eylediği câmi şerifte kim imam olursa onun oturmasına, bunun mukabelesinde her gün sabah namazından sonra bir Fatiha üç ihlas okuyup ruhunu vâkıfın ruhuna hediye eylemesine,
- d- Ev tamire ihtiyacı oldukça oturanın tamir ettirmesi,

84- Vakfın Adı: el-Hâc Hamza Dede bin Nasuh⁸⁶

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Şeyh Mahmud Efendi tarikatından, el-Hâc Hamza Dede bin Nasuh

Bânînin mahallesi:

Vakfiye Tarihi: 6 Cemaziyülahır1059/17 Haziran 1649

Tescil Mütevellisi: Mustafa Dede bin Ahmed

Vakfın gelirleri: 330 tam altın

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur müteveli tarafından onu on bir akçe (%10) hesabı ile kâra verilmesi, elde edilen 30 kuruşu,
- b- Şeyh Mahmud Efendi fukarasından iki kişiye dokuz kuruş verilmesi, bunun karşılığında onlar da günlük bir cüz okuyup sevabını vâkıfın ruhuna hediye eylemeleri,
- c- Yine bir kişiye günlük dokuz kuruş verilmesi, bunun mukabelesinde günlük 500 tevhit, altı salavatı şerife, üç ihlas ve Fatiha okuyup vâkıfın ruhuna hediye eylemesine,
- d- Şeyh Efendinin evkafına müteveli ve cabi olanların da vakfa müteveli ve cabi olup, altı kuruş verilmesi aralarında eşit olarak paylaşmaları
- e- Şeyh Efendinin evkafının nâzırı hasbi nazır olması.

⁸⁶ ÜŞS 208/20b.

85- Vakfın Adı: Hatice Hatun bint-i Oruç Vakfı⁸⁷

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Hatice Hatun bint-i Oruç

Bânînin mahallesi: Hamza Fakih

Vakfiye Tarihi: 10 Cemaziyülahır 1059/21 Haziran 1649

Tescil Mütevellisi: Ali Beg bin Mustafa

Vakfın gelirleri: Bahçe

Vâkıfın Şartları

- a- Kızı Fâtıma Hatun bint-i Ali'nin hayatta olduğu müddetçe kullanmasına, vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının kullanması, onların nesli sona ererse,
- b- Fâtıma'nın kardeşi Süleyman Çelebi ve Hayrunnisa'nın kullanmalarına, onların vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının kullanması, bunun mukabelesinde her gün sabah namazından sonra Yasin süresi okuyup sevabını vâkıfenin ruhuna hediye eylemelerine, onların nesli sona ererse,
- c- Müteveli tarafından kiraya verilip hâsıl olan meblağın Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesine,

86- Vakfın Adı: Ayşe Hatun bint-i Mustafa Vakfı⁸⁸

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Ayşe Hatun bint-i Mustafa

Bânînin mahallesi: Valide Sultan

Vakfiye Tarihi: 6 Ramazan 1059/13 Eylül 1649

Tescil Mütevellisi: İbrahim bint-i Mustafa

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede, dört bab fevkânî iki bab tahtânî beyt, su kuyusu ve kenefî olan ev

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturmasına, vefat ettikten sonra,

⁸⁷ ÜŞS 208/22b.

⁸⁸ ÜŞS 208/35b.

- b- Kardeşinin kızı Ayşe Hatun'un oturmasına, onun vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının oturmasına, onların nesli sona erince, Ömer Beşe bin Osman'ın oturması, onun vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının oturması, onların nesli sona erince,
- c- Müteveli tarafından kiraya verilip hâsıl olan meblağın Medine-i Münevvere fakir fukarasına gönderilmesine,

87- Vakfın Adı: Sâliha Hatun bint-i Behram Vakfı⁸⁹

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Sâliha Hatun bint-i Behram

Bânînin mahallesi: Kara Kadı

Vakfiye Tarihi: 8 Zilkade 1059/13 Kasım 1649

Tescil Mütevellisi: el-Hâc Hüseyin Ağa bin El-Hâc Ebu'l-vefâ

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede iki bab fevkânî, iki bab tahtânî beyt, tahtânî sofa, su kuyusu, ağaçlı bahçesi olan ev,

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturmasına,
- b- Vefat ettikten sonra mutekaları, Canfeda bint-i Abdullah, Peyman bint-i Abdullah, Badi sabah bint-i Abdullah, Serteban bint-i Abdullah'ın oturmasına, onların vefatından sonra sırası ile evlatların oturmasına, onların nesilleri kesilince,
- c- Müteveli tarafından kiraya verilip, hâsıl olan meblağdan iki akçe tamir ihtiyacı için sarf etmesi, geriye kalan meblağın Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesi,

88- Vakfın Adı: Şükrüllah Dede bin Hacı Yunus Vakfı⁹⁰

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Şükrüllah Dede bin Hacı Yunus

Bânînin mahallesi:

⁸⁹ ÜŞS 208/42 a.

⁹⁰ ÜŞS 208/43b.

Vakfiye Tarihi: 11 Zilkade 1059/16 Kasım 1649

Tescil Mütevellisi: İbrahim Efendi bin Musa

Vakfin gelirleri: 300 riyalı kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur müteveli tarafından onu on bir kuruş (%10) hesabı kâra verilmesi, elde edilen gelir,
- b- Şeyh Mahmud Efendi'nin yoluna mensup olan üç kişiye her gün beş akçe verilmesi, bunun mukabelesinde her gün bir cüz okumaları, sevabını vâkıfın ruhuna hediye etmeleri
- c- Müteveliye senede dört yüz akçe verilmesi,

89- Vakfin Adı: Ayşe bint-i Sefer Vakfı⁹¹

Vakfin türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Ayşe bint-i Sefer

Bânînin mahallesi: Gedik Paşa

Vakfiye Tarihi: 16 Zilkade 1059/21 Kasım 1649

Tescil Mütevellisi: Ali Ağa bin Abdüsselam

Vakfin gelirleri: Üç oda, meyveli ve meyvesiz ağaçlar, kenefi olan ev

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendinin kullanmasına, vefat ettikten sonra oğulları Mehmed ile Mehmed bin Yusuf'un kullanması, onların vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının kullanması, çocuklarının nesli sona ererse,
- b- Müteveli tarafından kiraya verilip hâsıl olan meblağın Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesine.

90- Vakfin Adı: Abide Hatun bint-i Abdülkâdir Vakfı⁹²

Vakfin türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Abide Hatun bint-i Abdülkâdir

⁹¹ ÜŞS 208/44b.

⁹² ÜŞS 208/58b-59a.

Bânînin mahallesi: Gülfem Hatun

Vakfiye Tarihi: 21 Muharrem 1060/24 Ocak 1650

Tescil Mütevellisi: el-Hâc Osman Dede bin Davud

Vakfın gelirleri: 320 riyâlî kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur müteveli tarafından onu on bir kuruş (%10) hesabı üzere kâra verilmesi, elde edilen gelirden,
- b- Bir kişiye günlük ikişer akçe verilmesi o da Şeyh Mahmud Efendi Cami-i şerifinde günlük 500 tevhit, 40 salavatı şerife, bir Fatiha üç ihlası şerif okuyup sevabını Resulullah Efendimizin ruhuna hediye eylesine,
- c- Yine günlük bir akçe bir kimseye verilmesine, günlük bir Fatiha, üç ihlas ve 40 salavatı şerife okuyup sevabını zevci Mustafa Efendi'nin ruhuna hediye eylesine,
- d- Yine günlük bir kuruş bir kişiye verilmesi, onun da günlük olarak bir Fatiha, üç ihlas ve 40 salavatı şerife okuyup sevabını vâkıfenin ruhuna hediye eylesine,
- e- Günlük bir akçe mütevellye, bir akçe kâtibe, bir akçe cabiye verilmesi,
- f- Müteveli kâtip hayatta oldukça kendisine vefatından sonra Şeyh Efendinin evkafının vakfın işlerinin yürütenler.

91- Vakfın Adı: Bağdatlı Hüseyin bin Mehmed Vakfı⁹³

Vakfın türü: Yarı ailevî

Bânîsi/kurucusu: Bağdatlı Hüseyin bin Mehmed

Bânînin mahallesi: Hoca Rüstem

Vakfiye Tarihi: 1 Safer 1051/12 Mayıs 1641

Tescil Mütevellisi: Hasan Bey bin Nazar

Vakfın gelirleri: 250 riyâlî kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur müteveli tarafından kâra verilmesi, elde edilen gelirden,

⁹³ ÜŞS 208/66b-67a.

- b- 10 kişiye günlük bir akçe vazife verilip, onlar Üsküdar'da Hamza Fakih Mescidinde her gün sabah namazından sonra birer cüz okumalarına ve sevabını Resulallah Efendimizin, ashabının, vâkıfın ve diğer Müslümanların ruhuna hediye eylemeleri,
- c- Cüzlerden birini mescidin imamı, birini müezzini ve diğer birini sâlih bir kimsenin okumasına,
- d- Leyle-i mutatta mescidi mezburun minaresinde vakti imsaka varınca her gece 12 kandil yakılıp, 18 vukiye varınca kifayet miktarı zeytin yağı alınması
- e- Mütevellîye senede 180 akçe verilmesi,
- f- Mescidin tamire ihtiyacı olduğunda hâsıl olan meblağdan sarf olunmasına,
- g- Mescidin mihrabının iki tarafında gece namaz kılınması için bir vukiye bal mumu alınıp yakılması,
- h- Vâkıfın aslah evledı mütevellî nesilden nesile mütevellî olması, evlatların nesli sona ererse mescidin mütevellîsi mütevellî olması,
- i- Mescidin imamı hasbi nazır olması,

92- Vakfın Adı: Sâkine Hatun bint-i Abdullah Vakfı⁹⁴

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Sâkine Hatun bint-i Abdullah

Bânînin mahallesi: Şeyh Mahmud Efendi

Vakfiye Tarihi: 11 Rebiyülahır 1060/13 Nisan 1650

Tescil Mütevellîsi: el-Hâc Osman Dede bin Davud

Vakfın gelirleri: 125 riyali kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur mütevellî tarafından onu on bir kuruş (%10) hesabı üzerine kâra verilmesi, elde edilen gelirden,
- b- 720 akçesi, Resulullah Efendimizin ruhu için her gün yedişer yüz tevhidî şerif ve yüzer salavatı şerife getirip, üç ihlas bir Fatiha okuma işini hayatta olduğu müddetçe vâkıfın kendisinin yapmasına,

⁹⁴ ÜŞS 208/84a.

- c- Vefatından sonra 720 akçe Şeyh Mahmud Efendinin müritlerinden birine verilip, mukabelesinde her gün öğle namazından sonra Şeyh Efendinin türbesinde bir cüz okuması sevabını hazreti Resulullah'a hediye eylemesi,
- d- Sene de 280 akçe mütevellîye kâtibe ve cabi olanlara verilip aralarında eşit paylaşmaları,
- e- Şeyh Mahmud Efendi'nin vakfına mütevellî, kâtip ve cabi olanlar, bu vakfa da olmaları
- f- Şayet günler geçtikçe vakıf bozulursa meblağı mezbur her sene Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesi,

93- Vakfın Adı: Rahime Hatun bint-i Mustafa Vakfı⁹⁵

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Rahime Hatun bint-i Mustafa

Bânînin mahallesi: Kefçe

Vakfiye Tarihi: 15 Rebiyülahır 1060/17 Nisan 1650

Tescil Mütevellisi: Receb Çelebi bin el-Hâc Mustafa

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede fevkânî beyt, küçük oda meyveli ve meyvesiz ağaçları ile müştemil ev, merhum Hacı Ebubekir veresesi ile ortak birbirine bitişik beş bab küçük dükkân

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu sürece evin yarısında kendisi ve dükkanların kirasından da nafakasını alması, vefatından sonra,
- b- Karındaşı Mehmed Çelebi ibn Mustafa'ya onun vefatından sonra, nesilden nesil çocuklarının kullanması, onların nesli sona ererse, utekasının kullanması, onun da nesli sona ererse,
- c- Medine-i Münevvere fakir fukarasına gönderilmesine,
- d- Ev tamire ihtiyacı olursa oturanların kendi mallarından tamir ettirmeleri

⁹⁵ ÜŞS 208/85a.

94- Vakfın Adı: Belkıs Hatun bint-i Ahmed Beg Vakfı⁹⁶

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Gazi Evrenos Paşa evladından Belkıs Hatun bint-i Ahmed Beg

Bânînin mahallesi: Valide Sultan Camii Şerif

Vakfiye Tarihi: 24 Şaban 1061/12 Ağustos 1651

Tescil Mütevellisi: Ahmed Efendi bin Muslihiddin Efendi

Vakfın gelirleri: Aynı mahallede üç bab fevkânî beyt,

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe evde kendisinin oturmasına, isterse kiraya verip hâsıl olan geliri tasarrufta bulunmasına, tevliyetinde kendisinde olmasına,
- b- Vefatından sonra evin hizmetini gören Ceyhun Hatun bint-i Abdullah'a istediği gibi kullansın ister otursun ister kiraya verip hâsıl olan meblağı tasarruf etmesi,
- c- Onun vefatında sonra vâkıfenin utekları onların vefatından sonra Ceyhun Hatun'un utekaları ve evlatları sakın olması, onların nesli kesilirse,
- d- Hanife Hatun bint-i Mustafa Beg'e evde ister kendisi otursun, isterse kiraya verip hâsıl olan geliri tasarrufta bulunsun, vefatından sonra,
- e- Canfedâ Hatun'un tasarrufunda olmasına, onun vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının tasarrufunda olmasına, onların da nesli kesilirse,
- f- Mehmed Çelebi bin Hasan Çelebi'ye, ondan sonra çocuklarının tasarruf etmesi, sonra karındaşı Hüseyin Çelebiye ve Ali Çelebiye, evlatları nesilden nesile tasarruf etmeleri, neslilleri sona ererse,
- g- Valide Sultan hazretlerinin Dârü'l-hadîsi'nde muhaddis olan efendilerin tasarrufunda olması, her biri nöbetleşe tasarruf etmeleri,
- h- Zamanla şartlar bozulursa müteveli tarafından kiraya verilip hâsıl olan meblağın Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesine
- i- Ceyhun Hatun ve çocukları hayatta oldukça onların, Hanife hatun ve çocuklarının, muhaddislerin oturmasına kimse müdahale etmemesin,

⁹⁶ ÜŞS 209/10b-11b.

- j- Evde oturanların her gün Resulullah Efendimizin ruhuna dörder Fatıha-i şerife, on ikişer ihlası şerif okuyup hediye eylemelerine, yine günlük birer Fatıha üçer ihlas okuyup vâkıfın ruhuna hediye eylemeleri,
- k- Evin tamire ihtiyacı olursa içinde oturanların kendi mallarından tamir ettirmelerine,

95- Vakfın Adı: Fâtıma Hatun bint-i İbrahim Vakfı⁹⁷

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Fâtıma Hatun bint-i İbrahim

Bânînin mahallesi: Sultan Süleyman Camii

Vakfiye Tarihi: 9 Receb 1061/28 Haziran 1651

Tescil Mütevellisi: Ali Efendi bin Ramazan

Vakfın gelirleri: 60.000 akçe

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur müteveli tarafından onu on bir (%10) akçe hesabıyla kâra verilip, elde edilen gelir,
- b- Üsküdar'da Selman Ağa Mahallesi'nde Şeyh Mustafa Efendi'nin inşa eylediği câmi-i şerifte yine adı geçen şeyhin fukarasından Kur'an-ı Kerim okumayı bilen üç kişinin her gün sabah namazından sonra birer cüz okumaları ve sevabını vâkıfenin ruhuna hediye eylemeleri, karşılığında her birine günlük ikişer akçe verilmesi
- c- Adı geçen şeyhin fukarasından bir kimse hafız-ı ecza-i şerife olup, günlük iki akçe verilmesi,
- d- Mütevellîye günlük iki akçe, kâtibe günlük iki akçe, nâzır günlük iki akçe verilmesi,
- e- Vakfın müteveli ve nazırlığı şeyh Mustafa Efendi'ye verile,
- f- Vakfın mütevellisi hayatta oldukça şeyhin mahdumu Mehmed Efendi ibn İbrahim Beşe,
- g- Ve cihet-i mezkurenin hepsi Şeyh Mustafa Efendi'nin tarık-i aliyelerinin fukrasına meşruta ola ve ciheti mezkurenin tevcihleri Şeyh Mustafa

⁹⁷ ÜŞS 209/19b-20b.

Efendi'nin görüşleri ile makud olması, Şeyh Mustafa Efendi vefat ederse camide kim şeyh ve seccadeniş olursa onların dahi rey-i münifeleri ile makud olması,

- h- Şartlar zamanla yerine getirilmez ise vakfın gelirleri fukarayı müslümine dağıtılması,

96- Vakfın Adı: Halil Ağa bin Abdülmuin Vakfı⁹⁸

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Halil Ağa bin Abdülmuin

Bânînin mahallesi: Ayasofya-yı Kebir

Vakfiye Tarihi: 25 Zilhicce 1061/9 Aralık 1651

Tescil Mütevellisi: Ali bin Abdülfettah

Vakfın gelirleri: Üsküdar'da Kadı Köyde hariciye ve dahiliyesi muhavitani müştemil olup, muhavvata-i dahiliyesi iki bab fevkânî beyt, altında matbah ve kenefî, muhavvata-i hariciyesi, iki bab fevkânî beyt, üç sofa, hamamı, su kuyusu ve kenef müştemil bir evini, yine hudutları belirtilmiş 10 bab tahtânî bir bab fevkânî odalar, yine aynı yerde 15 bab tahtânî oda ve aynı yerde bir kıta bağ ve bitişiğinde iki bab dolab kuyusu, su kuyusu olan bostan,

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin kullanmasına,
- b- Vefatından sonra ev ve odalar kiraya verilmesi, bağ ve bostandan hasıl olan gelirle, tamire muhtaç olanların tamir ettirilmesi,
- c- Yeni sarayda büyük oda da iç oğlanlardan Kur'an-ı Kerimi okumaya muktedir olan 30 tanesi toplu halde bir cüz okuyup sevabını vâkıfın ruhuna hediye eylemeleri, her birine ikişer akçe verilmesi,
- d- Hayatta olduğu müddetçe vâkıfın kendisi mütevellî olması, vefatından sonra Bâbü's-sâde ağası kim olursa hasbi nâzır olması, kim mütevellî olursa günlük iki akçe verilmesi

⁹⁸ ÜŞS 209/33b-34a.

97- Vakfın Adı: Şaban bin Abdullah (ev)⁹⁹

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Şaban bin Abdullah

Bânînin mahallesi: Kadıasker

Vakfiye Tarihi: 2 Safer 1062/14 Ocak 1652

Tescil Mütevellisi: Mustafa bin İlyas

Vakfın gelirleri: Ev

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin oturmasına, vefat ettikten sonra Mustafa bin İlyas'ın oturmasına,
- b- Onun vefatından sonra nesilden nesile çocuklarının oturmasına, çocuklarının da nesli kesildikten sonra,
- c- Müteveli tarafından kiraya verilip elde edilen gelir, Medine-i Münevvere fukarasına gönderilmesine,

98- Vakfın Adı: Kenan bin Abdullah Vakfı¹⁰⁰

Vakfın türü: Hayrî

Bânîsi/kurucusu: Kenan bin Abdullah

Bânînin mahallesi: Torbalı

Vakfiye Tarihi: 1 Safer 1062/13 Ocak 1652

Tescil Mütevellisi: Ahmed Beşe bin Abdullah

Vakfın gelirleri: 12,5 riyâlî kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur müteveli tarafından onu on bir buçuk (%15) hesabı üzerine kâra verilmesi, elde edilen 150 akçe,
- b- Aynı mahallede bulunan herkes tarafından bilinen evinin avarızı için,

99- Vakfın Adı: Bâdireftar Hatun bint-i Abdullah Vakfı¹⁰¹

Vakfın türü: Ailevî

⁹⁹ ÜŞS 209/42a.

¹⁰⁰ ÜŞS 209/43a.

¹⁰¹ ÜŞS 209/55a.

Bânîsi/kurucusu: Bâdireftar Hatun bint-i Abdullah

Bânînin mahallesi: Selman Ağa

Vakfiye Tarihi: 29 Safer 1062/10 Şubat 1652

Tescil Mütevellisi: Ömer Dede el-Mesut

Vakfın gelirleri: Üç oda, bir kenif, bir su kuyusunu müştemil ev

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin kullanmasına, vefat ettikten sonra Ömer Dede bin İvaz'ın kullanmasına,
- b- Ondan sonra nesilden nesile çocuklarının kullanmasına, nesli tükendiğinde mahallede Şeyh Mustafa Efendi'nin yaptırdığı mescit imamının kullanmasına, bunun karşılığında her gün yatsı namazından sonra üç ihlas süresi ve bir mülk süresini okuyup vâkıfenin ruhuna hediye eylemesi,

100- Vakfın Adı: Safiye bint-i Mehmed Vakfı¹⁰²

Vakfın türü: Ailevî

Bânîsi/kurucusu: Safiye bint-i Mehmed

Bânînin mahallesi: Camii Kebir

Vakfiye Tarihi: 9 Rebiyülevvel 1062/19 Şubat 1652

Tescil Mütevellisi: Mehmed Beşe bin Memi

Vakfın gelirleri: Su ile çalışan Gökçe değirmeni diye bilinen un değirmenin yarısı

Vâkıfın Şartları

- a- Hayatta olduğu müddetçe kendisinin tasarrufta bulunmasına,
- b- Vefat ettikten sonra mürebbiyesi Fâtıma Hatun'un tasarrufta bulunması, onun vefatından sonra, çocukları nesilden nesile kullanmasına, nesli sona ererse,
- c- Medine-i Münevvere mütevellisi tarafından kiraya verilip hâsıl olan meblağın Medine-i Münevvere fakir fukarasına gönderilmesine,

¹⁰² ÜŞS 209/63a.

- d- Hayatta oldukça vâkıfe müteveli ve nâzır olması, vefatından sonra ise Fâtıma Hatun'un olmasına, ondan sonra hak kazanan uygun görülen birisinin yapmasına, ondan sonra beldenin vakıf mütevellilerinin yapması.

101- Vakfın Adı: Safiye bint-i Abdullah Vakfı¹⁰³

Vakfın türü: Yarı ailevî

Bânîsi/kurucusu: Safiye bint-i Abdullah

Bânînin mahallesi: Mirahur

Vakfiye Tarihi: 8 Rebiyülahır1062/19 Mart 1652

Tescil Mütevellisi: Ali Çelebi bin Hasan

Vakfın gelirleri: 50 riyali kuruş

Vâkıfın Şartları

- a- Meblağı mezbur müteveli tarafından onu on bir akçe (%10) hesabi üzere kâra verilmesi, elde edilen gelir 500 akçe olup,
- b- Vâkıfe hayatta olduğu müddetçe elde edilen geliri tasarruf etmesi ve müteveli olması, vefat ettikten sonra,
- c- Ali Çelebinin müteveli olmasına, senede 140 akçe verilmesine,
- d- Mirâhur Cami-i Şerifinin müezzinini evveli olan İsmail Çelebi ibn Ali'ye günlük bir akçe verilmesine, oda her gün yatsı namazından önce üç ihlas okuyup sevabını vâkıfın ruhuna hediye eylemesine,
- e- Mezbur İsmail'in vefatından sonra camii mezburda evveli müezzin olana meşruta ola,
- f- Müteveli mezbur Ali Çelebi vefat ettikten sonra tevliyet-i mezbure mahruse-i mezburede rey-i hâkim vakte mefuza ola,
- g- Şart yerine getirilmezse hâsıl olan meblağın mutlak olarak Müslümanların fakirlerine harcanmasına,

¹⁰³ ÜŞS 209/63b.

SONUÇ

Osmanlı döneminde diğer birçok şehirde olduğu gibi Üsküdar da vakıf kurma geleneğinin yaygın olduğu görülmektedir. Üsküdar şehri özellikle önceki devirlerde hac kafilesinin buradan uğurlanması, Asya ve Avrupa ticaret yollarının burada kesişip birleşmesi ile önemli bir merkez konumunda yer almıştır. Önemli ticaret yolları üzerinde bulunması ve halkının ticarî kabiliyeti, Osmanlının özellikle İstanbul'u fethetmesiyle birlikte Üsküdar şehri kısa süre zarfında gözde görülür bir şekilde gelişerek önemli iktisadi merkezlerden biri hâline gelmiştir. Şehrin büyüyüp gelişmesiyle beraber birçok vakıf kurumu inşa edilmiştir. Kurulan bu vakıflar aracılığıyla devletin birçok belediyeçilik ve bayındırlık işleri halledilerek topluma faydalı işler yapılarak toplumsal refah sağlanmıştır.

1640-1650 yılları arasında Üsküdar'da şer'iyye sicillerinden 101 adet vakıf tespit edilmiştir. Bunların %40'ını erkekler, %60'ını kadınlar kurmuştur. Bu vakıfların 90'ını tek vâkıf kurarken, 12'sini altı vâkıf kurmuştur. Yine en fazla vakıf 14adetle 1649 yılında kurulurken bu 11'er adetle 1642 ve 1645 yılları takip etmiştir.

Vakıf kurucuların altısı Üsküdar dışında, 83'ü Üsküdar'da, üçü Üsküdar'a tabii köylerde otururken, dokuz vâkıfın mahallesi bilinmemektedir. En çok vakıf Kefçe Mahallesi'nde kurulurken, bunu Hacı Hatun ve Ahmed Çelebi, Bulgurlu, Hamza Fakih, Selman Ağa ve Valide Sultan Mahalleleri izlemektedir.

İncelenen dönemde 101 vakıf kurucusunun 74'ünün bir unvanı var iken 27 vâkıfın bir unvanı bulunmaya sıradan inşalardır. Ayrıca Gazi Evrenos Paşa evladından Belkıs bint-i Ahmed, Âlime Hatun bint-i el-mevleviyyü'l-asıl el-merhum Şeyhü'l-islam Sunullah Efendi, Tokati Şeyh Mahmud bin Mehmed ve Valide sultan kethüdası Arslan Ağa bin Kurt gibi tanınmış ailelerden de vakıf kuranlara rastlanmaktadır.

Bu dönemde en çok vakfedilen gayrimenkul evdir. 51 adet ev vakfedilip bunun yarısından fazlası iki katlıdır. Ayrıca bu evlerin tamamına yakınında bahçe,

bazılarının altında dükkân da bulunmaktadır. Yine bu dönemde gayrimenkuller arasında, bağ, bahçe, dükkân, oda ve değirmen bulunmaktadır.

İncelene dönemde Üsküdarlı hayır severlerin büyük bir çoğunluğu Kur'an-ı Kerim okutup sevabı kendi, anne ve babalarının, diğer İslam büyükleri ile Hazreti Peygamberin ruhlarına hediye ettirmişlerdir. Bazı hayır sahipleri cami, mescit ve zaviyelerde vaaz edenlerin ücretlerinin karşılanmasını istemişlerdir. Bazı hayır sahipleri cami, mescit ve zaviyelerin aydınlatılmasında istemişlerdir. Bazı hayır sahipleri de sebilhane ve mescitlerin su giderlerinin bakım ve onarımı ile görevlilerinin maaşlarının verilmesini istemişlerdir. Bazı hayır sahipleri de yemek için sarf edilmesini istemişlerdir. Bazı hayır sahipleri de muallimhane de sıbyan okutan muallimlerin ücretini vermişlerdir. Bazı hayır sahipleri de mahallerinin avarızına vakfetmişlerdir. Bir hayır sahibi de göz ağrısı çekenler için tutiyan alınıp ücretsiz verilmesini istemiştir.

Üsküdar'da incelenen dönemde hayır sahiplerinin büyük bir çoğunluğu ev vakfederek, yaşadıkları sürece kendilerinin, vefatlarından sonra çocukları olan çocuklarının nesilden nesile, olmayanların ise, azatlı köle ve cariyelerinin ve onların çocuklarının oturmalarını istemişlerdir. Nesilleri tamamen kesilirse de evlerin kiraya verilip, elde edilen geliri, Medine-i Münevvere fukarasına veya mahalle fukarasına verilmesini istemişlerdir.

İncelenen vakfiyelerde vâkıflar genellikle vakıf yöneticisi olarak, kendilerini, vefatlarından sonra çocuklarının veya vakfettikleri kurumların yöneticilerini tayin etmişlerdir.

1640-1650 yılları arası Üsküdar vakfiyelerine baktığımızda 101 adet vakıftan, 47'si para vakfıdır. Bunun 42'si sadece para vakfedilirken, üçü para ile ev, birer olmak üzere para ile bahçe ve para ile kitap vakfetmişlerdir. Bu para vakıflarının 23'ünü erkekler, 24'ünü kadınlar kurmuşlardır.

Bu dönemde kurulan 47 para vakfından 15 vâkıf toplam 139.000 akçe vakfederken, 28 vâkıf 9.363,5 riyali kuruş ve üç vâkıf da 785 altın vakfetmiştir. Bu vakıflarda muamele oranı ise 31'i %10, onu %15 ve üçü de %12 olarak belirlemiştir. Üç vakıf ise muamele oranı belirmemiştir.

1640-1650 yılları arasında Üsküdar'da kurulan vakıflardan 54'ü gayrimenkul vakfıdır. Bu vakıfların 45'i ev, iki bahçe, iki oda (han), birer olmak üzere, değirmen, oda, ev ile bağ, ev ile dükkân, ev ile oda ve bostan vakfedilmiştir. Bu vakıfların 17'si erkekler tarafından kurulur iken 37'si de kadınlar kurulmuştur. Ayrıca incelenen dönemde Üsküdar vakıfları içerisinde kurulan vakıfların 42'si hayrî, 43'ü ailevi ve 16'sı da yarı ailevi vakıftır.

KAYNAKÇA

A- Arşiv Kaynakları

1- Üsküdar Şer'iyeye Sicilleri: [=ÜŞS]

192, 193, 194, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208 ve 209.

B- Kitap ve Makaleler

AKDAĞ, Mustafa, *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi II*, İstanbul 1995

AKGÜNDÜZ, Ahmet, *İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, İstanbul 1996.

ARSEBÜK, Esat, *Medeni Hukuk, Başlangıç ve Şahsın Hukuku I*, İstanbul 1938.

ATAY, Hüseyin, *Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi*, İstanbul 1983.

AYDIN, Beste Nur, “19 yüzyılda Osmanlı Kentlerinde Dönüşümün Üsküdar Üzerinden İncelenmesi” *Meltem İzmir Akdeniz Akademisi Dergisi*, Aralık, 2020.

AYDIN, M. Akif, *Türk Hukuk Tarihi*, İstanbul 1999.

BALTACI, Cahid, “İslam Medeniyetinde Cami”, *MÜİFD*, S. III. İstanbul 1985.

Banoğlu, Niyazi Ahmet, *Tarihi ve Efsaneleriyle İstanbul Semtleri*. ed. Tahsin Yıldırım, İstanbul 2007.

BARKAN, Ömer Lütfi, “Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I İstilâ Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler”, *VD*, S. II, Ankara 1942.

BARKAN, Ömer Lütfi, “Avarız”, *İA*, II, Eskişehir 1997.

BERKİ, Ali Himmet, “Vakıf Kuran İlk Osmanlı Padişahı”, *VD*, S. V.

BERKİ, Ali Himmet, *Vakfa Dair Yazılan Belgeler Vakfiye ve Benzeri Vesikalarda Geçen Istılah ve Tabirler*, Ankara 1966.

BERKİ, Ali Himmet, *Vakıflar Kitap I*, İstanbul, 1940.

BERKİ, Nermin, “Sosyal Dayanışma Vakıfları”, *IV. Vakıf Haftası (1-7 Aralık 1986)*, Ankara 1987.

BULUT, Mehmet, Cem Korkut, “Finansal İstikrar ve Para Vakıfları Etkisi: Rumeli Para Vakıfları Örnekleri”, *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 2016/1.

ÇAĞATAY, Neşet, “Osmanlı İmparatorluğunda Riba-Faiz Konusu Para Vakıfları ve Bankacılık”, *VD*, 1971/ IX.

DEVELİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca Türkçe Lugat*, Ankara 2013, s. 615.

DOĞAN, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul 1994.

DÖNDÜREN, Hamdi, “Osmanlı Tarihinde Bazı Faizsiz Kredi Uygulamaları ve Modern Türkiye’de Faizsiz Bankacılık Tecrübesi”, *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 17/1, 2008.

EREN, Fikret, “Osmanlı Dönemi Vakıfları”, *V. Vakıf Haftası Kitabı*, Ankara 1988.

ERGENÇ, Özer, “Osmanlı Şehrindeki “Mahalle”nin İşlev Nitelikleri Üzerine”, *OA*, S IV, İstanbul 1984.

ERGİN, Osman Nuri, *Türkiye’de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı*, İstanbul 1936.

ERGİN, Osman, *Türk imar Tarihinde Vakıflar Belediyeler Patrikhane*, İstanbul 1935.

ERTEM, Adnan, “İstanbul Vakıfları”, *İstanbul: Şehir ve Medeniyet*, (haz. Şevket Kâmil Akar), İstanbul 2004.

ERTEN, Adnan, “Osmanlıdan Günümüze Vakıflar”, *VD*, S. 36, Ankara 201.

GENÇ, Mehmet, “Nazır”, *DİA*, XXXII, İstanbul 2006.

GÖKBİLGİN, M. Tayyib, *Osmanlı Müesseseleri Teşkilatı ve Medeniyet Tarihine Genel Bakışı*, İstanbul 1977.

GÜL, Murat, *Modern İstanbul’un Doğuşu: Bir Kentin Dönüşümü ve Modernizasyonu*, (çev. F. Büşra Helvacıoğlu), İstanbul, 2015.

GÜNAY, Hacı Mehmet, “Vakıf”, *DİA*, C. XLII, İstanbul, 2012.

HALAÇOĞLU, Yusuf, XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı, Ankara 1995.

IMBER, Colin, Şeriattan Kanuna Ebussuud ve Osmanlı'da İslâmî Hukuku, İstanbul 2004.

İbn Manzûr, "Vkf" *Lisanûl Arab*, (I-XIV), C. IX, Beyrut, 1990.

İPŞİRLİ, Mehmet, "Avârız Vakfı", *DİA*, IV, İstanbul 1991.

İstanbul Kadı Sicilleri Üsküdar Mahkemesi 1 Numaralı Sicil (H. 919- 927 / 1513- 1521), haz. Bilgin Aydın- Ekrem Tak, İstanbul 2008.

KAYAOĞLU, İsmet, "Râhatoğlu ve Vakfiyesi", *VD*, S. XIII, Ankara, 1981.

KAZICI, Ziya, *İslami ve Sosyal Açından Vakıflar*, İstanbul 1985.

KELEŞ, Hamza, *Erzurum Vakıfları-H.988(M.1580-1581) Tarihli Evkaf Defterine Göre*, Ankara 2016.

KIVRIM, İsmail, "Osmanlı Döneminde Ayntâb'da Kurulan Kitap ve Kütüphane Vakıfları", *Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2018, 4 (4).

KIVRIM, İsmail, Mahalle Avârız Vakıfları (17. Yüzyıl Ayntab Örneği). *Gaziantep Üniversitesi Ayıntâb Araştırmaları Dergisi*, Gaziantep 2019, 2 (2).

KONYALI, İbrahim Hakkı, *Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi*, C. I, İstanbul 1976.

KÖMÜRCİYAN, Eremyan Çelebi, *İstanbul Tarihi: XVII. Asırda İstanbul*, (haz. Kevork Pamukciyan. çev. Hrand D. Andreasyan) İstanbul 1988.

KÖPRÜLÜ, Bülent, "Tarihte Vakıflar" *AHFM*. C. VIII, S.3, Ankara 1974.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad, "Vakıf Müessesesinin Hukuki Mahiyeti ve Tarihi Tekâmülü", *VD*, C. II, Ankara 1942.

KUNTER, Halim Baki, "Türk Vakıfları ve Vakfiyeleri Üzerine Mücmel Bir Etüd", *VD*, S. I, Ankara 1938.

KURT, İsmail, “Vakıflar Müessesesi XV. Ve XVI. Asır Vakıfları”, *XV. Ve XVI. Asırları Türk Asrı Yapan Değerler Milletlerarası Sempozyum Bildiriler 1996*, (haz. Abdülkadir Özcan) İstanbul 2003.

KURT, İsmail, *Para Vakıfları Nazariyat ve Tatbikat*, İstanbul 1996.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., *Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri*, İstanbul 1983.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, İstanbul 1994.

MANDAVİLLE, Jon E, “Faizli Dindarlık: Osmanlı İmparatorluğunda Para Vakfı Tartışması”, (çev: Fethi Gedikli), *Türkiye Günlüğü*, Yaz 1998/51.

OCAK, Ahmet Yaşar, “Zâviyeler (Dini, Sosyal ve Kültürel Tarih Açısından Bir Deneme)”, *VD*, S.12, Ankara 1978.

ÖMER HİLMİ EFENDİ, *Ahkamü'l-Evkâf*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1307.

ÖNKAL, Ahmet- Bozkurt, Nebi, “Cami”, *DİA*, C. VII, İstanbul 1993.

ÖZ, Tahsin, *İstanbul Camileri*, Ankara 1965.

ÖZCAN, Tahsin, *Osmanlı Para Vakıfları, Kanûnî Dönemi Üsküdar Örneği*, Ankara 2003.

ÖZTÜRK Nazif, “Mütevelli”, *DİA*, XXXII, İstanbul 2006.

ÖZTÜRK, Nazif, *Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi*, Ankara 1995.

PAKALIN, M. Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I, İstanbul 1993.

PAMUK, Şevket, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi*, İstanbul 2017.

SAHİLLİOĞLU Halil, , “XVII. Asrın İlk Yarısında İstanbul'da Tedavüldeki Sikkelerin Râici”, *Belgeler Dergisi*, C I, S. 2, Ankara 1964.

SAHİLLİOĞLU, Halil, “Osmanlı Para Tarihinde Dünya Para ve Maden Hareketinin Yeri”, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Gelişme Dergisi*, 1978 Özel Sayısı, Ankara,

SÜMER, Faruk, “Ağa”, *DİA*, I, İstanbul 1988, s. 451-2.

ŞİMŞEK, Mehmet, “Osmanlı Cemiyetinde Para Vakıfları Üzerinde Münakaşalar”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 27/1, Ankara 1986.

TAŞKESEN, Mustafa Ö, “Osmanlı Döneminde Sosyal Refah Sistemi Olarak Vakıflar”, *İş ve Hayat*, 2017, S. 3.

TEKİNDAG, Şehabettin, “Medrese Dönemi”, *Cumhuriyetin 50. Yılında İstanbul Üniversitesi*, İstanbul 1973.

UĞUR, Yunus, “Şer’iyye Sicilleri”, *DİA*, XXXIX, İstanbul 2010.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, “Orhan Bey Vakfiyesi”, *Belleten*, 1941, V/19.

ÜLKEN, Hilmi Ziya, “Vakıf Sistemi ve Türk Şehirciliği”, *VD*, 9/1971.

YAZGAN, Turan, “Sosyal Hizmet Açısından Vakıflar”, *IV. Vakıf Haftası (1-7 Aralık 1986)*, Ankara 1987.

YAZICI, Tahsin, “Üsküdar”, *İA*, C. XIII, İstanbul 1993.

YEDİYILDIZ, Bahaeddin, “Türk Vakıfların iktisadi Boyutu”, *VD*, S. XVIII, Ankara 1984.

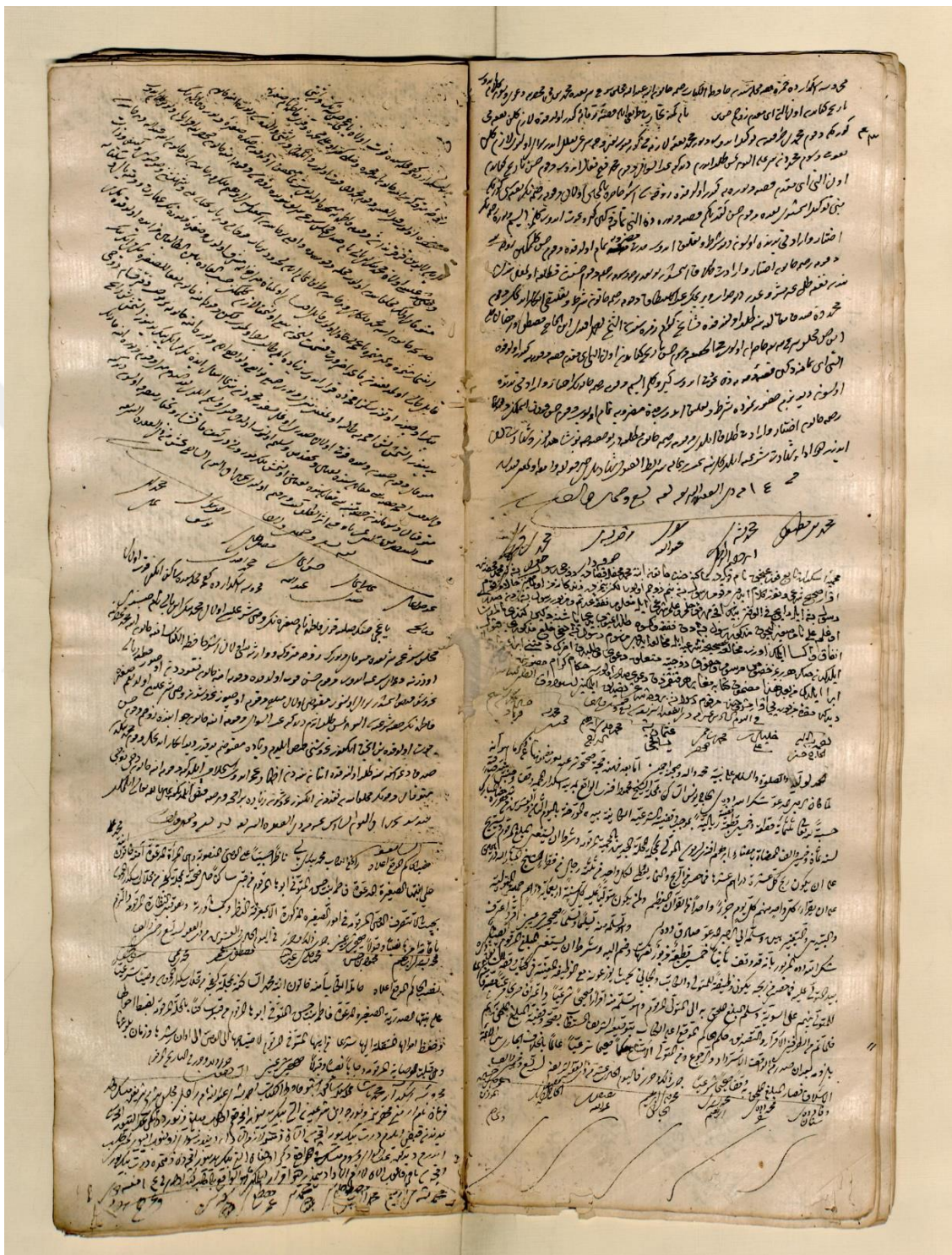
YEDİYILDIZ, Bahaeddin, “Vakıf- Tarih”, *DİA*, C. XLII, İstanbul 2012.

YEDİYILDIZ, Bahaeddin, “Vakıf”, *İA*, C. XIII, Eskişehir 1997.

YÜKSEL, Hasan, *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Hayatında Vakıfların Rolü (1585-1683)*, Sivas 1998.

EKLER:

Ek:1: Sâliha Hâtun bint-i Behram (Ev)

EK:2 : Şaban bin Abdullah (Ev)

EK. 4:

1640-1650 yılları arasında Üsküdar'daki Vakıflar Listesi

No	Sicil No	Varak No	Vâkıfı	Mevkufatın Cinsi	Mevkufatın Yeri	Tarih
1	192	73a-b	Mülayim bint-i Abdullah	Ev ve 3.000 akçe	Aşçıbaşı	15 C 1050
2	192	86b-87a	Aslan Ağa b. Abdüddaim	350 rişali kış.	Hace Hatun	15 L 1050
3	193	15b	Şah Sultan Hatun bint-i Süleyman	4000 akçe	Mirahur	14 Za 1049
4	193	44b	Âlime Hanım bint-i Sunullah	200 rişali kış.	Fatih	15 Ra 1050
5	193	50b-51a	Belkıs bint-i Ahmed	Ev	Valide Sultan	1 R 1050
6	193	60a	Gülâhmer Hatun bint-i Abdullah	Ev	Toygar	15 R 1050
7	193	71b	Turhan Dede b. Abdi	100 rişali kış.	Kefçe	6 C 1050
8	193	86b	Ümmühani bint-i Velf	320 rişali kış.	Sultan Selim	7 C 1050
9	193	91b	Yusuf Beşe b. Abdulmennan	75 rişali kış.	Selmanağa	30 L 1051
10	193	93b	Yusuf Beşe b. Abdulmennan	75 rişali kış.	Selman Ağa	23 L 1051
11	193	94a	Muhsine bint-i Abdullah	5.000 akçe	Hace Hatun	21 L 1051
12	194	20a	Rabia bint-i Geyvan	Ev	Murat Bey	28 R 1051
13	196	33b	Rabia bint-i Hasan	Bahçe	Hasan Ağa	15 C 1051
14	194	55b	Saime bint-i Nasuh	Ev	İskender Paşa	14 S 1052
15	194	77a	Veli bin İbrahim	Ev	Hayrettin Çavuş	20 R 1052
16	196	35a-36a	Rabia bint-i Hasan	137,5 rişali kış.	Hasan Ağa	15 C 1051
17	196	39a-40a	Ahmet b Mustafa	Ev	Cafer	1 C 1051
18	196	40a	Osman Ağa b. Mustafa	Ev	Gülfem Hatun	1 B 1051
19	196	86a-b	Emine bint-i Kılıç	Ev	Toygar Hamza	3 M 1052
20	196	91a	Âlime Hanım bint-i Sunullah	200 rişali kış	Kirmasti	17 M1052
21	196	92a	Rahime bint-i Mustafa	Ev	Kefçe	30 M 1052
22	196	96a	Rahime bint-i Mustafa	112 rişali kış	Kefçe	29 M 1052
23	196	121a	Beşir Ağa b. Abdullah	150 rişali kış.	Kara Kadı	15 S 1052
24	196	156b	Ayşe bint-i Şeyh Mehmed	Ev	Davut Paşa	14 N 1052

25	196	174a	Derviş Ali b. Pir Mehmed	Ev	Sinan Paşa	5 Z 1052
26	196	193b-194a	Hacı Mustafa b. Şaban	Ev	Üsküdar	15 Za 1052
27	196	194b	Halime bint-i Abdülkadir	65 riyali krş.	Ahmet Çelebi	27 M 1053
28	196	201b	Mehmed Ağa b. Sinan	15 riyali krş.	Bulgurlu	1 Ra 1053
29	196	203b	Belkis bint-i Abdullah	Ev	Üsküdar	21 M 1053
30	196	205a	Safiyye b. Şeyh Mehmed	Ev	Davut Paşa	20 S 1053
31	196	206a	Hatice b. Kenan	Ev	Pazarbaşı	1 M 1053
32	197	71a-b	Naciye Hatun bint-i Abdullah	Ev	Kefçe	14 M 1054
33	198	54b-55a	Şeyh Ahmed çelebi b Süleyman	Ev	Üsküdar	15 B 1054
34	198	68b	Belkis Bacı bint-i Abdullah	300 riyali krş.	Camii Kebir	14 Ş 1054
35	199	1b-2a	Mehmed Bey b. Abdullah	Ev	Çavuş	23 R1053
36	199	9b-10a	Veli b. Hızır	Ev	Camii Kebir	7 C 1053
37	199	35b-36a	Kerime Hatun bint-i Şaban	Ev	Pazarbaşı	28 Za 1053
38	199	45b-46a	Cemile bint-i Memi	Ev	Bağlar	30 S 1054
39	199	79b	Kerime bint-i Memed	Ev	Hacı Cafer	15 M 1055
40	200	12a	Hacı Mustafa b. Ahmed	100 riyali krş.	Üsküdar	15 N 1054
41	200	15a	Mahmud Çelebii b. Mehmed	Ev	Üsküdar	15 N 1054
42	200	19b	Sitti Hanım bint-i Nefsi	Ev	Süleyman Ağa	13 L 1054
43	200	37a-b	Rahime bint-i Şaban	Ev	Kefçe	14 Za 1054
44	200	39b	Hasip Beşe b. Abdullah	Bağ	Çengel Köy	8 Z 1054
45	200	60a-b	Behram Ağa b. Abdülmennan	Ev	Üsküdar	1 L 1054
46	200	63b-64a	Haymune bint-i Abdullah	5.000 akçe	Hamza Fakih	25 M 1055
47	200	89b	Ümmühani bint-i Abdullah	Ev	Hace Hatun	27 Ra 1055
48	201	2a-b	Hüseyin b. Süleyman	28.000 akçe	Kurt Karyesi	5 R 1055
49	201	14 a-b	Laleruh bint-i Abdullah	Ev	Karakadı	1 Ca 1055
50	201	24a	Şehri Hatun bint-i Yusuf	6.000 akçe	Mehmed Paşa	15 Ca 1055
51	201	22 a-b	Hatice Bint-i Mansur	Ev	Kefçe	19 Ca 1055
52	201	24 a-b	Mustafa b. Hüseyin	Ev	Kefçe	2 Ca 1055
53	201	65b	Ahmed Dede b. Mehmed	10.000 akçe	Selman Ağa	6 L 1055

54	203	17b	Saime bint-i Ahmed	363,5 riyali krş	Ahmed Çelebi	10 Za 1055
55	203	20b	Saime bint-i Ahmed	207,5 riyali krş.	Ahmed Çelebi	10 Za 1055
56	203	22a	Marziye Hatun bint-i Davud	Ev	Hace Hatun	15 Z 1055
57	203	27b28a	Hacı Bedel b. İbrahim	Ev	Hayrettin Çavuş	4 Z 1055
58	203	40a-41a	Şeyh Mahmud b. Mehmed	300 riyali krş.	Bulgurlu	15 Z 1055
59	203	44b-45a	Mahmut Aga b. Mehmed	Ev	Bulgurlu	29 M 1056
60	204	21a	Musa b. Mustafa	1000 akçe	Mehmed Paşa	17 M 1057
61	204	28b-29a	Marziye bint-i Abdullah	120 riyali krş.	Ahmet Çelebi	14 S 1057
62	204	49b-50a	Mümine bint-i Mustafa	1.000 akçe	Hace Hatun	18 R 1057
63	204	58b-59a	Ruhi Hatun bint-i Yusuf	240 riyali krş.	Süleymaniye	12 Ca 1057
64	205	12a	Ahmetçelebi b. Abdullah	5.000 akçe	Karabaş	21 Ş 1057
65	205	22 a-b	Şeyh Mahmud b. Mehmed	Bahçe	Bulgurlu	13 L 1057
66	205	26b	İsmail b. Abdullah	1.000 akçe	Sinan Paşa	2 Za 1057
67	205	27a	Rikabe bint-i Abdullah	1.000 akçe	Sinan Paşa	2 Za 1057
68	205	37a	Fatıma bint-i Sefer	Ev	Valide Sultan	13 Z 1057
69	205	37b	Abdurrahman b. Mehmed	6.000 akçe	Çenkar köy	25 Z 1057
70	205	53 a-b	Afitap Hatun bint-i Abdullah	300 riyali krş.	Hamza Fakih	10 M 1058
71	205	61b	Meryem bint-i Ali	Ev	Debbağlar	3 S 1058
72	206	25 a-b	Ayşe bint-i Hürrem	Ev	Hace Hatun	19 N 1058
73	206	26a	Zemane bint-i Abdullah	Ev	Torbalı	13 N 1058
74	206	32b-33b	Aslan Ağa b. Murat	Ev ve han	Hace Hatun	15 Ş 1058
75	206	51-52A	İsmihan bint-i Ahmet	Ev	Gülfem Hatun	24 Z 1058
76	206	52b	Şemse bint-i Abdullah	Ev	Hayrettin Çavuş	23 Z 1058
77	206	67b	Ali Bey b. Hasan	3.000 akçe	Sinan Paşa	24 S 1059
78	207	3b-4a	Şükrullah Dede b. Yunus	350 riyali krş	Üsküdar	28 N 1058
79	208	6a-b	Mehmed Ağa b. İsmail	200 altın	Kefçe	2 R 1059
80	208	10b	Ruhi Hatun bint-i Yusuf	240 altın	Süleymaniye	1 R 1059
81	208	13 a	Piri Çelebi b. Osman	Ev	Üsküdar	26 R 1059
82	208	13b	Ümmü Külsüm bint-i Abdulah	Ev	Gerede	22 R 1059

83	208	16b	Canfeda Hatun bint-i Abdülvehhab	Ev	Hace Hatun	9 Ca 1059
84	208	20b	Hamza Dede b. Nasuh	300 altın	Üsküdar	6 C 1059
85	208	22b	Hatice bint-i Oruç	Bahçe	Hamza Fakih	10 C 1059
86	208		Ayşe bint-i Mustafa	Ev	Üsküdar	6 N 1059
87	208	43a	Saliha bint-i Behram	Ev	Karakadı	13 Za 1059
88	208	43b	Şükrullah Dede b. Hacı Yusuf	300 Akçe	Üsküdar	11 Za 1059
89	208	44b	Ayşe bint-i Sefer	Bahçe	Kadıköy	16 Za 1059
90	208	58b-59a	Abide bint-i Abdükadir	320 riyali krş	Gülfem Hatun	21 M 1060
91	208	67 a-b	Bağdadi Hüseyin b. Mehmed	250 riyali krş	Hamza Fakih	1 S 1051
92	208	84a	Sakine Hatun bint-i Abdullah	125 riyali krş	Üsküdar	11 R 100
93	208	85a	Rahime bint-i Mustafa	Ev	Kefçe	15 R 1060
94	209	10b-11b	Belkıs bint-i Ahmed	Ev	Valide Cami	24 Ş 1061
95	209	19b-20b	Fatıma bint-i İbrahim	2.400 Akçe	Valide Cami	9 B 1061
96	209	34 a-b	Halil Ağa b. Abdülmuin	Ev	Kadıköy	25 Z 1061
97	209	42a	Şaban b. Abdullah	Ev	Kadıasker	2 S 1062
98	209	43a	Kenan b. Abdullah	12.5 riyali krş	Torbalı	1 S 1062
99	209	55a	Badireftar bint-i Abdullah	Ev	Selman Ağa	27 S 1062
100	209	63a	Safiyye bint-i Mehmed	Değirmen	Camii Kebir	9 R 1062
101	209	63b	Safiyye bint-i Abdullah	50 riyali krş	Mirahur	8 R 1062